

**REVİZYONİZMİN SAVUNMACI ANLATISI:
PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASINDA
“RUS DÜNYASI”
Oğuz ŞAHİN
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2022**

**REVİZYONİZMİN SAVUNMACI ANLATISI:
PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASINDA
“RUS DÜNYASI”**

Oğuz ŞAHİN

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2022

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

OĞuz Şahin tarafından hazırlanan “Revizyonizmin Savunmacı Anlatısı: Putin Dönemi Rus Dış Politikasında ‘Rus Dünyası’” başlıklı bu çalışma 21/06/2022 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Tamer KAŞIKÇI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KÖREMEZLİ
(Danışman)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Orkhan GAFAROV

ONAY

.../ .../ 2022

Doç. Dr. Oytun MEÇİK
Enstitü Müdürü

21/06/2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

OĞUZ ŞAHİN

ÖZET

REVİZYONİZMİN SAVUNMACI ANLATISI:

PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASINDA “RUS DÜNYASI”

ŞAHİN, Oğuz

Yüksek Lisans - 2022

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KÖREMEZLİ

Eski-Sovyet coğrafyasında liderlik iddiası ve Batı tarafından saygı görme isteği, Kremlin'i bölgesinde daha sert ve saldırgan bir dış politikaya itmektedir. 2008'de Gürcistan'daki Ağustos Savaşı, 2014 yılında Kırım'ın ilhakı ve 2022'de Ukrayna'yı işgal girişimi, Kremlin'in yakın çevresindeki politikasının gittikçe şiddetini artan bir revizyonizmle şekillendiğini göstermektedir. Diğer taraftan Kremlin dış politikasını savunmacı bir anlatı ile inşa etmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bu savunmacı anlatının merkezinde büyük oranda eski-Sovyet alanının dış etkilere karşı muhafaza edilme isteği ve ihtiyacı yer almaktadır. Son yıllarda “Rus Dünyası” (*Russkiy mir*) olarak isimlendirilen bu coğrafyanın Rus etkisinden çıkma ihtimali, Kremlin için bir beka meselesidir.

Rus Dünyası'nın birden çok anlamı ve kullanımı vardır: Rusya'nın lider olduğu ve merkezinde yer aldığı bir coğrafi tasavvur, Batı tarafından büyük güç olarak tanınmayı sağlayabilecek bir mekân veya Moskova etkisinin eski-Sovyet coğrafyasında muhafazasını sağlayacak işlevsel bir yumuşak güç stratejisi olarak görülebilir. Her üç anlamda da Rus Dünyası, Rusya'nın savunmacı anlatisını sürdürmesi için bir önemli bir araçtır. Bu tezin ilk bölümü Rus Dünyası'nı hayal edilen bir coğrafya ve medeniyet alanı olarak ele alacaktır. İkinci bölüm Rus Dünyası'nı, büyük güç kimliğini korumak isteyen Rusya'nın revizyonist bir projesi olarak tartışacaktır. Son bölümde Rus Dünyası, Kremlin'in yumuşak gücünün bir uygulama alanı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Rus Dünyası, Kremlin, Rus Dış Politikası, Revizyonizm, Kimlik

ABSTRACT

A DEFENSIVE NARRATIVE OF REVISIONISM: THE “RUSSIAN WORLD” IN RUSSIAN FOREIGN POLICY UNDER PUTIN

ŞAHİN, Oğuz

Master Degree – 2022

Department of International Relations

Advisor: Asst. Prof. Dr. İbrahim KÖREMEZLİ

The aim of being the leader of the former Soviet space and the desire to be respected by the West lead the Kremlin to pursue an assertive foreign policy in its neighborhood. The August War in Georgia in 2008, the annexation of Crimea in 2014, and the bold attempt to invade Ukraine in 2022, all show that Kremlin’s near abroad policy is shaped increasingly by revisionism. However, the Kremlin constructs and justifies its foreign policy with a defensive narrative. Central to the defensive narrative is the desire and need to protect the former Soviet space from foreign influences. The possibility of losing this geography, which is recently called the “Russian World” (*Russkiy mir*) is a matter of survival for the Kremlin.

The Russian World has more than one meaning and usage: a geographical imagination where Russia is the leader and the center, a space in which Russia can be recognized as a great power by the West, and a soft power strategy that can help Moscow’s influence in the former Soviet space. The Russian World is an important tool for Russia’s defensive narrative in all three meanings. The first part of the thesis deals with the Russian World as imagined geography and civilizational space. The second part discusses the Russian world as Russia’s revisionist project to protect its Great Power identity. The last part evaluates the Russian World as a space where the Kremlin practices its soft power.

Keywords: Russian World, Kremlin, Russian Foreign Policy, Revisionism, Identity

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: BİR JEOPOLİTİK TAHAYYÜL OLARAK RUS DÜNYASI.....	5
1.1. KREMLİN'İN JEOPOLİTİK TAHAYYÜLÜ VE BATI.....	7
1.2. DİASPORA POLİTİKASI VE RUS DÜNYASI.....	13
1.3. KREMLİN'İN JEOPOLİTİK ANLATISINDA UKRAYNA.....	19
2. BÖLÜM: BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİ VE RUS DÜNYASI.....	26
2.1. BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİNİ KORUMAK: RUS DIŞ POLİTİKASINDA RUS DÜNYASI VE BATI	29
2.2. REVİZYONİST BİR PROJE OLARAK RUS DÜNYASI.....	33
2.3. BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİ VE UKRAYNA 'NİN İŞGALİ.....	37
3. BÖLÜM: BİR ENFORMASYON ALANI OLARAK RUS DÜNYASI VE RUS TARZI YUMUŞAK GÜÇ	42
3.1. YUMUŞAK GÜÇ ALGILAMASINDA RUSYA 'NİN BATI'DAN FARKLILIĞI.....	43
3.2. KREMLİN'İN YUMUŞAK GÜÇ ÖĞELERİ: EGEMEN DEMOKRASİ KAVRAMI VE POPÜLİST LİDERLİK	47
3.3. KREMLİN TARZI YUMUŞAK GÜÇ VE RUS DÜNYASI ANLATISI.....	49
3.4. KREMLİN'İN ULUSLARARASI TOPLUMA VERDİĞİ MESAJ	53
3.5. BİR DIŞ POLİTİKA “SİLAHI” OLARAK YUMUŞAK GÜÇ VE RUS DÜNYASI.....	55
3.6. RUS DÜNYASI'NİN ESKİ-SOVYET COĞRAFYASINDA AZALAN POPÜLERLİĞİ	61
SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	67

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
AEB	: Avrasya Ekonomik Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler

ÖNSÖZ

Öncelikle danışmanlığımı yapan Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KÖREMEZLİ'ye bu çalışmanın yürütülmesi sırasında bana verdiği destek, katkılar, eleştiriler ve ilham için teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca, ders döneminde bana destek olan ve ufkumu genişleten Dr. Öğr. Üyesi Cansu ATILGAN PAZVANTOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Tamer KAŞIKÇI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte yanımda olan ve bana her daim destek veren Bənövşə Cabayeva'ya çok minnettar olduğumu ifade etmek istiyorum.

Oğuz Şahin

Haziran, 2022

GİRİŞ

Kremlin, 2014 yılı Mart ayında Kırım'ın yeniden Rusya'nın parçası haline geldiğini bütün dünyaya ilan etmiştir. Bu gelişme Soğuk Savaş sonrası dünyadaki en büyük toprak kazanımıydı. Fakat Rusya hiçbir zaman Kırım'ın ilhakını genişleme siyasetinin bir parçası olarak anlatmadı. Kremlin için bu gelişme sadece Kırım halkının anavatan ile birleşme iradesinin Rusya tarafından tanınmasından ibaretti. Dolayısıyla eski-Sovyet coğrafyasındaki bu büyük dönüşüm, Rusya için doğal, normal ve meşruydu.

Rusya'nın sınırları, eski-Sovyet coğrafyasında genişlemesine karşın Rus dış politikası savunmacı bir anlatıya sahiptir. Kremlin, Kırım'ın ilhakını Rusları korumak amaçlı bir siyasetin sonucu olarak anlatmaktaydı. Bu siyaset Rus dış politikasında bir süredir dillendirilen Rus Dünyası coğrafyasını, Batı müdahalesine karşı korumak gerektiği düşüncesinin bir sonucuydu. Rusya, eski-Sovyet coğrafyasını bir medeniyet alanı olarak yeniden inşa etmekte, bu medeniyet alanını korumayı beka meselesi ve büyük güç olmanın bir şartı olarak yorumlamaktaydı.

Rus Dünyası'nın net bir tanımını yapmak ya da sınırlarını çizmek kolay değildir. Rus Dünyası, yüzyıllar içerisinde dönüşüme uğramış ve farklı siyasal çevrelerce kullanılmış bir kavramdır. Bu minvalde Rus Dünyası'nın kökenini kısaca incelemek yerinde olacaktır. Kavramı ilk kullanan kişinin, 11. yüzyılda yaşayan Kiev Büyük Knezi I. İzyaslav olduğu saptanmıştır. Rus Dünyası, Roma Dünyası'na benzer şekilde ayırt edici bir medeniyet havzası olarak kullanılmıştır (Laruelle, 2015: 3). 19. yüzyıla gelindiğinde ise Slavofil¹ hareketin kurucularından biri olarak kabul edilen Aleksey Homyakov, Rus ruhu (*russkiy duh*), filozof Vladimir Solovyev ise Rus ideası (*russkaya ideya*) minvalinde Rus milliyetçiliğini tartışmaya açmıştır (Makarova vd., 2019: 99). Sovyet döneminde siyasi kullanım açısından kendisine yer bulamayan Rus Dünyası kavramı, komünizm sonrasında ise birden fazla kişi tarafından kullanılagelmiştir. Bu dönemde ilk olarak kavramı Pyotr Şchedrovitskiy ruhani terimlerle açıklamış, Gleb Pavlovskiy ise Rus Dünyası'nı, Rusya'nın tarihsel yolu bağlamında kullanmıştır (Laruelle, 2015: 3-4).

¹ 19. yüzyıl Rusya'sında popüler hale gelen Slavofil hareketi, Batı Avrupa'nın kültürel etkisine karşı Rus kültür ve geleneklerini korumaya kararlı olan oluşumu ifade etmektedir. Aleksey Homyakov, İvan Kireyevski ve Konstantin Aksakov hareketin ortak kurucuları olarak kabul edilmektedir.

90'lı yıllardaki düşünsel tartışmaların ardından siyasal otoritenin de ilgisini çekmeye başlayan Rus Dünyası, 2001 yılına gelindiğinde Kremlin'in resmi söyleminde ilk defa yer bulmuştur. Bu minvalde Kremlin, Rusya'nın coğrafi olarak ülke sınırlarının çok ötesinde olduğu fikrini ortaya atmış ve Rus Dünyası'nı diaspora politikası bağlamında kullanmıştır (Laruelle, 2015). Akabinde Avrasya coğrafyasında Rusça konuşan veya kültürel açıdan kendisini Rusya'ya yakın hisseden nüfus, Rus Dünyası olarak anılmıştır (Makarova vd., 2019). Bu bağlamda Kremlin, ülke dışındaki soydaşlar (*sootçestvenniki*)² olarak nitelendirdiği Rus diasporasını, Rus Dünyası kavramıyla açıklamış ve bir dış politika konusu haline getirmiştir. Kremlin diaspora üzerindeki etki ve kontrolünü, bölgesinde ağırlığını artırması ve büyük güç statüsünü koruması için elzem görmüştür (Zevelev, 2016).

Rus Dünyası kavramı Putin tarafından daha önce dile getirilmiş olmasına rağmen, 2007 yılından sonra dış politik söylemin ana enstrümanlarından biri haline gelmiştir (Zevelev, 2016: 2). Bu yıldan itibaren Rus Dünyası kavramı, çok boyutlu bir yapıyı beraberinde getirmiş ve içerisine jeopolitik, kültürel, ekonomik anlamlar da katmıştır. Akabinde Rus Dünyası kavramını pratik hayata uygulayan Rus Dünyası Kültür Vakfı, ilk etapta Rus dilini hem yurtiçi hem de yurtdışında tanıtmak ve Rus kültürüne ilgiyi arttırmak amacıyla kurulmuştur (Russkiy Mir Foundation, 2021). Kuruluş, *Alliance Française*, *British Council* gibi Batı kültürel teşkilatlarından ilham alınarak hayata geçirilmiştir (O'Loughlin vd., 2017: 6). Fakat siyasal hedeflerin öncelikli olması itibariyle, Rus Dünyası Vakfı benzerlerinden ayrılmıştır.

Rus Dünyası'nın köken olarak uzun bir geçmişe sahip olduğu ortadadır; fakat kavramın popülaritesi, özellikle 2014 Kırım'ın ilhakı esnasında doruk noktasına ulaşmış ve kavram dış politika yapıcıları ve akademisyenler tarafından sıklıkla kullanılmıştır (Laruelle, 2015: 1). Uluslararası ilişkiler literatürü incelendiğinde, Rus Dünyası kavramının jeopolitik, kimlik ve yumuşak güç çalışmalarında sıklıkla kullanıldığı gözlenmektedir. Gerard Toal, John O'Loughlin, Vladimir Kolossov ve Kari Roberts Rus Dünyası kavramını eleştirel jeopolitik perspektifi ile yorumlamaktadır. Bu minvalde çalışmaların ortak noktasının, Rus Dünyası'nın

² 1992 yılında Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve Dışişleri Bakanı Andrei Kozyrev, bu tabiri siyasal sözlüğe sokmuştur. Kavram Rusya Federasyonu sınırları dışında yaşayan Rusları kastedmektedir. Fakat bu kavram Türkçeye birebir çevrildiğinde aynı vatani paylaşan insanlar anlamına gelmektedir.

Kremlin'in jeopolitik çıkarlarını inşa etmede kullandığı bir dış politika aracı olduğu saptanmıştır.

Kimlik bağlamında yapılan çalışmalarda ise İgor Zevelev, Michal Kozdra, Marlene Laruelle, Pal Kolsto ve Tanya Narozhna bilinen isimlerdir. Rus Dünyası, Kremlin'in Sovyet öncesi ve sonrası dönemi bir devamlılıkla anlatmasını sağlayan, ayrıca ulusal kimliğin, tarihin, kültürün de korunmasını vurgulayan bir kavram olarak ele alınmıştır. Neticede Rus Dünyası, Kremlin'in kendisini tanımlamasını, küresel perspektifini yansıtmalarını sağlayan, ayrıca eski-Sovyet coğrafyasını kendi liderliğinde birleştirmesini ve Rus büyük güç kimliğinin sürmesini vurgulayan bir kavramdır.

Alexander Sergunin, Leonid Karabeshkin, Thomas Just ve Vasile Rotaru gibi isimler Rus Dünyası'nı yumuşak güç bağlamında ele almaktadır. Bu yazarlara göre Kremlin yumuşak gücü, sert gücün içerisindeki bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Kremlin, yumuşak güçten Batılı güçlerden farklı bir şekilde yararlanmaktadır. Rus Dünyası, Kremlin açısından enformasyon alanı işlevi görmektedir. Kısaca ifade edildiğinde Kremlin'in Rus Dünyası'ndaki yumuşak güç kullanımı, bölgesel liderliğini korumayla ilişkilidir.

Bu tez genel hatlarıyla, Putin dönemi Rus dış politikasında Rus Dünyası kavramının yerini ortaya koymaya gayret edecektir. Bu minvalde eski-Sovyet coğrafyasına odaklanılacak ve 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım ilhakı ve 2022 Ukrayna müdahalesi tartışılacaktır.

Bu tez, Putin dönemindeki dış politika hedeflerinin Rus Dünyası kavramıyla bina edildiğini iddia etmektedir. Neticede çalışma, Kremlin'in revizyonist dış politikasını savunmacı bir anlatı ile ele almasının, Rus kimliğinin bir sonucu olduğunu varsaymaktadır. Rus Dünyası ise bu savunmacı anlatının mühim bir parçası olarak ortaya atılan ve Kremlin dış politikasında sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Bu argüman ışığında Kremlin'e göre Rus Dünyası, jeopolitik çıkarları için hayati bir mekân, büyük güç kimliğini koruyabileceği bir coğrafya ve yumuşak güç sayesinde bölgesel liderliğini sürdürebileceği bir dış politika aracıdır.

Bu minvalde çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Kremlin'in Rus Dünyası kavramıyla jeopolitik tahayyüllerini inşa edişini ele alacaktır. İkinci bölüm büyük güç kimliğini korumanın, Kremlin açısından bir beka meselesine dönüşmesini ve sürecin Rus Dünyası'yla olan bağlantısını ortaya koyacaktır. Son bölüm ise Rus

tarzı yumuşak gc öğelerinin Rus Dünyası içindeki kullanımını analiz edecektir. Çalışmadaki her bir bölümün ortak noktası ise Kremlin'in revizyonist dış politika hedeflerinin, Rus Dünyası kavramıyla savunmacı bir anlatıya dönüşmesi olacaktır.

1. BÖLÜM: BİR JEOPOLİTİK TAHAYYÜL OLARAK RUS DÜNYASI

Günümüzde Rus dış politikası, genel haliyle jeopolitik tahliller ve çıkarlar bağlamında yorumlanmaktadır. Fakat jeopolitiğin ve çıkarların konjonktürel olarak değişim gösterebildiği düşünüldüğünde, üzerinde politika geliştirilecek olan alanın devletler tarafından nasıl belirlendiği ve devamında bu tahayyülün dış siyasete ne gibi etkilerinin olduğu da uluslararası ilişkiler açısından merak uyandıran bir süreçtir. Devletler günümüzde koşulları önceden belirlenmiş sabit bir coğrafyada varlık göstermemektedir. Bu bağlamda jeopolitik, siyasal elitlerin uluslararası politikayı mekânsallaştırdığı (*spatialization*), söylemsel bir uygulama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuathail, 1999).

Coğrafyaya realist bakış açısıyla yaklaşanlar, jeopolitiğin dünya siyasetini pozitivist bir biçimde açıkladığını ileri sürmekte ve materyal gerçeklik üzerinden dış politika değerlendirmesine girişmektedirler (Kuus, 2017). Fakat Soğuk Savaş'ın ardından yeni gelişmelere açık bir hale gelen uluslararası ilişkiler disiplininde, coğrafi tahayyüllerin keskin hatlarla belirlenemeyeceği argümanı ortaya atılmış ve bilim dalı genişlemiştir (Koslowski ve Kratochwil, 1994). Bu bağlamda eleştirel jeopolitik adıyla nitelendirilen ve coğrafyaya yeni bir bakış kazandıran yaklaşım, jeopolitik tahayyüllerin doğal ve coğrafi gerçekliğe dayalı değil ideolojik ve politize olmuş haliyle inşa edildiğini savunmaktadır (Kuus, 2017).

Tartışmanın derinleşmesi ve Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu yapının ani bir dönüşüme uğraması, sistemsel tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu minvalde uluslararası ilişkilerde ideallerin, inanışların etkisinin azalması, aktörlerin kimliklerini dönüştürmeye zorlamış ve aktörlerin öncesinde inşa ettiği kuralların veya normların sorgulanmasına yol açmıştır (Koslowski ve Kratochwil, 1994: 216). Ancak yine de gelinen noktada, uluslararası ilişkiler disiplininin radikal bir değişime uğradığını söylemek kolay değildir.

Güncel haliyle dış politika yapım sürecinde en etkili baş aktör geçmişte olduğu gibi devlet ve özelinde onu yöneten seçkinlerdir. İş başındaki seçkinler ise çeşitli düşüncelerle birlikte politik bir anlatı oluşturmakta ve devlet davranışlarını belirlemektedir. Akabinde seçkinler, ürettikleri politika anlatısını akademisyenler, gazeteciler, bürokratlar ve düşünce kuruluşları aracılığıyla yerel ve uluslararası

çevreye iletmektedir (Kuus, 2017). Bu minvalde tepeden aşağıya doğru oluşturulan baskın siyasal hikâye neticesinde, dış politika karakterize edilmekte ve bu karaktere uygun coğrafi tahayyüller inşa edilmektedir. Devamında jeopolitik gerçekler, aktörlerin algıladığı haliyle gerçeklik mertebesine ulaşmaktadır. Bu nedenle aktörün kimliği, duyguları ve tecrübeleri neticesinde meydana gelen algılar, jeopolitiğin gerçeklikten çok inşa edilmiş olan bir hikâye üzerinden anlaşılmasına sebebiyet vermektedir (Simao, 2012: 486).

Çalışmaya göre Kremlin jeopolitik tahayyüllerini, Batılı güçlerle yüzyıllardır devam eden münasebetleri neticesinde inşa etmektedir. Rusya'da Batı'ya ilişkin tek bir yargının bulunduğunu dile getirmek mümkün değildir fakat Rus liderlere göre geçmiş tecrübelerden mütevellit, Batılı aktörlerin ülkede negatif bir imajı bulunmaktadır. Ruslara göre Batılı güçler, emperyalist, uluslararası sistemin dengesini bozan ve Rusya'yı devamlı olarak tehdit eden bir siyaset izlemektedir (Simao, 2012: 491). Bu algı minvalinde, Kremlin'in Batı'dan somut bir tehdit görmese de Batı'yı devamlı olarak jeopolitik rakip görmesi, geçmiş tecrübelerle inşa edilmiş dış politika hikâyesinin günümüzde de sürdürülmesinden ileri gelmektedir.

Sıklıkla tarihten alıntılarla jeopolitik çıkar alanlarını belirleyen Kremlin, coğrafyayı kendi inşa ettiği anlatıyla yorumlamaktadır. Kremlin'in hayati çıkar bölgesi olarak ilan ettiği Rus Dünyası da aynı şekilde bir hikâyeleştirme üzerinden jeopolitik gerçekliğe kavuşmaktadır. Bu bağlamda Kremlin'e göre Rus Dünyası, bir sosyal modeli ve dış tehditlere karşı savaş verilen coğrafyayı ifade etmektedir (Wawrzonek, 2018). Neticede bu anlayışla birlikte jeopolitik çıkarlar, Rus medeniyetinin selametiyle eş tutulmakta ve Rus Dünyası'nın büyük bir amaca hizmet ettiği vurgulanmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında, Kremlin'in dış politika davranışlarını söylemleriyle hikâyeleştirdiğinin altı çizilecek ve kendisi için özel gördüğü jeopolitik alanlar (eski-Sovyet coğrafyası, Rus Dünyası vb.) üzerindeki saldırgan tavrın, savunmacı anlatıyla nasıl meşrulaştırılmaya çalışıldığı ortaya konacaktır.

1.1. KREMLİN'İN JEOPOLİTİK TAHAYYÜLÜ VE BATI

Tüm devletlerin ayırt edici bir tarihi, coğrafyası ve jeopolitik kültürü vardır. Jeopolitik kültür; kimlik, mekân ve ulusun dünyadaki misyon algılamasına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu minvalde kültür, biz kimiz? Nasıl hayatta kalacağız? Nasıl ilerleme kaydedeceğiz sorularıyla anlam kazanmaktadır (Toal, 2017: 39). Üzerinde mutabık kalınan cevaplar ise zaman içerisinde kimliği ve jeopolitik anlatıyı inşa etmektedir. Fakat jeopolitik kültür yalnızca devletin kurumları tarafından inşa edilmemektedir. Tarihsel tecrübeler, coğrafi yerleşke, toplumdaki güç ilişkileri ve ulusal kimlik üzerindeki tartışma da jeopolitik kültür üzerinde aynı oranda etkilidir (O'Loughlin vd., 2005: 324). Neticede jeopolitik kültür kısaca ortaya konduğunda ben ve ötekiyle ilişkilidir, ayrıca güvenliği ve savunmayı da ifade etmektedir (Toal, 2017: 39).

Soğuk Savaş döneminin jeopolitik kültürü, dünya siyasal haritasını ideolojik hesaplaşmalar dahilinde ikiye ayırmıştır. Bu sayede devletler belirli ölçütlerde kategorize edilirken, jeopolitik mekânlar da tanımlanmıştır (Toal, 2017). Soğuk Savaş yıllarının başlangıcında ABD devlet başkanı Truman, uluslararası ilişkilerin ikili bir mücadele içerisinde olduğunu dile getirmiştir. Ona göre ilk yol (liberal dünya); çoğunluğu baz alan, özgür kurumlara, seçimlere sahip, bireysel hakları ve konuşma serbestliğini önemseyen bir yapıdır. İkinci yol (komünist dünya) ise; azınlığın çoğunluğu yönettiği, baskının hüküm sürdüğü ve kişisel özgürlüklerin sınırlandırıldığı bir siyasal seçenektir. Bu bağlamda Truman, dünyayı iki jeopolitik parçaya ayırmış, kendi safını "özgür dünya" veya kısaca "Batı" olarak nitelemiştir (O'Loughlin vd., 2017: 2-3). Neticede günümüze kadar taşınmış olan ve jeopolitik bir anlam da teşkil eden Batı tabiri, Kremlin tarafından da sıklıkla kullanılan siyasal bir söylem haline gelmiştir.

Rusya imparatorluk döneminde, Sovyetlerde ve günümüzde dahil devamlı olarak Avrupalı bir güç olmayı istemiştir. Bu minvalde hem devlet hem de toplum için Avrupalı olabilmek, yegâne hedeflerden biridir. Fakat tarihten bağımsız olarak Batı'yla yaşanan gerginlik dönemleri ve Rus milliyetçiliğinde gözlenen yükseliş, Avrupa algısını dönüşüme uğratmaktadır. 90'lı yıllar dikkatli şekilde incelendiğinde, Avrupalı olmanın ve Batı'nın standartlarına ulaşmanın, Ruslar açısından önemli bir

mesale olduğu söylenebilmektedir. Ancak değişmekte olan uluslararası siyaset neticesinde, Avrupa kimliğinin ülkedeki etkisinde de dönüşümler yaşanabilmektedir.

2000’li yılların başında da Kremlin’in Batı’ya yönelik söylemlerinin pozitif olduğu göze çarpmaktadır. Putin 2005 yılında yaptığı konuşmada, “Rusya büyük bir Avrupa gücüydü, bugün de öyledir ve gelecekte de öyle kalacaktır. Üç yüz yıldan uzun bir süredir Avrupa toplumları olarak her türlü zorluğun üstesinden beraber geldik. İnsanların sosyal statüsünü birlikte geliştirdik. Tekrar belirtmek isterim ki biz bunları birlikte başardık” (Putin, 2005) demiş ve Batı’yı kendi gelişimleri açısından olumlu bir coğrafya olarak nitelendirmiştir. Fakat zaman içerisinde yaşanan jeopolitik hesaplaşmalar, devletlerarası ilişkilerin seyrini belirlemiştir.

Öncesinde belirtildiği gibi jeopolitik gerçeklik, devlet davranışları ve belirli olaylar etrafında inşa edilen özel anlamlarla hikâyeleştirilmektedir. Devamında bu gerçeklik metaforlar, analogiler ve anlatılar yoluyla siyasal hayata uyarlanmaktadır (Toal, 2008: 690). Bu bağlamda Kremlin, kimi zaman uluslararası atmosferden etkilenecek de jeopolitik tahayyüllerini inşa etmektedir. 11 Eylül 2001 saldırısı buna verilecek örneklerden bir tanesidir. Her ne kadar tarihi olarak Ruslar Batı’nın eylemlerine şüpheyle yaklaşmaya alışkın bir toplum yapısına sahip olsa da 11 Eylül’den sonra Kremlin, ABD’nin küresel çapta terörle mücadele kampanyasına destek vermiştir.

ABD’nin ortaya attığı “Şeytan eksenii” gibi jeopolitik tabirlerin Kremlin tarafından benimsenmiş olması, kitlelerin jeopolitik gerçekliğini belirlemiştir. O yıllarda yapılan anketlere göre Rus kamuoyu (%79,7) ve muhalefet partileri dahil büyük bir oranda Putin’in dış politika tavrına destek verdiği gözlenmiştir (O’Loughlin vd., 2005: 326). Neticede bu söylemleri bilgi olarak algılayan kitleler, zaman içerisinde coğrafi bir bilinç kazanmışlardır.

Jeopolitik uzmanlarının teori veya büyük strateji vizyonu formüle etmesinin tersine dış politika yapıcıları, her ne zaman dünyayı mekânsallaştırma ihtiyacı duysa, pragmatik jeopolitik bir neden ortaya koymakta ve coğrafyadaki olayları söylemsel hale getirmektedir (Tuathail, 1999: 113-114). Pratik anlamda kullanılan bu jeopolitik gerçeklik, günlük söylemde de karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalde 11 Eylül olaylarının akabinde Kremlin, ulusal çıkarlarının ABD’nin küresel terörle mücadele

anlatısıyla uyumlu olduğunu saptamıştır. Terör söylemini iç siyasette kullanışlı bulan Kremlin, bu tip kavramlardan kendi jeopolitik çıkarları doğrultusunda yararlanmıştır.

Putin saldırının ardından yaptığı konuşmada, eylemin “ulusal sınırların ötesine geçen” uluslararası terör faaliyeti olduğunu vurgulamış ve terör kavramını “21. yüzyılın vebası” olarak nitelendirmiştir (O’Loughlin vd., 2004: 286). Putin “ortak düşman” olarak benimsediği teröristleri, Rus jeopolitik anlatısına dahil etmiş ve bu süreçte Batılı devletlerle iş birliği içerisinde olacaklarının altını çizmiştir.

Bununla birlikte Rusya’nın o yıllarda Çeçenistan’a karşı olan tutumunu ABD’nin Afganistan tavrına benzeten Putin, terörle mücadeleyi geçmişteki “Nazilere” karşı verilen savaşla bir tutarak metaforik tabirlerden de yararlanmıştır (O’Loughlin vd., 2004: 287). Fakat Rusya’nın terörle mücadele kapsamında Batı’ya verdiği koşulsuz destek, ABD’nin 2003 yılında Irak’ı tek taraflı işgalinden sonra rafa kalkmıştır. Bu minvalde Batı’ya olan şüphenin yükselmesi ve Kremlin’in jeopolitik bakış açısının değişmesi, dış politika tavrında etkili olmuştur (O’Loughlin vd., 2005: 326).

İlk etapta Kremlin, Batı’ya verdiği desteğin ABD’nin küresel hegemonya siyasetini de besleyebileceğini düşünmüştür. Devamında ılımlı politikanın, Rusya’yı büyük güç olma iddiasından uzaklaştıracağı da varsayılmış ve tek kutuplu Amerikan siyasetinin, Kremlin’in jeopolitik çıkarlarıyla uyuşmadığı saptanmıştır (O’Loughlin vd., 2004: 290). Neticede Moskova’nın zaman içerisinde Batı’yı eleştiren söyleme geçmesi ve daha iddialı dış politika tavrını benimsemesi, inşa edilmek istenen jeopolitik gerçeklikle bağlantılı meydana gelmiştir.

2008 küresel finansal krizin ardından Kremlin, Batı’nın zayıfladığını veya artık çöküşe doğru gittiğini vurgulamaya başlamış ve halihazırda Rusya gibi yükselen güçlerin, gelecekte daha etkili olacağını düşünmüştür (Foxall, 2017: 9). Akabinde Kremlin, Rusya’nın 90’lı yılların kaosundan kurtulduğunu, ekonomik gelişmesini hızlandırdığını ve Batı’yla her alanda rekabet edecek düzeye geldiğini iddia etmiştir (Foxall, 2017: 6). Kremlin’in 2012 yılından itibaren hem söylem hem pratik açıdan Batı’ya meydan okumadaki ısrarı, bu düşüncüyü doğrulamıştır (Tyushka, 2018). Neticede Kremlin’in güncel jeopolitik tahayyülleri, Batı’yla Rusya’nın yıllar içerisindeki karşılaştırmasından doğan bir anlatının inşasıyla gerçekliğe kavuşmuştur.

Yıllar içerisinde Batı'ya karşı artan şüphe kendisini göstermeye başlamış ve Kremlin bu süreci söylemleriyle yönetmiştir. Bu minvalde Rusya, gerçek Avrupa'nın kendisi olduğunu iddia etmeye ve Batı'yı yozlaşmış bir kültür coğrafyası olarak tanımlamaya başlamıştır (Hopf, 2016: 235). Ayrıca 2012 yılından itibaren Rus siyasetinde belirli değişimler gözlenmiş ve Kremlin'in Rusya'yla Batı'yı karşılaştıran söylemlerinde artış yaşanmıştır. Kremlin'e göre Rus ekonomisi, Avrupalı ekonomilerden daha iyi iş çıkarmaktadır. Rus devleti araştırma ve geliştirme faaliyetlerine Fransa, İngiltere, İtalya gibi ülkelerden daha fazla yatırım yapmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğinde Rusya, Almanya'dan daha kötü değildir (Hopf, 2016: 242). Rusya, Avrupalı devletlerden daha az dış borca sahip olduğundan onlardan daha fazla egemendir (Putin, 2012) veya benzer şekilde Rusya, dünya siyasetindeki sayılı egemen devletlerden bir tanesidir çünkü kararlarını Batılı devletlerin aksine (NATO, AB vb.) kendisi almaktadır (Pieper, 2018: 14). Bu karşılaştırmalar neticesinde Kremlin, Rusya'nın birçok açıdan Batı'dan daha iyi bir durumda olduğu izlenimi yaratmaya çalışmıştır.

Kremlin'in Batı'ya ilişkin algısı ortadadır fakat toplumsal açıdan bakıldığında, Rusya'da çeşitli siyasal kimliklerin (liberal, devlet merkezci ve muhafazakâr milliyetçi) de var olduğunu belirtmek gereklidir. Her bir siyasal grubun Batı'ya ilişkin fikirleri mevcuttur fakat bu çalışma, onların eski-Sovyet coğrafyasıyla ilgili tavrını önemsemekte ve zıtlıklarından çok ortak noktalarına yoğunlaşmaktadır. Çalışmaya göre ise tüm kimlik anlatılarının ortak noktası, Rusya'nın eski-Sovyet coğrafyasındaki liderliğine duyulan inançtır (Hopf, 2016: 233).

Bu bağlamda Batı'ya kendini yakın hissedenler liderliğin liberal emperyalizm (ekonomiye dayalı liderlik) ile gerçekleşmesini arzulamaktadır. Devlet merkezci ise liberallerle birçok konuda örtüşmektedir fakat liderliğin devlet aygıtıyla vuku bulmasında ısrarcıdırlar. Muhafazakâr milliyetçiler ise askeri güç kullanarak eski-Sovyet coğrafyasında Rus egemenliğini kurma niyetindedirler (Polegkyi, 2011).

Putin iktidarı ise ilk döneminden itibaren ideolojik söylem belirlemekten kaçınmakta ve pragmatik liderlik özelliğini benimsemektedir. Bu hususta Putin hem iç hem de dış politikada söylem geliştirirken farklı kimlik anlatılarından yararlanmaktadır. Ancak 2012 yılından itibaren muhafazakâr milliyetçi söylemin daha baskın hale geldiği söylenebilmektedir (Hopf, 2016). Kremlin, otoriter yönetiminin

devamı için milliyetçiliği kullanmakta ve jeopolitik hedeflerini milliyetçi anlatıyla inşa etmektedir.

Devletlerin popüler jeopolitiği, kurumlar ve medya aracılığıyla inşa ettiği söylenebilmektedir. Kimilerine göre medyanın tarihsel mitleri yeniden inşa etmede ve kamuoyunun algısını şekillendirecek olan anlatıyı oluşturmada büyük bir önemi vardır (O’Loughlin vd., 2017: 3). Fakat ülkedeki resmi söylemin, medyanın ve sivil toplum örgütlerinin tek bir anlatıya sadık kalması, oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu minvalde Rusya örneği incelendiğinde, Kremlin ülkedeki baskın söylemi ciddi bir organizasyon becerisiyle meydana getirmekte ve jeopolitik tahayyüllerini medya vasıtasıyla kitlelere ulaştırmaktadır. Neticede Kremlin, algıları inşa etmenin askeri operasyonlar kadar etkili olduğunu düşünmektedir (Biersack ve O’Lear, 2014: 253).

Özellikle 2014 Ukrayna krizi esnasında Rusya’daki milliyetçi söylemi benimseyen *Zavtra* ve Komünist Parti’ye yakın *Sovetskaya Rossiya* gazeteleri incelendiğinde, yazarların benzer fikirleri, argümanları ve dili kullandığı gözlenmiştir. İki gazete de Rusya’nın büyük güç statüsüne, dünyadaki özel rolüne vurgu yapmış ve Batı medeniyetini saldırgan ilan etmiştir (O’Loughlin vd., 2017: 9). Bu minvalde yalnızca var olan krizlere vurgu yapmayan iki gazete, Kremlin’in söylemlerini kopyalamış ve bunları bir gelecek projesi olarak kitlelere sunmuştur. Neticede farklı hedef kitlelere hitap eden bu gazeteler, toplumda büyük oranda kabul gören Batı tarafından “kuşatılmış” olma psikolojisini mevcut siyasal atmosfere uyarlamış ve kamuoyuna Kremlin’in etrafında birlik olunması gerektiğini söylemiştir (O’Loughlin vd., 2017: 10).

Öte yandan Kremlin, günümüzde siyaseten kullanabileceği her alanı (demokrasi, insan hakları, enerji politikası, göç, salgın hastalık vb.) jeopolitik bir mesele olarak yorumlayabilmekte ve bunları Batılı güçleri eleştirebileceği temalar olarak algılamaktadır (Koch ve Tynkkynen, 2019). Kremlin’e göre günümüzde Batı, yalnızca askeri (NATO) değil aynı zamanda normlar (AB) aracılığıyla da Rusya’yı kuşatma arzusundadır. Bu bağlamda Kremlin, uluslararası platformları Batı’yı eleştirme ve jeopolitik gündem yaratma amaçlı kullanmaktadır. Bu tavrın nedenlerinden biri, Moskova’nın Batı kontrolünde olduğunu iddia ettiği uluslararası sistemin işleyişinden rahatsız olmasıdır.

Kremlin'in resmi dış politika söyleminin, Vestfalya sisteminde yer alan egemenlik (*sovereignty*), toprak bütünlüğü (*territorial integrity*) ve dışarıdan müdahale edilmeme (*non-intervention*) prensipleri üzerine kurulduğunu söylemek mümkündür (Omelicheva, 2016: 714). Günümüzde Kremlin, bu kurallara uygun hareket ettiğini iddia etmektedir. Ancak Kremlin'e göre Batı, uluslararası hukuku kendi dış müdahalelerini meşrulaştırma amaçlı kullanmakta ve iki yüzlü davranmaktadır (Roberts, 2017: 10). Bu bağlamda Kremlin, Kosova'nın bağımsızlık sürecini örnek göstermekte ve her türlü çözümün evrensel olması gerektiğini söylemektedir.

Moskova, Kosova bağımsız olabiliyorsa neden Abhazya'da ve Osetya'da süreç farklı işlemektedir sorusunu sormaktadır (Toal, 2008: 683). Bu minvalde konuya aynı argüman üzerinden yaklaştığını iddia eden Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasındaki tasarruflarına soydaşlarını koruma sorumluluğu (*Responsibility to Protect*) sebebiyle, Suriye ve Libya gibi uzak coğrafyalardaki operasyonlara ise meşru hükümet tarafından gelen talep nedeniyle giriştiğini iddia etmektedir. Rusya'ya göre kendi dış politika davranışları tamamen uluslararası hukuka uygun gelişmektedir ve Batılı güçler kendi oluşturduğu kurallara saygı göstermelidir. Fakat gelinen noktada Kremlin, sürdürdüğü revizyonist siyasetle ve görece hukuksuz toprak kazanımlarıyla çelişkili bir dış politika davranışı izlemektedir.

Sonuç olarak devletler, eyleme geçmeden önce kendi karar alıcıları vasıtasıyla aktörün neyle karşı karşıya olduğunu tanımlamakta ve buna ne şekilde cevap verileceğini kurgulamaktadır. Bu minvalde ortak bakış açısı ve kavramlar geliştirilmekte ve eylem öncesinde süreç meşrulaştırılmaktadır (Roberts, 2017: 12). Kendisini bir coğrafyanın lideri olarak gören Kremlin, bu kurgusal coğrafyayı tehditlere karşı savunan bir dış politika geliştirmektedir. Neticede NATO'nun, AB'nin veya başka bir gücün eski-Sovyet coğrafyasına doğru genişlemesinin tehdit boyutunu ölçeklendirmek, bu çalışmanın konusu değildir. Ancak Kremlin bunu hayati bir tehdit gibi algılamaktadır. Bu nedenle eski-Sovyet coğrafyasının veya Rus Dünyası'nın jeopolitik boyutu, mekânın aktörler tarafından ne şekilde tanımlandığı ile bağlantılıdır. Kısacası Kremlin, Rus Dünyası'ndaki çıkarlarını kendi algı ve söylemleriyle inşa etmektedir.

1.2. DİASPORA POLİTİKASI VE RUS DÜNYASI

90'lı yıllarda ülke dışındaki soydaşlar, Kremlin için sorun teşkil eden bir oluşumu beraberinde getirmekteydi. Bu hususta Rusya dışında yaşayan ve kendisini Rus hisseden yapı, Moskova'dan ekonomik, sosyal ve siyasal taleplerde bulunmaktaydı (Suslov, 2018: 337). Bu bağlamda etkisiz bir diaspora veya soydaş siyasetinin Rusya'ya siyasal açıdan büyük bir zarar verebileceğini fark eden Putin iktidarı, yeni bir devlet anlayışı geliştirmeye çalışmaktaydı. Öncelikle Batı'da yaşayan diaspora mensuplarını kategorize etmeye çalışan Kremlin, "Avrupalı Ruslar" kavramını ortaya atmıştı. Bu kavramı harekete geçiren düşünce, Avrupa'ya düşman algısı yaratmayacak bir Rus kimliği inşa etmekten ileri gelmekteydi (Suslov, 2018: 336).

O yıllarda Avrupalı Ruslar, daha iyi yaşam standartlarına ve kültürel zenginliğe sahip Ruslar olarak nitelendirildiğinden dolayı, ana vatan Rusya'nın geleceği için önemli görülmekteydi. Ayrıca Kremlin'e göre eski-Sovyet coğrafyasında yaşayan soydaşlar, haksız bir biçimde etnik azınlık durumuna düşmüşlerdi. Bu bağlamda büyük güç ve eski imparatorluğun merkezi konumunda olan Rusya'nın soydaşları koruma sorumluluğu vardı; dolayısıyla Rusya'nın savunması sınırlarının çok ötesinden başlamaktaydı (Toal, 2017: 42).

Rus Dünyası kavramı, Kremlin'in diaspora siyaseti bağlamında ortaya atılmış ve ilerleyen zamanda Rus dış politikasında kendisine daha fazla yer bulmuştur. Zamanla diaspora mensupları, Kremlin açısından jeopolitik bir çıkar alanına dönüşmeye de başlamıştır (Suslov, 2018: 338). Kremlin diasporayı dış politika aracı olarak kullanmaya çalışmış ve komşu devletlerin iç işlerine karışma eğilimi göstermiştir.

Diaspora siyasetini bir fırsata çevirmeye çalışan Kremlin, uzun zamandır eski-Sovyet coğrafyasında yaşayan Rusların yerel hükümetler tarafından tehdit ve baskı altında yaşadığı algısını oluşturmaya çalışmıştır (Hopf, 1994: 249). Bu minvalde 1993 yılında Estonya hükümetinin çıkardığı vatandaşlık yasasını dönemin devlet başkanı Yeltsin, Riga hükümetinin Ruslara yönelik "etnik temizlik" girişimi olarak yorumlamıştır. Ayrıca Yeltsin, Estonya hükümetinin bazı "jeopolitik ve demografik" gerçekleri de unuttuğunun altını çizmiştir (Hopf, 1994: 249). Bu anlamda Kremlin'in eski-Sovyet coğrafyasındaki jeopolitik tahayyülleri, "Ruslar nerede yaşıyorsa Rus Dünyası orasıdır" söylemine uygun inşa edilmiştir (Suslov, 2018: 345). Neticede

Kremlin'e göre Rus Dünyası'nda yaşanan siyasal, ekonomik, askeri krizler adeta bir iç mesele gibi yorumlanmakta ve Rusya'nın bu coğrafyadaki tasarrufları, koruma sorumluluğuyla bağdaştırılmaktadır.

Günümüzde Rusya'nın etki alanını betimlerken kullanılan en yaygın tabir halen eski-Sovyet coğrafyasıdır. Sovyetler Birliği'nden arta kalan devletleri ifade eden kavram, Kremlin açısından jeopolitik bir mekân olarak da görülmektedir. Fakat eski-Sovyet coğrafyası tabiri, her bir Sovyet ardılı ülke için benzer bir çağrışım yaratmamaktadır. Baltık ülkeleri, Polonya, Ukrayna ve görece Gürcistan, Sovyet geçmişini büyük oranda Rus emperyalizmiyle eş tutmakta ve eski-Sovyet tabirini, negatif biçimde kullanmaktadır (Toal, 2017: 33). Ancak Kremlin, Sovyetleri Rus Dünyası'nın şanlı tarihi dönemlerinden biri olarak görmekte ve bu bakış açısında herhangi bir değişiklik yaşanmasını istememektedir.

Kremlin'e göre Sovyet dönemi; birlikteliği ve süper güç Rusya'yı akıllara getirmektedir. Bu bağlamda Rus Dünyası'ndaki herhangi bir devletin geçmişi farklı yorumlaması, günümüzde Rusya'nın eylemlerine olan şüpheyi de arttıracığından endişe edilmektedir. Bu bağlamda 2000'li yılların başında Baltık ülkelerinde yıkılan Sovyet dönemi anıtları, Kremlin'in için sembolik bir önem arz etmiştir (Tyushka, 2018: 9). Rusya o yıllarda bu gelişmeyi sert bir dille eleştirmiş ve yıkımı kendisine yönelik bir aşağılama olarak da yorumlamıştır.

Baltık devletleri ulus inşalarını Rus etkisinden kurtularak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan Kremlin, Baltık ülkelerini eski-Sovyet coğrafyasındaki jeopolitik hedeflerinin içinde tutmakta, onlara karşı revizyonist bir duruş sergilemekte ve Baltıkları, Batı'ya karşı bir nevi "rövanş" alabileceği mekânlardan biri olarak düşünmektedir (Tyushka, 2018: 4). Kremlin, Baltık ülkelerinin 2000'lerin başında NATO ve AB'ye katılımlarını jeopolitik bir tehdit olarak da yorumlamıştır. Neticede eski-Sovyet ülkelerinin ittifaklar arası bir seçim yapma hakkı olmadığını varsayan Kremlin, bu ülkelerin ya Batı'nın ya da kendisinin etki alanında olduğunu düşünmektedir.

Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasındaki zorlayıcı, baskıcı ve iddialı siyasetini devamlı olarak Rus Dünyası'nı kullanarak kitlelere pazarlamaya çalışmaktadır. Öncesinde belirtildiği gibi diasporayı ve Rusçayı çıkarlarını elde etmede kullanabileceği bir silah olarak gören Kremlin, bazı kavramlardan dış politika

yapımında sıklıkla yararlanmaktadır. Dış politika konseptleri incelendiğinde mağdur, insani, meşruluk, zorunluluk, soykırım, savunma, koruma gibi kavramların devamlı olarak söylemler içerisinde yer aldığı gözlenmektedir.

Bu bağlamda Batı'nın soykırımcı olduğuna yönelik söylem, Kremlin tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Kremlin, soykırım kavramıyla İkinci Dünya Savaşı yıllarına atıflarda bulunmakta ve Batılı devletleri faşizme destek vermekle itham etmektedir (Toal, 2017: 44). Geçmişte tüm Avrupa'yı Nazilerden kurtardığını devamlı olarak belirten Rusya hem kendini kahraman hem de coğrafyanın savunucusu olarak tanımlayabilmektedir. Kremlin'in kötülöklere karşı durmayı ve "güçsüzleri" kurtarmayı bir fantezi haline getirdiğini iddia eden Gerard Toal, Rusya'nın günümüzde Rus Dünyası'na da aynı fikriyatla yaklaştığını savunmaktadır (Toal, 2017).

Bu argümana paralel olarak, 2008 yılında Güney Osetya müdahalesini dönemin devlet başkanı Medvedev şu sözlerle açıklamıştır. "Rus vatandaşları nerede yaşarsa yaşasınlar onların itibarını savunmak benim görevimdir. Rusya, tarihi olarak Kafkasya'daki halkların güvenliğinden sorumlu garantör bir devlettir ve bugün de aynı şey geçerlidir" (Medvedev, 2008). Kremlin Rusya dışında yaşayan Rus tarihi ve kültürü ile bağlantılı toplulukları koruma sorumluluğundan dolayı bu tip aksiyonlara giriştiğini iddia etmektedir (Putin, 2013).

Kremlin'e göre, Rusya değil Gürcistan agresif tutum sergileyen taraftır. Fakat Kremlin, bu hikâyenin içerisinde Gürcistan'ı cezalandırmayı da ihmal etmemiştir. Medvedev konuya ilişkin olarak, "Failer hak ettikleri cezayı alacaktır" (Medvedev, 2008) diyerek krizi aile içi bir mesele gibi değerlendirmiş ve Rusya'yı adeta "ebeveyn", Gürcistan'ı ise "çocuk" gibi betimlemiştir.

2008 Güney Osetya müdahalesini koruma sorumluluğu ile meşrulaştıran Kremlin, aslında diasporayı bir "dış politika silahına" çevirmiştir (Pieper, 2018: 9). Gürcistan Savaşı öncesinde Abhazya ve Güney Osetya'da geniş kitlelere dağıtılan Rus pasaportu, bu stratejiyi doğrulamıştır. Savaş öncesinde dağıtılan pasaportlar, Kremlin'in Gürcistan'ın içerisinde *de jure* bir mekân oluşturmasını sağlamıştır (Pieper, 2018: 10). Meydana getirdiği yapay sınırların dışında Kremlin, sözde bağımsız devletler inşa etmiş ve söylemleriyle Gürcistan'ın sosyopolitik kriz içerisine girmesine sebep olmuştur. Müdahale öncesinde Rusya'nın BM büyükelçisi Vitaliy Çurkin, Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesindeki soykırımlarından söz etmiş ve

Rusya'nın sözde meşru müdahalesini insani nedenlere dayandırmıştır (Pieper, 2018: 11).

Kremlin mevcut siyasal sistemde köklü bir değişiklik talebinde değildir; fakat eski-Sovyet coğrafyasında “gerektiğinde” askeri güç kullanarak yeni bir denge yaratma arzusundadır (Götz, 2016: 3). Kremlin, her fırsatta Batı'nın Rus Dünyası'na yönelik siyasetinden rahatsız olduğunu dile getirmektedir. Rus Dünyası'nın lideri olduğu söyleminde ısrar eden Kremlin, uzun zamandır NATO genişlemesini Batı'nın hegemonya çabasıyla eş tutmakta, konuyu jeopolitik tehdit olarak yorumlamakta ve asıl hedefin Rusya ve Rus Dünyası olduğunu iddia etmektedir.

Putin, 2007 Münih konuşmasında konuya ilişkin dikkat çekici bir beyanda bulunmuştur. “Oldukça açıktır ki NATO genişlemesinin ne ittifakın modernizasyonu ne de Avrupa güvenliğini sağlamakla bir ilişkisi vardır. Tam tersine, bu ciddi bir provokasyon içermektedir ve karşılıklı güven seviyesini azaltmaktadır. Rusya'nın şunu sormaya hakkı vardır: Bu genişleme kime karşı yapılmaktadır?” (Putin, 2007).

Bu bağlamda Kremlin, Şangay İşbirliği Örgütü'nü Batı'ya bir alternatif olarak sunmakta, ABD'yi tek taraflı davranışları nedeniyle suçlamakta, NATO genişlemesini diplomatik, askeri kanallarla durdurmaya girişmekte ve eski-Sovyet coğrafyasındaki etki alanını genişletmeye çalışmaktadır (Toal, 2008: 683). Ayrıca NATO genişlemesini ABD'nin hegemonya siyaseti şeklinde uluslararası kamuoyuna sunmaya çalışan Kremlin, bu nedenle Rus Dünyası'nda giriştiği agresif tavrın, savunmacı ve reaktif olduğuna inanmaktadır (Götz, 2016: 5). Bu minvalde Batı'ya karşı stratejik çıkarlarını, onurunu ve haklarını savunduğu için sıklıkla askeri operasyonlara giriştiğini iddia eden Kremlin, Batı tehdidini adeta iyi bir jeopolitik malzeme olarak kullanmaktadır (Götz, 2016: 6). Ayrıca Kremlin, Rusya'nın Batı tarafından çevrelenmeye çalışıldığını da iddia etmektedir (Roberts, 2017: 13). Kendisini geniş Rus medeniyetinin merkezinde gören Kremlin, Soğuk Savaş literatüründeki çevreleme politikasına (*containment policy*) atıflarda bulunarak (MFAR, 2016: 17) Rus Dünyası üzerindeki tasarruflarını meşrulaştırma niyetindedir.

Asırlar süren imparatorluk deneyimi, günümüzde Rusların ulusal ve emperyal kavramlarını kolayca ayırt edememelerine yol açmaktadır (Delwaide, 2014: 182). Ruslara göre uluslararası siyasette görece etkisi sınırlı olan devletler, Rusya'yla eş

tutulmamalıdır. Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasını merkez (*center*) çevre (*periphery*) ilişkisi üzerinden yorumlamaya alışkın bir zihin yapısına sahiptir. Yeltsin'in deyiimiyle Rusya komşularını, "vasal" devletlerden fazlası olarak görmemektedir (Delwaide, 2014: 184).

Neticede coğrafyayı büyük güç rekabeti üzerinden yorumlayan Kremlin, Ukrayna ve Gürcistan'ın egemenliğini hiçe sayarak dış politika geliştirmektedir. Kremlin'e göre bu devletler yapay bir biçimde kurulmuştur ve bu aktörlerin Rusya'dan bağımsız hareket etmesi mümkün değildir (Shevtsova, 2014). Kremlin'in bu tahammülsüz ve rekabete dayalı güç ilişkisi yorumu, coğrafyadaki dengeleri uzun yıllardır alt üst etmektedir. Şüphesiz ki Kremlin'in emperyal vizyonu ve baskıcı dış politikası, eski-Sovyet ülkeleri için kaldırmaları gereken ciddi bir yükür.

Bu politika dahilinde Kremlin, emperyal jeopolitik tahayyüllerini kendi kontrolündeki Rus medyasıyla eski-Sovyet coğrafyasına da benimsetmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Rus televizyonu, sistematik olarak Slav devletleriyle (Ukrayna ve Belarus) olan birleşime vurgu yapmaktadır. Görsel medyanın Kremlin ile uyumlu olan söylemine göre Slav devletleri, Rusya açısından hayati bir öneme sahiptir (O'Loughlin vd., 2005: 327). Ayrıca Rusya'nın güçlü ve bağımsız bir siyaset izleyebilmesinin ön şartı, Slav ülkeleriyle olan ilişkisine bağlıdır.

Kremlin'e göre Rus Dünyası, kültürel temalarından dolayı ayırt edici bir medeniyet havzası olarak algılanmaktadır. Bu nedenle Rus Dünyası kimi zaman Rusya, Ukrayna ve Belarus'un birleşimi olarak da değerlendirilmektedir. Bu birliktelik, bazen Kutsal Rusya (*Holy Rus*) kavramıyla betimlenmektedir (Omelicheva, 2016: 715). Fakat belirtmek gerekir ki *Holy Rus* kavramı, kapsamı dar bir anlatıya sahip olmasından mütevellit, siyasal açıdan Rus Dünyası kadar tercih edilmemesine yol açmaktadır. Öncesinde bahsedildiği gibi Rus Dünyası yalnızca Ortodoks Rusların yaşadığı bir coğrafyadan ibaret değildir. Kavram kendisini dil, tarih, din ve diğer değerlerle birlikte Rus olarak tanımlayan herkesi kucaklamaktadır (Omelicheva, 2016: 718). Bu bağlamda Kremlin'e göre Rus Dünyası, bir proje olmaktan çok adeta bir "kaderdir". Rusya'nın jeopolitik çıkarları, manevi unsurları da kapsamaktadır. Tüm bunlar ışığında kısaca ifade edildiğinde, Kremlin'in agresif siyasetini jeopolitik bir gereklilik gibi kitlelere sunmaya çalışan Rus medyasının söylemleri, ülkedeki popüler

jeopolitiği inşa etmekte ve söylemler toplumun geniş bir kesimi tarafından da gerçeklik olarak algılanmaktadır (O'Loughlin vd., 2005).

Jeopolitik hedefler içermesinden ötürü Avrasyacı ideoloji de Rus Dünyası konseptiyle bir tutulmaktadır (Morozova, 2009: 668). Tarihsel olarak Rusya'nın Avrasya'da bir misyonu olduğunu savunan Avrasyacı düşünce, Kremlin'in güncel jeopolitik söylemleriyle benzerlikler taşımakta ve konsepti kullanışlı bir hale getirmektedir. Avrasyacı düşünceye göre Rusya, jeopolitik olarak bir Avrasya gücüdür ve eski-Sovyet coğrafyasında güveni tahsis edebilecek tek devlettir (Morozova, 2009: 670). İmparatorluk devrinin bittiği ortadadır; fakat Rusya, eski-Sovyet ülkelerinin hepsiyle ilişki kurabilecek kapasiteye sahiptir ve ayrıca yirmi milyondan fazla etnik Rus, bu devletlerde yaşamaktadır.

Farklı bir tartışmaya göre kimileri hem Avrasyacılık hem de Rus Dünyası konseptinin Rusya'nın post-emperyal kimliğiyle de alakalı olduğunu savunmaktadır. Kotkina'ya (2017: 59) göre iki ideolojik yönelimin de benzerlik taşıyan tarafları mevcuttur. Rusya'nın imparatorluk geçmişi, çok kültürlü heterojen yapısı, Batı'yla giriştiği jeopolitik rekabet, Avrasyacılığı halen dikkate değer bir düşünce akımı yapmaktadır. Bu minvalde Avrasyacılığın Rus jeopolitik çıkarlarıyla örtüştüğü söylenebilmektedir; fakat Kremlin'in etkili bir soydaş siyasetine (*compatriots policy*) de ihtiyacının olması, zaman içerisinde daha kapsamlı olan Rus Dünyası'nın, Avrasyacılığa göre dış politikada popüler olmasını sağlamıştır.

Neticede Rus Dünyası, Rus milliyetçiliğini Rus olmayan toplumlara ulaştırabilmekte ve yeni sentez kimlikler (Ukraynalı Rus, Letonyalı Rus vb.) inşa edebilmektedir (Kotkina, 2017: 60). Ayrıca Rus Dünyası; duygulara, dile, kültüre daha fazla atıfta bulunarak bir coğrafya anlatısı inşa etme etmektedir. Rus Dünyası kavramının hikâyeleştirmeye müsait olması, Kremlin açısından jeopolitik gerçekliğin inşa edilebilmesini sağlamaktadır.

Rusya, coğrafyayı tanımlayan, kendi içerisinde prensipleri olan ve birlikte hareket edebilen bir ideolojik arayış içerisinde. Putin'in deyimiyle “Rus Dünyası, kişinin nerede yaşadığından bağımsız olarak, Rus diline ve kültürüne değer veren herkesi birleştirmelidir” (Putin, 2007).

Yine aynı şekilde Putin 2013 yılında, “Rusya Avrupa'dan uzaklaşarak, kendi tarihine ve özüne dönmektedir. Ona göre “bizler (Ruslar) ulusal ve ruhani kimliğimizi

korunmalı, Rus olarak kalmalı ve bunu sürdürmeliyiz” (Putin, 2013) demiştir. Bu bağlamda Rusya’nın özüne dönme düşüncesi, Kremlin’in söylemlerinde tarihten sıklıkla yararlanmaya başlaması ve Rus Dünyası kavramının kullanımı, günümüz dış politika hedefleriyle paralellik göstermektedir. Kremlin’e göre Rus Dünyası aynı geçmişe sahip, benzer gündelik sorunları olan ve geleceğe ortak amaçlar doğrultusunda bakan, “kendi başına” yaşayan bir organizma olarak hayal edilmiştir. Moskova bu mekanizmanın hem geçmişinde hem de geleceğinde merkez konumdadır. Bu anlamda Rus Dünyası’nın örnek alması gereken bir coğrafya veya medeniyet yoktur. Yetiştirilmesi gereken medeniyet Batı değildir. Rus Dünyası kendi gelişim modelini bulabilmektedir (Suslov, 2018: 343).

Neticede Avrupa standartlarından kopuş ve ortak Avrupa kimliğinin reddi fikri, Rus Dünyası kavramının resmi söylem açısından popülerlik kazandığı iki Ukrayna krizi (2014-2022) arası dönemde net bir şekilde gerçekleşmiştir (Hopf, 2016: 241). Bu ayrım Kremlin’in neo-empyralist dış politika hedefleri dahilinde gerçekliğe kavuşmuş, içinde jeopolitik bir stratejiyi de barındıran Rus Dünyası kavramı, adeta bir “siyasal doktrine” dönüşmüştür (O’Loughlin vd., 2017: 7).

1.3. KREMLİN’İN JEOPOLİTİK ANLATISINDA UKRAYNA

Soğuk Savaş döneminin ardından eski-Sovyet ülkelerinin birer birer Batı ittifakına katılmaya başlaması, Kremlin’in siyasal kaygılarını arttırmış ve Rusya’nın Batı tarafından kasıtlı olarak, izole bir yaşama doğru itildiği tezini canlandırmıştır (Hopf, 1994: 246). Bu bağlamda Kremlin, süreci engellemek adına eski-Sovyet coğrafyasında iddialı bir siyaset izlemeyi elzem görmüştür.

2007 yılından itibaren Moskova’nın Batılı güçlerle kendisini bir tutan söylem benimsemesi ve Renkli Devrimlerin Rusya’ya çeşitli jeopolitik imkanlar sunması da Kremlin’in iddialı dış politik hedefleriyle örtüşmüştür. Bu süreçte Renkli Devrimleri dış politika davranışlarını meşrulaştırma aracı gibi algılayan Kremlin, Batı menşeli olduğunu iddia ettiği halk ayaklanmalarını, “meşru Rus jeopolitik etki alanına” yönelen bir tehdit olarak yorumlamıştır (Zhurzhenko, 2014: 257). Özellikle ilk etapta Ukrayna’daki Turuncu Devrim’i dış müdahale için fırsat bilen Kremlin, ülkedeki Rus

yanlısı gruplara verdiği desteği arttırmış, Ukrayna milliyetçilerini Bandera'ya³ atıfla Nazi işbirlikçisi ilan etmiş ve anti-NATO söyleminin sesini yükseltmiştir (Zhurzhenko, 2014: 258). Akabinde Ukrayna'nın ulusal kimliğinin varlığını reddeden Kremlin, alternatif kimlik anlatısı sunan bir kavram olan Rus Dünyası'nı ortaya atmıştır. Rus Dünyası'yla birlikte eski-Sovyet coğrafyasındaki ulusal milliyetçiliklerin önüne geçebileceğini varsayan Kremlin, kavramdan ilerleyen yıllarda çeşitli biçimlerde yararlanmıştır.

Putin'in üçüncü döneminde Kremlin'in tarihi olaylara olan vurgusunun artması ve coğrafi liderliğe dayalı kader inancı, dış politika yapımında etkili olmaya başlamıştır. Bu sürecin yansımalarının Batı'yla ilişkilerin gerilemeye başladığı bir döneme gelmesi tesadüf değildir ve Kremlin'in dış politikadaki kuşatılma zihniyetini (*siege mentality*⁴) canlandırmaktadır (Roberts, 2017: 7). Kremlin'in iddiasına göre Batı, Rusya'daki meşru siyasal hükümeti değiştirme arzusundadır. Bu bağlamda Moskova'ya göre Yevromaydan olayları -aynı Renkli Devrimlerde olduğu gibi- bunu kanıtlar niteliktedir. Putin'e göre bu süreçte Batı demokrasi ve insan hakları kavramlarını dış politika aracı olarak kullanmakta ve bölgesel jeopolitik çıkarlarını Rusya'ya dayatmaya çalışmaktadır (Dibb, 2016).

Kimilerine göre Kremlin'in bu obsesif iddiaları, Rusların yıllar içerisinde yaşadığı paranoyalar sebebiyle gerçekleşmektedir (Dibb, 2016). Devamlı olarak kurban, mağdur hissetme ve Batı tarafından aşağılanma algısı, Rusya'nın günümüz jeopolitik anlatısında kendini hissettirmektedir. Roberts'ın deyimiyle "Ulusal kimlik, gerçek tehditler yerine inşa edilmiş tehlikeler temelinde sürekli olarak yeniden yazılmaktadır" (Roberts, 2017: 8). Bu minvalde Kremlin, devamlı olarak Batı'dan baskı ve tehdit gördüğünü düşünmekte ve görece daha rasyonel olduğunu iddia ettiği alternatif dış politika hedeflerine yönelebilmektedir.

Bu yöneliş doğası gereği, saldırgan veya savunmacı olabilmektedir. Ofansif seçenek zorla alıkoyma ve güçle elde etmeyle sonuçlanırken defansif yol, tarihi gerekçeler, haklılık, meşruluk temelinde ilerlemektedir. Çalışmada bahsi geçtiği gibi,

³ Stepan Andriyoviç Bandera (1909-1959), Ukraynalı siyasetçi ve Ukrayna milliyetçi ve bağımsızlık hareketi lideridir. Günümüzde Ukrayna milliyetçileri için sembol bir kişiliktir.

⁴ Rusya'nın saldırgan Batılı güçler tarafından devamlı olarak tehdit edildiğine, kuşatıldığına ve çıkarlarının görmezden gelindiğine yönelik düşünceyi ifade eden bir kavramdır.

Rusya yüzyıllardan beridir Batılı güçler tarafından saygı görmeyi ve onlarla eşit olmayı arzulamıştır.

Bu düşüncenin Batı'dan karşılık görmemesi, Kremlin'in kaygılarını arttırmış ve günümüz saldırganlığına zemin hazırlamıştır. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, 2014 yılında BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Rusya'nın meşru çıkarlarının ABD tarafından görmezden gelinmesini kınamış ve Batı'nın küresel hegemonya siyasetinin uluslararası sistemi tehlikeye soktuğunu dile getirmiştir (Lavrov, 2014). Rusya, Batı'dan fiziki bir tehdit görmese de geçmişte inşa ettiği paranoyaları neticesinde hissettiği korkuyu, iç ve dış siyasette kullanmaktadır (Roberts, 2017: 9).

Kremlin'e göre Batı, Rusların nasıl yaşayacağını herhangi bir şekilde dikte edemez. Bu bağlamda Rusya, kendini yakın hissettiği her coğrafyada tehditleri bertaraf etme adına etkin olmalıdır (Omelicheva, 2016: 719). Kremlin bu süreci bir arzudan çok zorunluluk gibi ifade etmektedir. Diğer bir tanımlamayla Kremlin, "Atlantik medeniyeti" olarak tanımladığı Batı'yı, her yere gizlice sızmaya çalışan "suya" benzettirmektedir. Fakat Rus Dünyası, bu eğilime karşı duran ve bağımsız hareket eden tek "medeniyettir" (Kotkina, 2017: 66). Bu bağlamda Kremlin'e göre eski-Sovyet ülkeleri kendi medeniyet seçimini yapmalı ve bu konuda net olmalıdır.

Kremlin, sıklıkla eski-Sovyet coğrafyası üzerindeki hakimiyet kurma çabasının bir kader veya zorunluluk olduğu fikrine inanmaktadır (Hopf, 2016: 244). Bu bakış açısı ise genellikle tarihi ve görece jeopolitik nedenlere dayandırılmaktadır. Kremlin tarafından Avrasya'daki Rus işgalleri ve coğrafya üzerindeki hakimiyet düşüncesi, tarihten ilham alınarak ve coğrafyanın karakterize edilmesiyle meşru kılınmaktadır. Bu minvalde içerisinde jeopolitik bir anlam da barındıran Rus Dünyası kavramının 2014 Ukrayna krizi esnasında popülerleşmesi tesadüf olmamıştır.

Rus toplumunu bütünleşik bir yapı olarak gören ve bunun Rusya dışında da var olduğunu Kırım ilhaki öncesinde sürekli vurgulayan Kremlin, Kırım'ın da Rus Dünyası'nın bir parçası olduğunu dile getirmiştir (Suslov, 2018: 344). Putin, yalnızca Ukrayna'daki "etnik Ruslar" değil, aynı zamanda "Rusça konuşanlar" da Rus korumasını hak etmektedir (Putin, 2014a) diyerek Kırım'ın ve hatta Ukrayna'nın tamamına vurgu yapmıştır. Rus bakış açısına göre, Ukrayna "ciddiye alınabilecek" bir devlet değildir. Ukraynaca ise Rusçanın güneyde konuşulan bir formudur (Delwaide, 2014: 184). Bu nedenle Kremlin'e göre Ukrayna'nın siyasal meşruiyeti, "şüphelidir".

Ruşanın etkin bir biçimde iletişim aracı olarak kullanıldığı her coğrafya, Kremlin için jeopolitik çıkar alanına dönüşebilmektedir (Polegkyi, 2011: 17). Putin 2014 Ukrayna krizine ilişkin yaptığı konuşmada, “Ben Rus ve Rusça konuşan vatandaşlardan bahsederken, kendisini geniş Rus toplumu içinde sayan insanları kastetmekteyim. Onların etnik Rus olmaları gerekmemektedir; fakat kendileri Rus olarak düşünölmelidir” demiştir (Putin, 2014b). Bu düşünce yapısı nedeniyle Kremlin, jeopolitik anlatısını realitelerden çok mental haritasına göre kurgulamaktadır. Neticede Rusya’nın imparatorluk deneyimi yüzyıllardır devam etmekte ve bu zihin yapısı günümüzde de sürmektedir (Polegkyi, 2011: 15). Rusya’nın hiçbir zaman ulus devlet tecrübesi olmamıştır ve bu nedenle komşularına karşı emperyalist davranışlar sergilemekten çekinmemektedir (Toal, 2017: 41). Fakat dış politikasını emperyalist hesaplamayla kurgulamadığında ısrarcı olan Kremlin, Ukrayna üzerindeki tutumunu her fırsatta savunmacı olarak nitelendirmektedir.

2014 yılında Sergey Narişkin, Devlet Duması’nda yaptığı konuşmada, Ukrayna ve Kırım ile ilgili çarpıcı bir argüman ortaya atmıştır. Narişkin’e göre Kırım, 1991 yılında Ukrayna tarafından “ilhak” edilmiştir. “Olay barışçıl gerçekleşmiştir fakat bu yine de bir ilhaktır. Bu ne yazık ki birçok Rus siyasetçinin sorumsuzluğu yüzünden meydana gelmiştir” (TASS, 2014). Kremlin, Rusya’nın ilhakını haklı nedenlere dayandırmaya çalışmış ve alternatif bir anlatıyla konunun hedefini saptırmaya çabalamıştır. Kremlin’in resmi söylemi, egemen bir devletin toprağını askeri operasyonla işgal etmeyi meşrulaştırmaya çalışmıştır.

İddiaların bir başkasına göreyse 2014 yılında Kırım halkı, “demokratik yollarla” Ukrayna’dan ayrılmayı tercih etmiş ve akabinde Rusya Federasyonu’na bağlanmayı istemiştir (Biersack ve O’Lear, 2014: 252). Putin’in ifadesiyle, “Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla Rusya ve diğer herkes, Kırım’ın neresi ve toplumunun da nereye ait olduğunu unutmuştur. Fakat birçok kişi, Kırım’ın doğal Rus toprağı, Sivastopol’un da doğal Rus şehri olduğunu gündemde tutmaya devam etmiştir” (Putin, 2014b). Putin’in bu tip iddiaları anonim biçimde aktarmasının nedeni stratejiktir. Bu sayede hem Rusya’nın çıkarıcı yaklaşım sergilemediğı vurgulanmakta hem de siyasal amaçlar kolaylıkla belirli kavramların arkasına gizlenebilmektedir (Biersack ve O’Lear, 2014: 253). Neticede Rus Dünyası söyleminde yer alan halkların isteğı, kültürel birleşme, zorunluluk ve koruma gibi kavramlar, Kremlin’e göre ilhakın meşru anlatısını inşa etmektedir.

Benzer şekilde Putin 2014 yılında Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını, 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından gerçekleşen Alman yeniden birleşmesine de benzetmiştir (Pieper, 2018: 13). Bu anlamda Kremlin'in jeopolitik hedefleri tarihi söylemlerle birleştirmesi ve Kırım'ın da Rus Dünyası içerisinde olduğunu iddia etmesi, Rusya'nın ilhakı olağan ve savunmacı bir anlatıyla kitlelere sunabilmesini sağlamıştır. Ayrıca Rus Dünyası'nın yalnızca siyasal sınırları belirlemede kullanılmadığı algısı inşa edilmeye çalışılmış, dış politika davranışları varoluşsal bir mesele haline getirilmiş ve askeri operasyonlar tarihi nedenler ışığında maskelenmiştir.

Rusya'nın savunma anlatısında yer alan başka bir metafor ise Karadeniz'deki Rus filosuyla ilişkilidir. Bu bağlamda Kırım'ın ilhakı esnasında Karadeniz filosu, Rusça konuşan nüfusu Ukrayna tehdidine karşı koruyan bir sembol haline getirilmiştir (Biersack ve O'Lear, 2014: 257). İddiaya göre radikal milliyetçi Ukraynalı gruplara karşı filo, Rus yurdunu düşmanlara karşı korumuştur. Kremlin'in revizyonist dış siyasetinin savunma anlatısıyla kitlelere sunulması bakımından, Karadeniz filosu dikkat çekici bir örnek teşkil etmiştir. Fakat anlatı kendi içerisinde çelişkiler barındırmaktadır. Öncelikle filonun Karadeniz'deki varlığı zaten 2042 yılına kadar garanti altındadır. Ayrıca Kırım işgalinde Rusya'nın hiçbir payı yoksa -ki daha önce olmadığı ve ilhakın Kırım halkının isteğiyle olduğu belirtilmiştir- filo nasıl Rus halkını koruyabilmektedir? Fakat her ne şartta olursa olsun, Kremlin çeşitli metaforlarla kitlelere savunmacı olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Bilindiği üzere Putin dönemi Rus dış politikası, genel olarak sert güç ve emperyalizm çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda analizler, defansif ve ofansif realizm etrafında şekillenmektedir. Defansif realizme göre Rusya, statükocu büyük bir güçtür. Uluslararası sistemde güçler dengesini koruma peşindedir. Bu nedenle Kremlin'in Ukrayna'yı işgal planı, Batılı güçleri dengelemek amacıyla gerçekleşmiştir. Diğer taraftan ofansif realizm ise Kremlin'in Ukrayna kararını hayati materyal çıkarlarla (Sivastopol limanı, Karadeniz filosu vb.) eş tutmaktadır (Omelicheva, 2016: 710). Fakat bu çalışma, Rusya'nın modern emperyalist düşüncesinin ulusal kimlikten, tarihten, kültürden ve Rus medeniyetine olan bakış açısından etkilendiğini iddia etmektedir. Bu bakış açısına göre Kremlin, çok kültürlü ve geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Rus halkının belkemiği konumundadır. Kremlin bu medeniyet coğrafyasını Rus Dünyası olarak nitelendirmektedir. Bu hususta Rus

ulusal çıkarları, Rus Dünyası'nın karakterize edilmesi ve mekânsallaştırılmasıyla inşa edilmektedir.

Rus Dünyası geniş tanımı itibariyle ne yalnızca Rus halkını ne de Rus diasporasını kapsamaktadır. Rusça öğrenenler ve kendisini Rus kültürüne yakın hissedenler de Rus Dünyası içerisinde değerlendirilmektedir (Kozdra, 2018: 64). Ancak hem kendini Rus kültürüne yakın hissedenler hem de Rusça öğrenenler tabiri muğlak olduğundan dolayı, Rus Dünyası'nın tam olarak kimleri içerdiği halen bir soru işaretidir (O'Loughlin vd., 2017: 5). Bu bağlamda Kremlin, kavramın muğlak tanımı sayesinde çıkarlarıyla örtüşecek olan jeopolitik alanı geniş bir biçimde dizayn edebilmektedir.

Aynı zamanda Rus Dünyası, jeopolitik yayılcılığı milliyetçi öğelerle birleştiren bir kavramdır. Bu dinamik Yevromaydan olaylarında ve 2014 Kırım ilhakında rahatlıkla gözlemlenebilmiştir. Ukrayna'da yaşanan son on yıllık süreç, Rus Dünyası'nın jeopolitik bir konsept olarak yeniden yorumlanmasına sebebiyet vermiştir. Akabinde sözde bağımsız cumhuriyetler olan Donetsk ve Luhansk, Kremlin'e göre Rus Dünyası konseptinin bir başarısıdır (Kotkina, 2017: 65). Çünkü Lavrov'a göre Ukraynalılar, soydaş siyaseti (*compatriots abroad*) kapsamındadır ve Rus Dünyası'nın bir parçasıdır (Lavrov, 2014). Bu bağlamda Batı yanlısı ve "Slav ülküsüne ihanet eden" hain Kiev hükümeti yerine Rus Dünyası'nı seçen sözde bağımsız cumhuriyetler, Kremlin'e göre kahramandır.

Moskova'nın deyimiyle neo-Nazi, faşist, radikal sağ ve bunların arkasındaki büyük güçler (ABD, Batılı devletler, AB vb.) Rusya'yı aynı İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi yıkıma uğratma niyetindedir (Biersack ve O'Lear, 2014: 254). Ancak Rus Dünyası'nı dirayetiyle bütün bunları bertaraf edebilir. Bu minvalde Kremlin İkinci Dünya Savaşı retoriğini kullanarak, Batılı güçleri saldırgan atfetmekte ve Rus Dünyası konseptiyle günümüz savunma anlatısını inşa etmektedir.

Sonuç olarak 2014 öncesinde saldırgan Batı'dan tehdit, baskı, şantaj gördüğünü söylemleriyle inşa etmiş olan Kremlin, Ukrayna üzerindeki agresif tavrını kuşatılma zihniyetiyle ilişkilendirmiş ve işgali savunma perspektifiyle kamuoyuna sunmuştur. 2022 Ukrayna müdahalesinde de söylemler değişmemiş ve Rus dış politikasındaki devamlılık ortaya konmuştur. Lavrov'a göre Washington ve Brüksel'in "radikal milliyetçi" Kiev rejimine sağladığı koşulsuz destek ve ultra radikal

Ukraynalılara verdiği silah yardımları, yıllardır süregelen “Rusofobik” söyleminin doruk noktası olmuştur (Lavrov, 2022).

Kremlin bu söylem dahilinde, faşizme ve radikal milliyetçiliğe karşı siyaset izlediğini iddia etmektedir. Fakat çelişkili biçimde Putin iktidarı, Kırım ilhacında örneklerini gördüğümüz gibi; tarihsel Rusya, Rus yurdu Kırım vb. milliyetçi hafızayı jeopolitik çıkarlar bağlamında kullanmaktadır (Dibb, 2016). Neticede saldırgan dış politika davranışlarının savunma iç güdüsünden kaynaklandığını iddia etmek, son dönem Kremlin siyasetini en iyi özetleyen düşünceler arasındadır.

Çalışmanın ilk bölümü, Kremlin’in dış politika davranışlarını söylemleriyle hikâyeleştirdiğinin altını çizmiş ve kendisi için hayati gördüğü jeopolitik alanlar (eski-Sovyet coğrafyası, Rus Dünyası vb.) üzerindeki revizyonist siyasetin, savunmacı anlatıyla nasıl meşrulaştırılmaya çalışıldığını incelemiştir. Bu bağlamda ikinci bölümde, Rusya’nın büyük güç olma arzusunun dış politika tasarruflarını ne yönde etkilediği tartışılacak ve Kremlin açısından büyük güç kimliğini korumanın, Rus Dünyası’nın güvenliğinden geçtiği ortaya konacaktır.

2. BÖLÜM: BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİ VE RUS DÜNYASI

“Büyük güç” kavramının Rusça’daki karşılığı *velikaya derjava*’dır. *Derjava* kelimesi hem gücü hem de devleti temsil etmektedir. Rus zihninde büyük güç kavramı, devlete ayrıcalıklı bir statü ve özel bir sorumluluk yüklemektedir (Reshetnikov, 2018). Neticede Ruslar için toplum, devletle birlikte anlam kazanmakta ve ancak devlet güçlü olursa ayakta kalabilmektedir. Bu bakış açısına göre devletin siyasal kapasitesinin azalması ve âdem-i merkeziyetçi yönetim anlayışı, devletin zayıflaması anlamına gelmektedir (Neumann, 2008: 137). Günümüzde de Avrupa’daki liberal yönetim tarzı, yerleşmeye verilen önem ve bireycilik, Rus eliti açısından zayıflık olarak görülmektedir.

Moskova Knezliği ve Kutsal Roma İmparatorluğu arasındaki ilk temaslardan günümüze kadar Rusya, Avrupa’nın önde gelen devletleri arasında “eşit” bir güç olarak tanınmak istemiştir (Neumann, 2008: 128). Bu arayış, Rus siyasal kimliğinde belirleyicidir. Fakat özellikle 19. yüzyıla kadar Rusya, coğrafi ve stratejik olarak Avrupa devletler sistemi içinde tutulmamış ve bu tanımın dışında bırakılmıştır (Rich, 2009: 278). Napolyon Savaşları’ndan (1803-1815) sonra ise Rusya, siyasal meşruiyet kazanmış, Avrupalı bir güç olarak addedilmiş ve 1815 Viyana Kongresi’nde bu rolü kurumsallaştırmıştır (Neuman, 2008: 138). 1815 düzenlemesinden sonra Avrupa’nın kaderi, beş büyük güce (Britanya, Fransa, Avusturya, Prusya, Rusya) bırakılmıştır (Scott, 1990: 7). Bu sayede Rusya, kendisini Avrupa’nın geleceğine ilişkin karar vericilerden biri olarak tanımlamış ve Avrupalı eşit bir büyük güç gibi hareket etmiştir.

Sovyetler Birliği ise geçmiştekine benzer şekilde, yine bir savaş neticesinde küresel sistemde büyük güç konumu kazanmaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşında alınan zafer, bu arzuya ulaşmadaki temel faktör olmuştur. Fakat savaştan sonra meşruiyetini pekiştiren ve başka bir Batılı büyük güç olan ABD, Avrupa’nın güvenliğini kendi bildiği yol ile sağlamak istemiştir. Rusya ise Nazileri büyük bir beşerî ve materyal sermaye tüketerek yendiğinden dolayı, savaş sonu sistemden daha fazla pay almayı arzulamıştır (Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009: 324). Akabinde Kremlin, en sonunda büyük güç statüsünü elde ettiğini düşünmüş ve taleplerini hak bilmiştir. Fakat Rusya, küresel sistemde ne kadar sözü geçerse geçsin, kendisini

güvende görmemiş ve halen Batı tarafından yeteri kadar saygı görmediğini hissetmiştir.

Bu minvalde Winston Churchill gibi dönemin Batılı liderleri, Rusları “barbar” olarak nitelermeye devam etmiş ve kendilerine denk görmemiştir (Neumann, 2008: 144). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı, Napolyon Savaşları sonunda yaşanan benzer şekilde, Sovyetler Birliği’ni isteksizce büyük güç olarak tanımıştır. Batı tarafından yeniden tanınmasına rağmen Moskova “güvende hissetmeyen bir süper güç” olarak sistemdeki varlığını sürdürmüştür.

Sovyetler Birliği’nin yaklaşık yetmiş yıl süren ideolojik anlatısının ortadan kalkmasıyla birlikte, 90’lar Rusya’ında bir kimlik krizi ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda komünist dönemdeki birlikteliği sağlayan değerler birdenbire yok olmuştur (Naydenova, 2017: 1). Ayrıca Soğuk Savaş dönemindeki “süper güç” ve “sosyalist dünyanın lideri” gibi kimlikler kaybolmuştur. Sovyet sonrası Rusya, bunların yerine “normal bir büyük güç” olarak varlığını sürdürmeye çalışmıştır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 351). Dahası, Rusya’nın yeni siyasi sınırlarının tarihi ve kültürel anlamda tartışmalı olması, Rus toplumu ve devletindeki kimlik bunalımını derinleştirmiştir (Teper, 2015: 3).

Bu bakış açısı, başarısızlık korkusuyla birleştirilmiş bir otobiyografik anlatıyı da beraberinde getirmiştir. Neticede Rusya’nın büyük güç imajının Batı tarafından zaman zaman tanınmaması ve Rusya’nın Batı tarafından aşağılandığını hissetmesi, Rus kimliğini etkilemektedir (Narozhna, 2021: 69-70, Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009). Bu minvalde Tsygankov’a göre, Rus dış politikası sadece materyal gücü hedeflememektedir (Tsygankov, 2005: 135). Bunun yanı sıra Batı tarafından tanınma arzusu ve değişen küresel sisteme adaptasyon çabası da dış politika tercihlerinde etkilidir. Rusya sıklıkla böyle bir tanınmadan yoksun, normatif eleştirilere hedef olan ve muhtelif kriterler (ekonomik, demografik vb.) açısından Batılı büyük güçlerden görece zayıf bir devlet olmasına rağmen, büyük güç kimliğini ve iddiasını savunmaktan vazgeçmemiştir (Reshetnikov, 2018).

Putin, 2005 yılında yaptığı bir konuşmada Rusya’nın her şeyden önce geçmişte büyük bir Avrupa gücü olduğunu, şimdi ve gelecekte de böyle olacağını dile getirmiştir (Neumann, 2016: 172). Büyük güç olarak tanınmanın ve her fırsatta bu kimlik anlatısını korumanın Rusya açısından önemini ifade eden Neumann’a göre

Rusya aslında, “kendi oluşturduğu hapishanenin içerisinde sıkışıp kalmıştır, bu hapishanenin ismi ise büyük güç kimliğidir” (Neumann, 2015: 5). Bu anlatıya göre Rusya, tarih sahnesinde var olduğu müddetçe büyük bir güç olmak zorundadır (Neumann, 2008: 128-129). Dolayısıyla büyük güç anlatısının bozulma ihtimali, Rusya açısından kaygı vericidir. Ruslar için güçlü devlet terk edilmesi gereken anormal bir durum değil, düzenin kaynağı, garantörü ve gelişimin itici gücüdür (Tsygankov, 2005: 140).

Büyük güç olarak tanınmak, uluslararası siyasette saygı görmek ve sözü geçmek anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda Rusya, Batılı devletlerden istediği saygıyı görme amacıyla devamlı olarak askeri kapasitesini geliştirmekte ve Avrasya coğrafyasında tek taraflı tasarruflarda bulunmaktadır (Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009: 318). Büyük güç imajının kabul görmediği, bir Avrupa devleti olarak sayılmadığı her dönemde Rusya, Batı’ya karşı daha sert ve saldırgan bir dış politikaya yönelmektedir. Günümüzden örnek verildiğinde, Putin iktidarının Çin ve Hindistan ile yaptığı iş birliği girişimleri ve çok kutuplu dünya siyasetini savunması, büyük güç kimliğinin getirdiği davranış kalıplarıyla ilişkilidir (Narozhna, 2021: 72).

Kremlin’e göre Rusya her zaman büyük bir güç olmuştur (Götz, 2016: 4). Sovyetler Birliği’nin dağılmasının akabinde Rus toplumunun büyük bir çoğunluğu, dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerin bozulması pahasına, Rusya’nın büyük bir güç olarak kalmasını istemiştir (Marten, 2017: 149). Bu yüzden günümüzde Rus halkının ekseriyeti, Moskova’nın Avrasya’da ayrıcalıklı konumu olduğunu düşünmekte ve bu coğrafyadaki etkisinin devamını olumlu karşılamaktadır. Sonuç olarak Kremlin’in herhangi bir varoluşsal krize girmemesi için öncelikle kendisini büyük bir güç olarak görmesi ve bunun da Batı tarafından tanınması gerekmektedir.

Kremlin büyük güç statüsünün Batı tarafından koşulsuz tanınmasını arzu etmektedir. Fakat aynı zamanda, Batı’yı devamlı olarak ötekileştirmekte ve kendisini çoğu zaman onlardan üstün tutmaktadır (Narozhna, 2021: 58). Bu süreç, Rusya’nın yüzyıllardır yaşadığı bir ikilemdir. Öncelikle Kremlin’e göre Batı, Rusya için varoluşsal bir tehdittir. Öte yandan bu tehdit yalnızca, onlarla eşit ve saygıdeğer bir aktör olduğunda ortadan kalkabilmektedir. Neticede Rus bakış açısında saygı görmenin anahtarı, büyük güç olmaktan geçmektedir.

Günümüzde de büyük güç iddiasını sürdüren Rusya, birçok küresel gelişmeyi kendisine yapılan bir operasyon gibi algılamaktadır (Forsberg ve Pursiainen, 2017). Bu bağlamda Kremlin, NATO'nun üye sayısındaki artışı, Batı'nın füze savunma sistemlerini, Kosova'nın bağımsızlığını, küresel enerji politikalarını, demokrasi ve insan hakları gibi kavramları kendi ulusal çıkarlarına yönelik bir saldırı gibi görmektedir (Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009: 309). Ayrıca Kremlin, Rusya'nın büyük güç onurunu ve prestijini korumak için tüm bunların üstesinden gelmeyi bir zorunluluk gibi yorumlamaktadır.

Bununla birlikte Kremlin, Rusya'nın bölgesel bir güç olduğuna yönelik söylemi kabul etmemektedir. Kremlin bu kabullenmeyi, zayıflık gibi yorumlamaktadır. Ülkenin tarihi gerçeklerinden mütevellit Rusya; Orta Asya, Kafkasya ve Doğu Avrupa'da lider, uluslararası alanda da sözü geçen bir devlet olmalıdır. (Graham, 2015: 103). Bu nedenle yeniden büyük güç olarak tanınma arzusu, çalışmanın ana gündemi olan Rus Dünyası kavramının çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır.

2.1. BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİNİ KORUMAK: RUS DIŞ POLİTİKASINDA RUS DÜNYASI VE BATI

Siyasi sınırların yanında kimlik, kültür, değerler ve dil de insanları birleştirip ayırabilmektedir. Rus Dünyası, ortak değerlerle birleşmiş bir coğrafyayı ifade etmektedir. Rus zihniyetinde belirli değerler toplumu bir arada tutmakta ve Rus Dünyası'nın manevi boyutunu oluşturmaktadır. Bu değerlerin Batılı değerlerden farklı olması, kendine özgü bir zihniyetin, toplumsal yapının ve devlet-toplum ilişkisinin varlığına işaret etmektedir. Rus dünyasına ait vatanseverlik, büyük güç olma (*derjavnost*), devlet-merkezcilik (*gosudarstvenniçestvo*) ve sosyal dayanışma gibi değerler, Rus siyasal hayatına muhafazakâr ve gelenekselci bir kimlik kazandırmaktadır. *Derjavnost*, Rusya'nın dünya sahnesinde önemli rol oynaması gerektiğini söylerken, *gosudarstvenniçestvo* ise devletin toplum üzerindeki başat rolünü simgelemektedir (Kolsto ve Tyldum, 2006: 132).

Rus Dünyası'nın özünü oluşturduğu düşünülen *sobornost*⁵ kavramı, ortak inanç uğruna kendini feda etmeyi ifade etmektedir (Makarova vd., 2019: 100). *Sobornost* kimilerine göre, gelecekteki sosyal ve politik kalkınma için bir seferberlik mekanizmasıdır. Çünkü bu kavramın Rus toplumunun “genetik kodlarını” özetlediği düşünülmektedir (Bagnovskaya vd., 2020: 159-160). Günümüzde de Rus toplumunu tanımlarken kullanılan vatanseverlik, dayanışma, iyimserlik, çalışkanlık gibi değerler bu kavramla ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda Rus Dünyası'nın bireyciliğe ve eşitsizliğe karşı olan değerleri, *sobornost* öğretisiyle inşa edilmektedir (Naydenova, 2017: 5). Kremlin dış politika anlatısını, bu tip değerlerden etkilenecek şekilde inşa etmektedir.

Bu argüman dahilinde konuya yaklaşıldığında Rus dış politika anlatısı, Rusya'nın güçlü olmak için tarihsel değerlerini de koruması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca bu anlatı, Rus Dünyası olarak adlandırılan ve Rus medeniyeti ile ilişkili her coğrafyanın dış tehditlere karşı muhafaza edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle Rusya'nın eski-Sovyet alanındaki siyaseti, bir beka meselesinin ve defansif stratejinin parçasına dönüşmektedir. Rus siyasi elite göre, Moskova'nın eski-Sovyet coğrafyasındaki gücü ve varlığı büyük güç olmak için zorunlu, hayatta kalmak için vazgeçilmezdir. Anlaşılacağı üzere Rusya, kendine has bir anlatıyla dış politikasını şekillendirmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bu anlatı sadece milli çıkar ve güce vurgu yapmamakta, medeniyet ve değerler sistemi gibi materyal olmayan öğeleri de ön plana çıkarmaktadır.

Ruslar, kendine özgü bir siyasal geleneği ve değerleri olduğu konusunda ısrarcıdır. Kremlin'e göre ABD, Sovyetlerin dağılmasının akabinde kendisini istisnai bir ülke olarak görmüştür. Sonrasında ise yalnızca dünyaya değil kendi “uydu devletlerini” de aşağılayıcı davranmaktan kaçınmamıştır (Bloomberg, 2022). Fakat Rusya, Kremlin nezdinde ABD'den farklı bir devlettir. Ayrı karakter özellikleri vardır. Rusya, geleneksel değerlere sahip çıkan, köklü bir geçmişi olan ve tüm kültürlerle saygı gösteren bir ülkedir.

Yine de geleneksel Rus değerleriyle geleneksel Avrupa değerlerinin tamamen birbirine zıt olduğunu söylemek kolay değildir (Omelicheva, 2016: 716). Günümüzde ise Kremlin, Batı'nın bu değerleri görmezden geldiğini dile getirmektedir. Kremlin'e

⁵ Kavram kimi zaman “uzlaşma” veya “Katolik” olarak tercüme edilmektedir. Fakat dilimize geçen tam bir karşılığı yoktur. Rusça *sobor* kelimesi “konsey” ve “kilise” anlamlarına gelmektedir. Bu anlamda kavram, Protestan ahlakta bulunan bireyci öğretiye karşı olmayla öne çıkar.

göre Rusya, geleneksel Avrupa'nın tek temsilcisi ve koruyucusudur. Bununla ilişkili olarak Rus Dünyası ise devlet sınırlarını aşan, merkezinde Moskova'nın olduğu bir medeniyet havzası gibi nitelendirildiğinden dolayı, Kremlin'e göre kültürel değerleri, geleneği, medeniyeti sürdüren Rus Dünyası'nı korumak, Rusya'yı da korumaktır.

Kısaca ifade edildiğinde, Kremlin için sadece devletin siyasi sınırlarının korunması yeterli değildir. Rusya ile tarihi ve kültürel bağları olan ve Rusça konuşanların mukim olduğu bölgelerin de dış etki ve yönlendirmelere karşı korunması gereklidir. Bu gereklilik, Rusya'nın çıkarları ve sorumluluklarının bir sonucudur. Neticede Avrasya coğrafyasını Rusya'nın lider olduğu bir bölge olarak gören Kremlin, bölgede ortak bir Rus Dünyası anlatısı inşa etmeye çalışmakta ve bu anlatının farklı topluluklar tarafından benimsenmesini istemektedir (O'Loughlin vd., 2017: 4).

Putin, 2016 yılında: "Önemli olan ulusal kimliğimizi, bizi benzersiz kılanı korumak ve geleneklerimizi farklı nesiller arasındaki tarihi sürekliliği sağlamak adına kullanmaktır. Başka bir deyişle Ruslar için bu, Rus olmak ve Rus kalmak meselesidir" demiştir (Putin, 2016). Rus kültürünün birleştirici rol oynaması, Kremlin için hayati bir mesele olarak yorumlanmış ve Rusya'nın Avrasya'daki istisnai rolü vurgulanmıştır (Gülseven, 2019: 39).

Bu süreçte Rus toplumu, Batı'dan farklı görülmüş ve Batılı kalkınma stratejilerinin anlamsız olduğu dillendirilmiştir. Bunun yanı sıra Rus istisnailiği (*exceptionalism*) kavramıyla, devletin uluslararası arenada aşağılanmaktan kurtulması ve Avrasya'daki liderlik potansiyelinin canlı tutulması vurgulanmıştır (O'Loughlin vd., 2005: 332). Fakat Laruelle'ye göre Avrasya ve Rus Dünyası ile adlandırılan coğrafyalar arasında temel farklılıklar mevcuttur. Bir proje olarak değerlendirildiğinde Rus Dünyası, kimlikle ilgilidir ve bölgedeki yönetici elitler yerine toplulukları hedef almaktadır (Laruelle, 2015: 18). Avrasya ise daha muğlak bir anlama sahiptir ve coğrafi sınır belirlemekle ilgilidir.

Öte yandan Rus Dünyası kavramı, 2012 yılında Putin'in devlet başkanlığına dönmesinin ardından belirgin bir biçimde medeniyet söylemiyle beraber kullanılmıştır. Bu anlamda Rus Dünyası, Rusya'yı bir medeniyet sahasının merkezi konumuna oturtan ve onu küresel bir güç olarak tanımlayan kavram haline gelmiştir (O'Loughlin vd., 2017: 7). Rus Dünyası, oluşturulan metaforlar neticesinde Batı veya Atlantik gibi küresel kavramlara da alternatif işlev görmüştür. Bu nedenle Rus

Dünyası, çok kutuplu dünya söyleminin ögesi ve Rus dış politikasının yapı taşlarından biri olarak kabul edilmiştir.

Bu sebeple ilerleyen zamanda Kremlin, Rus Dünyası'nı herhangi bir ideolojik oluşumla tanımlamaktan kaçınmış fakat yine de kavramın dünya siyasi haritasında ayrı bir yere sahip olduğunu düşünmüştür. Rusya'nın tezine göre kendine has liderlik anlayışı, kültürü ve tarihi, Rus Dünyası'nı diğerlerinden ayırt etmektedir (Trenin, 2019).

2016 yılında yayınlanan dış politika konseptinde, Rus Dünyası kavramı direkt olarak geçmese de bununla ilişkili söylemlerin üzerinde durulmuştur. Konseptte Rus kültürünün uluslararası rolünü güçlendirmekten, Rus dilinin dünyadaki konumunu pekiştirmekten, tarihi Rus mirası hakkında küresel farkındalık yaratmaktan ve Rusça konuşan diasporayı bir arada tutmanın öneminden bahsedilmiştir (MFAR, 2016).

Rusya kimi zaman söylemleriyle, Batı egemenliğindeki uluslararası düzene meydan okumaktadır. Sistem içerisinde revizyon isteyen Kremlin, mevcut düzlemde daha fazla söz hakkı talep etmektedir. Çok kutuplu dünya, Batı'ya alternatif yönetim modelleri ve Rus Dünyası gibi kavramlar, söylemin odak noktalarıdır (Götz, 2016: 4). Bu anlamda Gürcistan, Kazakistan, Ukrayna gibi eski-Sovyet ülkeleri üzerindeki nüfuz, Kremlin için temel bir dış politika hedefidir. Bu coğrafyada elde edilebilecek pozisyon, Kremlin'in Batı'ya karşı elini güçlendirmektedir. Neticede Kremlin, kimi zaman Rus Dünyası'nı Batı sistemine alternatif olarak sunmaktadır.

Bu minvalde Kremlin, Rus Dünyası'nı bütünleşik bir yapı olarak görmekte ve onu uluslararası sistemin kutuplarından biri haline getirmeye çalışmaktadır. Putin iktidarı bu süreci, ülkenin ekonomik kalkınmasının temeli ve diğer büyük güçlerden saygı görmenin anahtarı olarak yorumlamaktadır (Krickovic ve Bratersky, 2016: 182). Rus Dünyası'nı bağımsız bir aktör haline getirmeye çalışan Moskova, birtakım bölgesel anlaşmalarla süreci resmi hale getirmektedir. Bu minvalde Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), 2014 yılında Putin ve Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev'in girişimleri neticesinde oluşturulmuştur.

Bütünleşik Avrasya stratejisi veya projesi, Avrupa modelinden ilham alınarak düzenlenmiştir. Anlaşmanın temel amaçları; Rusya'nın küreselleşen dünyadaki konumunu güçlendirmek ve bölgesel tehditlere ortak yanıt verebilmektir (Laruelle, 2015: 17). Bu anlatı dahilinde Rusya, kendisini Avrasya'nın lideri olarak

tanımlayabilmektedir. Ayrıca AEB'nin, Rus Dünyası söyleminin yükselişe geçtiği yıllarda ortaya çıkması tesadüf değildir.

Kremlin, Batılı güçlerin bölgedeki faaliyetlerinden rahatsızdır ve eski-Sovyet coğrafyasındaki Rus etki alanının azalabileceğinden endişe etmektedir. Onlara göre bu coğrafya, Rusya'yla birlikte hayatta kalabilmekte ve gelişebilmektedir. Bu zihin yapısıysa Çarlık döneminden itibaren Rusların, bölge toplumlarını modernleştirdiğine yönelik bir misyon algısıyla oluşmuştur (Omeliçeva, 2018: 326).

Avrupa için eski-Sovyet coğrafyası; genişleyebileceği, değerlerini yayabileceği, ekonomik örgütlenmesini sürdürebileceği komşu bir bölgedir. Öte yandan Rusya ise bu coğrafyayı, kendi tarihini, kültürünü, medeniyetini bulabileceği ve ortaklık kurabileceği bir alan olarak görmektedir (Akchurina ve Della Sala, 2018: 1648). Bu nedenle Batı'nın ve Kremlin'in coğrafyaya olan bakışları farklıdır. Rusya için Avrasya, herhangi bir kara parçası değildir. Neticede daha büyük bir aidiyetle sürece yaklaşan taraf için tehdit algılamaları da çeşitlidir. Kısacası bölgenin kültürel, siyasal, ekonomik yönden değişme ihtimali, Kremlin'de korku ve endişeye sebep olmaktadır.

2.2. REVİZYONİST BİR PROJE OLARAK RUS DÜNYASI

Kremlin'in resmi anlatısına göre Rus Dünyası kavramı olumlu bir anlama sahiptir (Lavrov, 2021). Rus Dünyası'nın bir bütün olarak güçlü ve bağımsız olması, Kremlin'in büyük güç Rusya anlatısı ile örtüşmektedir. Fakat ilk bölümde belirtildiği gibi eski-Sovyet ülkelerinin hepsinin Rus Dünyası anlatısını sahiplendiği söylenememektedir. Bu bağlamda Rusya'nın güvenlik endişelerinin bölgede paylaşılmaması, Moskova'nın büyük güç anlatısı ile çelişmektedir. Batı'nın insan hakları ihlalleri ve demokrasi üzerinden yürüttüğü normatif siyaset, Rusya açısından endişe vericidir. Ayrıca bazı uzmanlara göre (Zevelev 2016, Feklyunina 2016, Laruelle 2015) kavram, emperyalist hedefleri içermekte ve barışçıl Rus dış politika anlatısına zarar vermektedir.

2007'den sonra Rus Dünyası üzerinden yürütülen dış politika, kimilerine göre oldukça başarılı olsa da göreceli olarak Kremlin'in Avrasya'daki konumunu

zayıflatmıştır (Zevelev, 2016). Çünkü günümüzde Rus Dünyası kavramı; Gürcistan, Ukrayna ve Baltık ülkelerinde olumsuz bir anlama gelmektedir. Rusya'nın baskıcı siyasetinin ve revizyonist hedeflerinin bölgede meşrulaştırılması olarak nitelendirilmektedir. Fakat Kremlin, Rus Dünyası'nı baskıyla ilişkilendirmemektedir. Öncesinde belirtildiği gibi kavramı medeniyet perspektifli değerlendiren Kremlin, Rus Dünyası'nı tek bir siyasal özne olarak kabul etmektedir (Suslov, 2018: 344). İç siyaset gibi Rus Dünyası'na yaklaşan Kremlin; Gürcistan, Ermenistan, Kazakistan, Ukrayna gibi eski-Sovyet cumhuriyetlerinin, dış işlerinde Rus Dünyası'nın merkezi olan Moskova'ya bağlı olması gerektiğini düşünmektedir. Diğer bir deyişle Kremlin için bu devletler, özünde Rusya'dan farklı değildir.

Öte yandan bu vizyon, eski-Sovyet coğrafyasında ortak anlatı oluşturma açısından konsepti sorunlu hale getirmektedir. Çünkü Rus Dünyası, kendi tarih anlatısını ortaya koymaktadır; fakat kavram etrafında tek bir ulusal kimlik yaratabilmek kolay değildir (Makarova vd., 2019: 99). Halihazırda Rus medeniyet düşüncesini de tek bir anlatı oluşturmamaktadır (Rusya Batı'dır, Rusya Doğu'dur, Rusya istisnaidir vb.). Ayrıca Rus kültür dünyasına ait biri ile Rus vatandaşlığına dayanan kimliği tek bir çatıda birleştirmek, günümüzde muhtelif sorunlara yol açabilmektedir.

Bununla birlikte Rus Dünyası'nın muğlak sınırları, tüm Rusça konuşan nüfusu içerisinde barındırmak istemesi ve etki alanı bağlamında yorumlanması da kimi zaman eski-Sovyet coğrafyasında gerilimlere sebep olmaktadır. O'Loughlin, Toal ve Kolossov'a göre kavramın anlam genişliği ve belirsizliği, bölge toplumlarına net bir ulusal kimlik çizme noktasında problem teşkil etmektedir (O'Loughlin vd., 2017: 5). Benzer şekilde Kazharski her ne kadar Rus Dünyası, etnik Rusları veya Rusça konuşanları nitelese de siyasal kullanımda sınırları muğlak bir coğrafyayı işaret ettiğini vurgulamaktadır (Kazharski, 2019: 4). Neticede medeniyet sınırlarının tam olarak belirlenememesi, anlaşılır bir kimlik inşasının önüne geçmektedir (Feklyunina, 2016: 783).

Bunu aşmak için Putin iktidarı, çeşitli kimlik anlatılarındaki bileşenleri bir araya getirmeye çalışmıştır (Teper, 2015: 4). Toplumda artık belirli bir kitlesi olan kimlik anlatılarını (Batılı, Doğulu, Avrasyalı vb.) yeri geldiğinde kullanan Kremlin, iç ve dış siyasette çok eksenli bir süreç izleyebilmiştir. Belirtmek gerekir ki her bir siyasal

anlatının görece farklılıkları mevcuttur fakat özünde hepsi, Rusya'nın büyük güç olması hususunda hemfikirdir.

Kısaca ifade edildiğinde Rusya'daki liberal kimlik anlatısı, büyük güç statüsünün yalnızca ekonomik gelişimle sağlanabileceğini düşünmektedir. Onlara göre Rusya'nın Yakın Çevresi'ndeki çıkarları bir sürelik kenara itilebilir çünkü eski-Sovyet coğrafyası yerine Avrupa'ya yakınlaşmak, ülke için daha faydalıdır. Denge yanlısı veya devlet merkezci siyasete yakın olan anlatı ise Rusya'yı, sistemdeki çeşitli büyük güçlerden biri olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda büyük güç olabilmek için hem ekonomik hem de askeri gelişim sağlanmalı, akabinde eski-Sovyet coğrafyasındaki çıkarlar korunmalıdır. Muhafazakâr veya milliyetçi söylem ise askeri kapasiteyi tüm gelişmelerden önde görmekte ve büyük güç olmak için, Yakın Çevre'nin Kremlin tarafından mutlak kontrol altında tutulmasını vurgulamaktadır (Hopf, 2016: 229). Putin iktidarının ise, dış politikada tüm kimlik anlatılarını sırasıyla kullandığı gözlenmiştir. Ayrıca günümüzde ekonomik, askeri ve siyasal kapasitesinin Batı'yla yarışabilecek düzeyde olduğunu düşünen Kremlin, Rus Dünyası'ndaki tasarruflarını milliyetçi anlatıyla ortaya koymayı makul görmektedir.

Bu bağlamda kavramın Rus milliyetçiliğiyle olan paralel kullanımı, bölgesel ayrımcılığa yol açmaktadır. Rus Dünyası'nı inşa eden anlatı, topluluk içerisinde Rusya ve diğerleri diye hiyerarşik bir ilişki oluşturmaktadır (Feklyunina, 2016: 784). Öncelikle Kremlin'in Rus Dünyası kavramından anladığı, merkezinde Rusya olan ve Rus değerlerine, diline önem verilen bir coğrafyadır. Bu nedenle hayal edilen geniş medeniyet kimliğinin Rus merkezli olması, diğer kültürlerle bir çatışma ortamı hazırlamaktadır.

Bu argümanı doğrular şekilde Putin, 2013 yılında Ukrayna dili ve kültürü hakkında konuşurken, onları "büyük Rusya'nın veya Rus-Ukrayna Dünya'sının parçası" olarak nitelendirmiştir (Putin, 2013). Ukrayna'yı, Rusya'dan farklı bir kültürel veya siyasal yapı olarak görmemiştir. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, Rus yönetici sınıfına göre eski-Sovyet coğrafyasındaki devletler, merkezden (Moskova) bağımsız değildir. Kısaca ifade etmek gerekirse, Rusya'nın genişlemeci kültürü ve tarihi genleri, devamlı olarak eski-Sovyet coğrafyasında hakimiyet aramasına neden olmaktadır (Götz, 2016, Kotkin, 2016).

Her fırsatta eski-Sovyet ülkelerinin iç işlerine karışma eğilimi gösteren Moskova, bu müdahalelerin güvenliği ile ilgili olduğunu iddia etmektedir. Avrasya’da Rusya’nın merkezi konumunu güçlendirmek isteyen Kremlin, Rus Dünyası konseptinden faydalanmaktadır. Rus Dünyası, doğal bir biçimde ve topluluklar arası iletişimle sürmesi gerekirken Moskova’nın agresif dış politika aracına dönüşmesi, bölge halklarının konuya şüpheyle yaklaşmasını beraberinde getirmektedir. Neticede çelişkili dış politika tavrı, kavramın hedeflerini ve içeriğini tartışmalı hale getirmektedir.

Rus Dünyası’yla sürdürülen Avrasya siyaseti, bu nedenle Çarlık dönemini akıllara getirmektedir. Fakat Moskova yapılan eleştirileri yersiz bulmakta ve süreci farklı değerlendirmektedir. Resmi anlatıya göre Rusya’nın günümüzde yürüttüğü dış politika, imparatorluğu yeniden diriltmek üzerine yapılan agresif tutumlardan ibaret değildir (Krickovic ve Bratersky, 2016: 192). Asıl hedef, bölgesel güvenliği sağlamak ve dışarıdan gelebilecek müdahalelere karşı tedbir almaktır. Bu sebeple Kremlin’e göre bu coğrafyanın tartışılması Ruslar için abesle iştigal, kaybedilme ihtimaliyse bir beka sorunudur.

Sonuç olarak Rus Dünyası, Kremlin’in kendisini büyük güç olarak tanımlayabildiği, geniş medeniyet alanında merkezi rol oynayabildiği, siyasal vizyonunu yansıtabildiği ve Batı tarafından saygı görmenin anahtarı olan bir coğrafyadır (Feklyunina, 2016: 791). Kremlin bu bakış açısını söylemleriyle inşa etmektedir. Hayal edilen coğrafyayı gerçeklik gibi kitlelere sunan Moskova, Rus Dünyası’nın, Rus kimliğinin vazgeçilmez bir ögesi olduğu konusunda ısrarcıdır. Diğer bir deyişle Rus Dünyası, Kremlin’in egemen bir büyük güç olarak tarihi etki alanını bize bildirmektedir (Suslov, 2018: 347). Ancak etki alanı tabirinin zihinlerde olumsuz anlamlar da barındırması, Kremlin açısından Rus Dünyası vb. anlamı muğlak kavramları, dış politikada daha kullanışlı yapmaktadır.

2.3. BÜYÜK GÜÇ KİMLİĞİ VE UKRAYNA’NIN İŞGALİ

2014 Ukrayna krizinin yarattığı atmosferde Rus Dünyası kavramı, daha da milliyetçi bir karaktere bürünmüştür (Zevelev, 2016). Milliyetçiliğin yükselişi ile Rus dış politikası agresifleşmiştir. İlk etapta Ukrayna krizi ve Kırım’ın Rusya tarafından ilhak edilmesi, jeopolitik çıkarlar bağlamında yorumlanmıştır. John Mearsheimer’e (2014) göre Rusya’nın yakın çevresinde gerçekleşen Renkli Devrimlerin Batı tarafından istismar edilmesi, güç ilişkilerine zarar vermiş ve Rusya’yı kıskırtmıştır. Kremlin ise Ukrayna’nın kendi etki alanından çıkmasını istememiş ve saldırgan bir tavır sergilemiştir. Bu görüş tamamen jeopolitik çıkarlarla ilişkilidir ve Rusya’nın, Ukrayna’yı kendi siyasal kampında tutmak istemesiyle bağlantılıdır.

Ted Hopf’a göre Ukrayna krizinde dış etmenlerin de etkisi olduğu kısmen doğrudur. Fakat ona göre asıl neden, Rus ulusal kimlik söyleminin 2014 yılına kadar geçirdiği dönüşümdür. Mevcut anlatının değişmesinden dolayı Ruslar için Kırım’ın ilhakı hem düşünülebilir olmuş hem de doğal bir tercih haline gelmiştir (Hopf, 2016: 227). Bu düşünceye göre Kremlin’in Ukrayna krizine ilişkin iddiası, Rus Dünyası’nı ve yurt dışındaki soydaşlarını korumaktır. Benzer şekilde Kari Roberts, Putin’in dış politikasını anlamak için Rus anlatısına bakmak gerektiğini iddia etmektedir (Roberts, 2017).

Ukrayna ve Kırım’ın Rus kimliği açısından pek çok anlamı vardır. Kiev, ilk Rus devletinin kurulduğu ve Rusların Ortodoksluğu seçtikleri yerdir. Kırım özelindeyse durum, Kiev’den biraz daha karmaşıktır. 1954 yılında dönemin Sovyet lideri Nikita Hruşçov tarafından Ukrayna idaresine bırakılmış olan Kırım, Ruslara göre Rusya’nın tarihi bir parçasıdır (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 66). Ayrıca Kırım, nesillerdir Rus donanmasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu düşünce yapısı, konuyu stratejik çıkarların ötesine taşımaktadır. İlhakı milliyetçi öğelerle harmanlayan Putin yönetimi, Rus Dünyası’nın tarihi birleştiriciliğini kullanarak kazanımı kendileri adına meşrulaştırmaya çalışmıştır.

2014 yılında Ukrayna’da gerçekleşen Rusya karşıtı gösteriler ve sokak eylemleri, Rusya’nın Batı ve eski-Sovyet ülkeleriyle olan ilişkilerinin ayrı meseleler olmadığını göstermiştir. NATO ve AB genişlemesi, Avrasya üzerindeki artan Batı etkisi, Kremlin açısından yalnızca jeopolitik çıkarlarının ihlali olarak yorumlanmamıştır. Büyük güç kimliğinin ve öz tarih anlatısının da tehdit altında

olduğu düşünölmüştür (Zevelev, 2016). Bunun önüne geçmek içinse Moskova, tedbir almaktan çekinmemekte ve revizyonist hedefleri olmasına rağmen bölgesel statükoyu koruduğunu iddia etmektedir. Yakın zamanda Kazakistan'da yaşanan sokak eylemlerine de Rusya'nın tavrı benzer şekilde olmuştur (Dubnov, 2022). İç çatışmaya kısa süre içerisinde barış gücü gönderen Moskova, eski-Sovyet coğrafyasındaki etki alanını bir kez daha güçlendirmiş, Batılı güçlerin bölgeye girişini engellemiş ve ülkedeki geniş Rus topluluğunu koruyacağını göstermiştir.

Ukrayna'ya dönöldüğünde ise Putin iktidarına göre kriz, Batı'nın Rusya'ya yönelik potansiyel bir tehdidi ve aynı zamanda büyük güç kimliğine yapılan hakaret gibi algılanmıştır (Forsberg ve Pursiainen, 2017: 241). Putin'in 2014 Kırım konuşmasındaki Batı'ya yönelik suçlamalar, bu düşünceyi doğrulamıştır. "Batı, bize birçok kez yalan söylemiş, arkamızdan karar almıştır. Bizi devamlı olarak köşeye itmeye çalışmışlardır çünkü biz, bağımsız durumdayız. Fakat her şeyin bir sınırı vardır. Batılı ortaklarımız Ukrayna'yla birlikte bu sınırı aştılar. Sorumsuz ve amatör davrandılar" (Putin, 2014a). Batılı güçlerin Rusya'ya saygı göstermediğini ve bunun karşılığını alacaklarını dile getiren Putin, Batı'yla olan rekabetinde Ukrayna'yı günah keçisi ilan etmiş ve onu cezalandırmaktan kaçınmamıştır.

Kısaca ifade edildiğinde Kremlin için Ukrayna, Rus Dünyası'nın bölünmez bir parçasıdır. Bu düşünce, Kremlin'in resmi söyleminde devamlı olarak yer bulmaktadır. Öncesinde belirtildiği gibi Rus Dünyası kavramı, milliyetçi söylemin popüler hale gelmesinin ardından Kremlin açısından vazgeçilmez medeniyet sahasını ifade etmiştir. Rusya'nın tipik bir ulus devlet olamayacağı ve ne pahasına olursa olsun Moskova'nın Rus Dünyası'nı dış tehditlere karşı koruyacağı anlatının özünü oluşturmuştur.

2014 yılında Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov, Kırım'da yaşanan gelişmelerle ilgili olarak "Rus Dünyası'nın güvenliğinden sorumlu garantör kişi Putin'dir." demiştir (TASS, 2014). Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise 2021 yılının son aylarında Ukrayna'yla ilgili soruya, "Çok uluslu ve çok inanışlı olan Rus toplumunu birleştirmemiz, tarihi Rusya ile diasporamız arasındaki bağı geliştirmemiz gerekiyor" diyerek cevap vermiştir (TASS, 2021).

Bu bağlamda Rus Dünyası konseptindeki savunmacı anlatı, Kırım'da yaşanan süreci meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilmiştir. Çünkü Rus Dünyası, Rus büyük güç kimliğini korumanın önemini vurgulamakta, ahlaki değerlere dayandırılmakta ve

özellikle eski-Sovyet coğrafyasına koruyucu bir biçimde yaklaşan politika yürütülmesine imkân tanımaktadır. Putin'in ifadesiyle, "Günümüz Rus devletinin kökleri Dinyeper'dedir. Kiev Rus'u gelecekteki muazzam Rus devletinin temeli olarak ortaya çıkmıştır. Ortak geleneklerimiz, zihniyetimiz, tarihimiz, kültürümüz ve çok benzer dillerimiz vardır. Bu bakımdan tekrarlamak isterim ki biz tek bir toplumuz" (Putin, 2013). Neticede Kremlin açısından Kırım'ın ilhakı, her iki tarafa karşı uygulanan tarihi bir adaletsizliği düzeltmek için gerçekleşmiştir. Geçmişte keyfi olarak çizilen sınırlar yeniden düzenlenmiş ve iki toplumun birleşmesi sağlanmıştır (Teper, 2015).

Öte yandan Kırım'ın ilhakı, Rus toplumunda sembolik bir öneme de sahiptir ve Rusya'nın "yeniden uyanışı veya canlanması" olarak da yorumlanmaktadır (Narozhna, 2021: 75). İlhakın gerçekleştiği sırada Kremlin ile yakın ilişkileri bulunan ve Rusya'nın popüler televizyon kişiliklerinden biri olan Vladimir Solovyov, yaşananları Rusya'nın asla küçük bir devlet haline gelmeyeceğinin açık bir ilanı olarak nitelendirmiş ve Rusya'nın ya büyük olacağını ya da hiç var olamayacağını söylemiştir (Teper, 2015).

Anketlere göre de 2014 yılında Kırım'ın ilhakından sonra toplumun yaklaşık %65'i, Rusya'nın büyük bir güç olduğunu söylemiştir. Bu oran bir önceki yıllarda %35'tir (Levada-Center, 2017). Neticede Ruslar için sınırlar ne kadar genişse, devlet de o kadar güçlüdür. Geçmişten beridir süregelen geniş topraklarda yaşamaya dayalı alışkanlık, Ruslar açısından bir gelenektir (Kazharski, 2019: 6). Bu minvalde devletin büyük ve güçlü olması, toplumdaki belli kaygıları minimuma indirmektedir. Bu alışkanlığın sürmesi sayesinde Rus toplumu ve devleti kendisini daha fazla güvende hissetmekte ve varoluşsal kaygılarını aşmaya çalışmaktadır.

Bu minvalde Ukrayna'nın Batı'ya hızla yaklaşmaya başladığı bir dönemde Rusya, Kiev'i kendileri için varoluşsal bir mesele haline getirmiştir. Bu bağlamda Moskova'nın Ukrayna müdahalesinin, tamamen rasyonel olduğu söylenememektedir. Forsberg ve Pursiainen'in deyiimiyle Rusya, hiçbir şekilde Kırım'ı işgal etmeye zorlanmamıştır. Sonuçta ilhakın herhangi bir rasyonel açıklaması yoktur. Rusya'nın zaten yarımada üzerinde muazzam bir etkisi mevcuttur (Forsberg ve Pursiainen, 2017: 224). Ayrıca işgalden sonra Rusya, ciddi yaptırımlara maruz kalmış ve uluslararası

imajı zedelenmiştir. Kremlin, Rus Dünyası içinde addettiği ülkelere karşı da negatif bir mesaj vermiştir.

Rusya devamlı olarak dile getirildiği gibi, kendisini eski-Sovyet coğrafyasının tartışmasız lideri görmektedir. Kremlin için bu coğrafya üzerindeki hakimiyet, büyük güç iddiasının sürmesi adına hayatidir (Narozhna, 2021: 74). Bu minvalde 2014 yılından sonra Kremlin, Batılı güçlere net bir mesaj vermiştir. Hakimiyet alanını dış tehditlere karşı savunmuş olan Kremlin, kendisini yeniden “Rusya gibi” tanımlayabildiğini fark etmiştir (Hopf, 2016: 244). Yeniden Rusya tabiri ise geçmişte olduğu gibi güçlü, bağımsız ve Batılı güçlerle eşit olmayı nitelemiştir. Fakat bu tanımın Batı tarafından gelmediğini bilen -aynı tarihte olduğu gibi- Putin iktidarı, dış politikasını her geçen gün agresifleştirmeye başlamış ve saygının zorlamayla geleceğini düşünmüştür. Bir çıkmazın içinde kendisini bulan Kremlin, agresifleştikçe Batı tarafından dışlanmış, dışlandıkça saygı ve tanıma kazanamamıştır. 2022 yılı Şubat ayında başlayan Rusya’nın Ukrayna’yı işgal girişimi de bu düşünceyi doğrulamıştır.

Bu bağlamda Rus Dünyası kavramı, Avrasya’da yaşanan savaşlar veya krizler neticesinde anlam kazanmıştır. 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım’ın ilhakı ve 2022 Ukrayna işgali, buna örnek teşkil etmiştir. Pieper’e göre kriz dönemlerinde Rus Dünyası konsepti, askeri müdahaleleri meşrulaştırmak için kullanılmıştır (Pieper, 2018: 9). Devamlı olarak asıl hedefin, anavatan dışında yaşayan soydaşları korumak olduğu söylenmiştir. Gürcistan Savaşı’nda Rus pasaportu verilen Osetleri koruma gereği vurgulanmış, Ukrayna’da ise hükümetin yaptığı iddia edilen sözde dilsel ayrımcılığa karşı Rusları korumak için Kırım’a müdahale edilmiştir (Pieper, 2018: 12). 2022 Ukrayna işgalinin ise Ukrayna’nın silahsızlandırılması ve Nazilerden temizlenmesi, böylelikle Rusya’ya ve bölgedeki Ruslara karşı tehdit olmasının önüne geçilmesi amacıyla gerçekleştiği iddia edilmiştir (Sputnik, 2022).

Bu argüman dahilinde Putin, 9 Mayıs 2022 Zafer Günü konuşmasında, İkinci Dünya Savaşı’nda Nazilere karşı savaşırken canlarını veren askerlerden bahsetmiş ve geçmişte tüm dünyayı tehdit eden Nazizm’in, halen yaşamakta olduğunu dile getirmiştir (Bloomberg, 2022). Ukrayna’daki işgali Nazizm’e verilen meşru bir savaş olarak anlatmaya çalışan Kremlin, Rusya’nın “onurunu ve tarihi Anavatanını” korumak için müdahaleye mecbur kaldığını vurgulamıştır. Konuşmanın devamında Putin, Ukrayna işgalindeki Rus askerlerine seslenirken “Bugün, geçmişte olduğu gibi,

Donbas'taki halkımız için, Anavatanın güvenliği için, Rusya için savaşıyorsunuz” demiştir (Bloomberg, 2022). Neticede Kremlin, devamlı surette Rus Dünyası'ndaki revizyonist dış politikasının savunma amaçlı olduğunu vurgulamaktadır. Burada savunulan değerlerden biri de Rusya'nın büyük güç kimliğidir.

3. BÖLÜM: BİR ENFORMASYON ALANI OLARAK RUS DÜNYASI VE RUS TARZI YUMUŞAK GÜÇ

Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları, Soğuk Savaş sonrası dönemde sıklıkla tartışılmıştır. Siyasal açıdan liberal demokrasilerin zaferi olarak nitelendirilen dönemde, yumuşak gücün önemi vurgulanmıştır. Konseptin fikir babası Joseph Nye (2017) yumuşak gücü, ekonomik veya askeri zorlama yerine ikna ve çekicilik yoluyla ulusun mevcut etkisini arttırması olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş sonunda askeri güç dengelerinin muğlaklaşmış olması ve küresel ekonomik entegrasyonun hızlanması, yumuşak güç kavramının devletler tarafından fark edilmesini sağlamıştır (Rutland ve Kazantsev, 2016: 396).

Fakat özellikle 2000’li yılların ardından yumuşak güç kavramının kullanım alanları genişlemiştir. Geçmişteki kullanımına ek olarak yeni anlamlar da elde etmeye başlayan kamu diplomasisi kavramının, Rusça’daki tanımı yekpare değildir. Rusça’da kamu diplomasisi (*obşçestvennaya* veya *publičnaya diplomatiya*) ve insani iş birliği (*gumanitarnoe sotrudniçestvo*) aynı anlama gelmektedir (Laruelle, 2015: 9). Bu nedenle Kremlin kamu diplomasisi kavramını Batı’dakinden farklı anlamda kullanmaktadır. Benzer bir durumu yumuşak güç kavramı için de söyleyebilmekteyiz.

Rusya, yumuşak gücü kendine has biçimde tanımlamakta ve kavramdan bir dış politika aracı olarak yararlanmaktadır. Bu bağlamda yumuşak gücü de sert gücün içerisindeki öğelerden biri gibi kabul eden Kremlin, ulusal çıkarlarını elde edebilmek için çeşitli kaynaklardan yararlanmaktadır (Rutland ve Kazantsev, 2016: 396-397, Wilson ve Popescu, 2009: 321).

Sovyet döneminde kamu diplomasi veya propaganda adıyla yürütülmüş olan yumuşak güç faaliyetleri, oldukça sistematik bir biçimde yönetilmiştir. Bu minvalde Sovyet dönemindeki alışkanlık, ilerleyen yıllarda yumuşak gücün algılanma biçimini belirlemede de rol oynamıştır. Fakat 90’lı yıllardan sonra kamu diplomasisi, Rusya açısından etkisini bir süre yitirmiştir. İç meselelere yönelmiş olan Moskova, yumuşak güçten yararlanamamıştır. Putin döneminde yeniden popülerleşmeye başlayan kamu diplomasisi, ekseriyetle Rus Dünyası kavramıyla birleştirilmiştir. Bu minvalde Rus Dünyası’nın yumuşak güç kavramıyla eş tutulma nedeni, devletin kurumları aracılığıyla merkezi bir hal almış, modern haliyle kamu diplomasisi uygulanabilecek

bir mekanizma olarak görülmesinden kaynaklanmıştır (Laruelle, 2015: 9). Bu bağlamda Kremlin hem yakın çevresindeki siyasal hedefleri somutlaştırmış hem de küresel etki alanını genişletmeyi planlamıştır.

Kremlin, özellikle 2010'lardan itibaren Rusya'nın yumuşak güç kaynaklarını dış politika hedeflerine ulaşmak ve güvenliğini sağlamak adına araçsallaştırmıştır. Ancak Rusya diğer pek çok alanda olduğu gibi, yumuşak güç politikasını da geleneksel anlamda çoğu Batılı ülke gibi algılamamıştır (Just, 2016: 2). Batı tarzı yumuşak güç, merkezi bileşenleri nedeniyle gönüllülük ve diyaloga sahip bir kavram olarak nitelendirilirken, Rusya için bu durum elzem olmamıştır. Bilindiği üzere yumuşak güç faaliyetleri, Batılı ülkelere göre sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla yürütülmektedir. Fakat Kremlin yumuşak gücü, söylemlerini geniş kitlelere aktarabileceği bir araç olarak algılamıştır. Diğer bir deyişle Kremlin, bilgiyi tekelleştirerek etki alanını sürdürme niyeti gütmüştür.

Neticede bu merkezi, yukarıdan aşağıya yaklaşım, Rusya'nın sosyo-politik kültürünün neticesidir (Just, 2016: 4). Fakat Rusya'nın bu bakış açısı, inşa ettiği anlatıların farklı alıcılar (*audiences*) tarafından daha az kabul edilir hale gelmesine yol açmıştır. Sürekli hale gelen enformasyon ve dezenformasyon siyaseti, yeni coğrafyalara erişimi engellemiş ve sadece elde olanın korunabilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak öncesinde belirtildiği gibi, Kremlin için yumuşak güç gönüllülük esaslı ilerlememektedir. Bu nedenle elde olanı korumak, Kremlin siyasal hedefleri açısından yeterlidir.

3.1. YUMUŞAK GÜÇ ALGILAMASINDA RUSYA'NIN BATI'DAN FARKLİLİĞİ

Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Batılı ülkeler, Rusya'nın hızlıca demokrasiye geçiş yapacağını düşünmüşlerdir. Batı değerlerinin Rusya tarafından da benimseneceğini farz eden Avrupa, Kremlin ile iş birliği planları yapmıştır. Bu minvalde AB, kendi normatif gücünü daha geniş kitlelere yaymak amaçlı stratejiler denemiştir. Belirli hedefler dahilinde Avrupalı aktörler, kendi benimsediği değerlerin evrensel olduğuna inanmış ve mümkün olan her alanda bunları

yaymaya çalışmıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş sonrasında AB'nin doğuya doğru genişlemesi, ortak Avrupa değerlerinin yayılması olarak da görülmüştür.

Bu stratejinin bir parçası olan “Avrupa Komşuluk Politikası” AB'nin değer haritasını genişletmek için tasarlanmıştır (Wilson ve Popescu, 2009: 318). Fazlaca göze batmayan ve yumuşak gücü içerisinde barındıran davranışların, eski-Sovyet coğrafyasındaki Rus etki alanını azaltabileceği düşünülmüştür. İyimser biçimde tüm bu siyasi inisiyatif kapsamında, Rusya'nın da süreç içerisinde yer bulabileceği varsayılmıştır. Ancak Rusya'nın, AB'nin birçok komşusundan biri olmayı istemediği çok kısa sürede anlaşılmıştır (Haukkala, 2008: 38). Bu minvalde Kremlin komşuluk politikasını, düşmanca bir girişim olarak yorumlamıştır (Wilson ve Popescu, 2009: 318). Ayrıca Rusya'yı diğer devletlerle bir tutarak yapılan girişimler, Kremlin tarafından hakaret olarak algılanmıştır. Rusya açısından bu süreç, kültürel bir tehdit olarak da yorumlanmıştır (Akchurina ve Della Sala, 2018: 1640). Neticede Kremlin'e göre Batı ile olan ilişkiler, iki eşit partner şeklinde ilerlemelidir.

Günümüzdeki Rusya-Batı arasındaki bölünmüşlük, görünenden daha derin bir mevzudur. Tarihi sürece bakıldığında Büyük Petro döneminin başlangıcından itibaren Avrupa, Rusya'nın gelişim modeli olarak rol oynamıştır. Fakat 21. yüzyılın başından itibaren gelinen noktada yeni teknolojilerin, güçlerin (Çin, Hindistan vb.) yükselişi, Rusya açısından Avrupa entegrasyonunu zorunlu olmaktan çıkarmıştır (Trenin, 2019: 2). Dünya sahnesinde daha bağımsız hareket etmek isteyen Rusya, Batı'nın değerlerini kısıtlayıcı olarak görmüştür. Bu minvalde Batı'nın ayrı, Rusya'nın ise kendine has bir normatif gücünün olması, Ruslara göre gerekli değil olağan bir bakış açısı haline gelmiştir.

Rusya'nın güç anlayışı bazı temel varsayımlara dayanmaktadır ve tarihsel süreklilik gereği, gücün devlet merkezli kullanımı yaygındır. Bu minvalde güç genel olarak askeri öğelerle bir tutulmakta, egemenlik ve güvenlik çerçevesinde konuya yaklaşılmaktadır (Matveeva, 2018: 2). Bu yoruma dayanarak, Rusya'nın askeri faaliyetleri de yumuşak güç aracı olarak gördüğü sonucu çıkarılabilmektedir. Çünkü Kremlin'e göre Rusya, sağlam bir biçimde ayakta ve dış politikada başarılı olduğu müddetçe yumuşak güç kavramı önem kazanmaktadır (Trunkos, 2020: 9). Aksi takdirde güçsüz bir Rusya, hiçbir aktörden ne saygı görecektir ne de onlara çekici gelecektir. Bu nedenle günümüzde Kremlin, dış politika açısından sabırsız ve

iddialıdır, hedeflere ulaşılması için uzun vadeli planlar işlevsizdir. Batı'dan farklı olarak kısa vadeli getiriler mevcut atmosferde daha önemlidir.

Güç kavramının algılanmasındaki farklılık dışında, yumuşak gücün nasıl kullanılacağına ilişkin tartışmada da Batı ve Rusya arasında belirli ayrımlar vardır. AB'nin resmi dilleri olan İngilizce, Fransızca ve Almanca, insani (*humanitarian*) kelimesini insan hakkı ihlalleri ve acil durumlar (yiyecek sevkiyatı, medikal ekipman, muharebe alanı temizleme vb.) bağlamında kullanırken Rusya, insani iş birliğini (*humanitarian cooperation*) daha farklı algılamaktadır. Kavram, kültür alanını, medeniyetler arası ilişkileri, diyalogları ve ülke dışındaki soydaşlarla olan ilişkiyi (*compatriots abroad*) kapsamaktadır (Zonova, 2013: 362). Bu bağlamda Rusya, insani ilişkileri, bilgiyi ve iletişimi birer yumuşak güç ögesi olarak farz etmekte ve Batı'nın geleneksel diplomasisini, politika yapım sürecini takip etmemektedir. Fakat birtakım değerlerin ve yumuşak gücün Rusya-Batı açısından farklı algılanmasının nedeni, yalnızca dildeki değişimlerden kaynaklanmamaktadır. Yüzyıllardır devam eden küresel, bölgesel rekabet ve güncel dış politika hedefleri de sürecin yorumunda aynı oranda etkilidir.

Bu minvalde Moskova'nın algısına göre Batı, Rusya'nın siyasal perspektifini devamlı olarak görmezden gelmektedir. Kremlin, güncel uluslararası siyasette daha fazla söz alması gerektiğine inanmaktadır fakat Batılı ülkeler her fırsatta Rusya'yı süreç dışında tutmaktadır. Her ne kadar Rus ekonomisi 2000'li yıllardan itibaren yükselişe geçse de Kremlin'e göre Çin, Japonya ve Almanya kadar takdir edilmemektedir (Matveeva, 2018: 6). Ayrıca demokrasi ve insan hakları açısından daha kötü bir istatistiğe sahip olduğu düşünülen Çin yerine Rusya, Batı'dan daha fazla eleştiri almaktadır. Tüm bu nedenler sebebiyle Kremlin, uluslararası siyasetteki imajını düzenlemek için kapsamlı bir kamu diplomasisi süreci yürütmektedir. Rusya'nın demokratik bir ülke olmadığı, baskıcı yönetime sahip olduğu, agresif dış politika izlediği gibi algılar bu minvalde kırılmaya çalışılmaktadır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 349). Neticede Kremlin yumuşak gücü bir imaj çalışması olarak da görmekte ve süreci Batı'yla olan rekabetiyle eş tutmaktadır.

Kremlin, efektif bir biçimde yumuşak güçten yararlanmak için öncelikle Avrasya'da, Yakın Çevre'de (*Near Abroad*) veya Rus Dünyası'nda egemenliğini sağlama alma niyetindedir. Moskova'ya göre Rusya'nın zayıf hissedildiği her

dönemde Batı, kendi etki alanı diye farz edilen Rus Dünyası'na yönelik iddialı bir siyaset izlemektedir. Kremlin ise Rus Dünyası'na yönelik dışarıdan gelen her faaliyeti kendisine tehdit kabul etmekte ve savunmacı olduğunu iddia ettiği dış politika tercihlerini hayata geçirmektedir. Savunma kavramını muğlak bir biçimde kullanan Kremlin, kimi zaman askeri, ekonomik kimi zaman da kültürel projelerle Rus Dünyası'nda boy göstermektedir. Bu minvalde, sert gücün yanında yumuşak gücün de Rus Dünyası üzerindeki kullanımını ortaya çıkarmaktadır.

Eski-Sovyet coğrafyasında hem Rusya hem de AB belirli stratejik hedefler peşindedir. AB bölgede ekonomi ve kültür anlamında etkili olmaya çalışırken, Rusya ise tarihi, kültürel birliktelik ve siyasal benzerlikler neticesinde konuya yaklaşmaktadır. Bu bağlamda Avrupa ve Rusya'nın bakış açısındaki farklılık, bölgede geniş çaplı bir bölünmeye yol açmakta ve toplumlar arası gerilimi arttırmaktadır (Nitoiu, 2016: 9). Neticede düşmeyen tansiyon, devletleri Soğuk Savaş benzeri bir kampa doğru sürüklemektedir.

Daha detaylı bir biçimde, Avrupa için eski-Sovyet coğrafyası; genişleyebileceği, değerlerini yayabileceği, ekonomik örgütlenmesini sürdürebileceği komşu bir bölgedir. Öte yandan Rusya ise bu coğrafyayı, daha uzun bir hikâyeye kaleme almaktadır. Kendi tarihini, kültürünü, medeniyetini bulabileceği ve ortaklık kurabileceği bir alan olarak görmektedir (Akchurina ve Della Sala, 2018: 1648). Bu nedenle Batı'nın ve Kremlin'in coğrafyaya bakışları farklıdır. Rusya için Avrasya sadece kara parçasından ibaret değildir. Neticede daha büyük bir aidiyetle sürece yaklaşan taraf için siyasal hedefler de çeşitlidir.

Batılı kurumlar sahip oldukları normatif gücü, ulaşabildikleri tüm coğrafyalara enjekte etmeye çalışmaktadır. Eski-Sovyet coğrafyasındaki ülkelerin Rus etkisinden kurtulmasını isteyen Batı, liberal, demokratik prensipler, insan hakları ve bağımsız medya vurgusuyla bölgeye yaklaşmaktadır (Matsaberidze, 2015: 84). Bu minvalde AB, sivil toplum örgütleriyle bölgede etkili olmakta ve liberal değerlerini yumuşak güç ögesi olarak kullanmaktadır (Haukkala, 2008: 39). Ancak Kremlin, yumuşak güç tanımlamasında olduğu gibi sivil toplum kuruluşlarının işlevini de Batılı pratiklerden farklı görmektedir.

Rusya'ya göre sivil toplum örgütleri, gündem belirlemek ve Rus devletinin sürdürülebilirliğini sağlamak için kullanılacak bir yumuşak güç sermayesi olarak

yorumlanmaktadır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 355). Bu nedenle Rus Dünyası'ndaki Batı menşeli sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, Kremlin tarafından hoş karşılanmamaktadır. Neticede Rusya, yumuşak gücü idealizmini yansıtacağı bir alan olarak algılamamaktadır. Aksine konuya pragmatik yaklaşmayı tercih eden Kremlin, yeni coğrafyalara erişmek yerine kendi etkisinde olduğunu farz ettiği Rus Dünyası'nı savunmak amaçlı yumuşak güçten yararlanmaktadır.

Bu sebeple Kremlin, etki alanını korumak için Rus Dünyası'na bir örnek teşkil etmeye çalışmakta ve onlara Batı'nın değer siyasetine göre farklı imkanlar sunmaktadır. Otoriter sistem, egemenlik hakları ve ekonomik iş birliği, Avrasya'nın birçok yönetici elitine göre Rusya'yı makul bir partner haline getirmektedir (Haukkala, 2008: 41). Bu bağlamda AB'nin ortak değerler politikası, kimi bölge ülkeleriyle uyum sorunu yaşamaktadır. Ayrıca Kremlin, Avrasya'daki "donmuş sorunlardan" yararlanarak varlığını sürdürmektedir. Tüm çatışmalarda ara bulucu olarak konuya müdahil olan Moskova, Avrasya'da lider pozisyonu sergilemekte ve Batı'dan farklı bir yol izlediğini iddia etmektedir. Neticede Batı'yla bulunulan rekabet ve çatışma dönemleri, Kremlin'in Rus Dünyası'ndaki gücünü test etmesini sağlamaktadır.

3.2. KREMLİN'İN YUMUŞAK GÜÇ ÖĞELERİ: EGEMEN DEMOKRASİ KAVRAMI VE POPÜLİST LİDERLİK

Rusya'nın Avrasya'da kültürel bir çekiciliği bulunmaktadır fakat siyasal açıdan çevresine sunabileceği yumuşak güç öğeleri sınırlıdır (Keating ve Kaczmarek, 2017: 5). Dünyada çekiciliğin en fazla olduğu yerler demokratik kurumların etkili olduğu coğrafyalardır. Bu minvalde Rusya'nın benzer bir modeli ihraç edebilmesi kolay değildir. Moskova'nın küresel olduğu iddia edilen değerlerden kopması, alternatif olarak sunabileceği öğelerin yayılımını engellemektedir. Nye'in argümanına göre yumuşak güç, evrensel olanı yansıtabildiği ölçüde etkilidir (Nye, 2017).

Öncesinde bahsi geçtiği gibi Kremlin, yumuşak gücü idealist bir proje olarak nitelendirmemektedir. Rus siyasal elitine göre önemli olan kendini doğru bir biçimde çevreye tanıtmak ve diğer aktörlere istediklerini yaptırabilmektir. Bu bağlamda günümüzde Kremlin, Batı'nın küresel iddiaları olan liberal ideolojisi etrafında baskı

gördüğünü düşünmektedir. Bu hissiyat, Renkli Devrimler sırasında yükselişe geçmiştir. Rusya'ya göre Rus Dünyası'nda gerçekleşen Renkli Devrimler, Batı'nın kışkırtmasıyla gerçekleşmiştir (Haring ve Cecire, 2013). Akabinde Batı'nın tavrını saldırgan bulan Kremlin, Rus Dünyası'nı korumak için strateji değiştirmiştir (Matsaberidze, 2015: 79). Bu minvalde Moskova, eski-Sovyet ülkelerindeki Batı tarzı ve demokrasi yanlısı Renkli Devrimlere tepki olarak, siyasal literatüre egemen demokrasi kavramını eklemiştir.

Çıkış olarak Rus Dünyası'nın ve yumuşak gücün daha sık kullanılmaya başlandığı dönemlere denk gelen egemen demokrasi kavramı, Vladislav Surkov'un makalesiyle anlam kazanmıştır. Surkov'a göre mevcut Batı demokrasileri çöktüredir. Hem devletin egemenliğini hem de insanların hürriyetini korumak için yeni modellere ihtiyaç vardır. Egemen demokrasi de Rusya'nın gerekliliklerini sağlamaktadır. Kavramın devlet-merkezciliği, çok-kültürlü yapıyı ve büyük güç kimliğini koruyabilecek özellikleri vardır (Surkov, 2009). Adeta Rus Dünyası'nın yönetim biçimini somut hale getiren egemen demokrasi kavramı, Batı'ya alternatif sunmak ve siyasal kültürün istisnai sayılabilecek öğelerini sürdürmek için ortaya çıkmıştır. Bu model Rus Dünyası'nda alıcı (Belarus, Azerbaycan, Türkmenistan vb.) bulmaktadır. Kavramın ulusal çıkarlarla kullanılabilir olması ve otoriter rejimlere hem iç hem de dış siyasette imkan tanınması, modelin Avrasya'ya ihraç edilebilmesini sağlamaktadır (Wilson ve Popescu, 2009: 319-320).

Kimi zaman kendi yönetim sistemini bölge ülkelere de dayatmaya çalışan Kremlin, siyasal açıdan Rus Dünyası'na Batı'dan farklı seçenekler sunmaktadır. Bu minvalde egemen demokrasi kavramı, Rus bakış açısındaki öteki veya alternatif Avrupa'yı vurgulamaktadır (Krastev, 2006: 117). Devlet egemenliğinden feragat etmeksizin diplomatik ilişkilerini sürdürmek isteyen Kremlin, imparatorluk dönemindeki Avrupa'yı arzulamaktadır. Eskiden olduğu gibi tüm aktörlerin, üst bir otorite yerine ikili ilişkilerle yakınlaşmasını istemektedir. Bu biçimde isteklerini uluslararası alanda daha fazla elde edebileceğini düşünen Kremlin, egemen demokrasi modelini çevre ülkelere de yaymaya çalışmaktadır.

Rusya'nın yumuşak güç içerisinde değerlendirdiği öğelerinden bir tanesi de Putin'in kişisel karizmasıdır. Rus medyası tarafından güçlü bir lider özelliğe sahip olduğu her fırsatta vurgulanan Putin'in hem bölgesel hem de küresel bir imajı

bulunmaktadır. Bu bağlamda Putin, medyada spesifik olarak motosiklete binerken, buz hokeyi oynarken, güreşirken ve yüzerken kayda alınmaktadır. Bu imaj çalışmasıyla Putin, Rus geleneksel değerlerine sahip, maskülen bir kahraman olarak sunulmakta ve aynı Çarlık ve Sovyet zamanlarındaki liderlere benzetilmektedir (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 65). Neticede hem Rusya'yı hem de Rus Dünyası'nı dış tehditlere karşı koruyabilecek güçlü bir lider olarak lanse edilen Putin, kimi çevrelerde sempati toplamaktadır.

Karizma bazlı çekicilik dahilinde Avrupalı bazı aşırı sağ parti liderlerinin ve örgütlerin (Macaristan Orban ve Fransa Le Pen vb.) Rusya'ya saygı duyduğu söylenebilmektedir (Prentice, 2014). Bu minvalde yumuşak gücün alıcı tarafına odaklanıldığında, Rus değerlerini ve yönetim tarzını çekici bulan gruplar, Kremlin'i bu değerlerin küresel lideri gibi görmektedir. Moskova'nın siyasi anlatısında bulunan ABD liderliğindeki liberal uluslararası düzene yönelik eleştiri ve Batı'nın değerler üzerinden yaptığı müdahalelere karşı egemenliğin savunulması, birçokları tarafından takdirle karşılanmaktadır (Keating ve Kaczmarzka, 2017: 12). Neticede akıllara güçlü lider denildiğinde Putin, güçlü yönetim denildiğinde Kremlin, yükselişte olan ülke denildiğinde ise Rusya gelmektedir (Wilson ve Popescu, 2009: 321). Bu algı, yumuşak güç kavramındaki çekiciliğin bir benzerini, Rusya'nın elde etmesini sağlamaktadır.

3.3. KREMLİN TARZI YUMUŞAK GÜÇ VE RUS DÜNYASI ANLATISI

Soğuk Savaş sonrasında Rusya Federasyonu uzun yıllar bir "imaj sorunu" yaşamıştır. Yeni sosyo-politik bağlam ve ekonomik kaos ortamında, Rusya kanunsuzluklarla dolu bir ülke olarak görülmüştür (Just, 2016: 3). Bu ortamda Kremlin, istediği uluslararası statüye ulaşmak ve Avrasya coğrafyasındaki üstünlüğünü korumak için, ekonomik reformların ötesinde yeni bir devlet kimliği inşa etmeye de çalışmıştır. Bu bağlamda 2000, 2008, 2013 ve en son 2016 yılında güncellenen dış politika konseptlerinde imaj problemi ve Rusya'nın küresel siyasetteki yeri sorgulanmıştır. Rus dilini ve Rus toplumunun kültürünü geniş kitlelere yaymak, Kremlin'in dış politika hedefleri arasında yer almıştır (MFAR, 2016). Avrasya'daki kültürel etki alanını genişletmek ve korumak, Rusya için öncelikli hale gelmiştir.

Çalışmada bahsi geçtiği gibi, Rusya'nın eski-Sovyet coğrafyası üzerinde ciddi bir kültürel çekiciliği bulunmaktadır. Bu bağlamda hem topluluklar nazarında ortak kültürel geçmişe sahiptir hem de yönetici sınıfla siyasal ve ekonomik bağları bulunmaktadır. Bölgede birçok insan halen eğitim almak için Rusya'yı tercih etmekte, öte yandan Rusça şarkıları, filmleri ve televizyon dizilerini takip etmektedir (Krickovic ve Bratersky, 2016: 185). Kremlin ise sahip olduğu kültürel etkiyi, günümüzde Rus Dünyası kavramıyla birleştirmiştir. Eski-Sovyet ülkelerindeki kültürel ortaklığı sürdürmeye çalışarak Rusya, bölgenin "iyi niyetli" hegemonu olarak kendisini konumlandırmaya çalışmıştır (Krickovic ve Bratersky, 2016: 185).

Bu bağlamda Rus Dünyası kavramı, Rusya'nın Avrasya coğrafyasında izlediği yumuşak güç siyasetiyle de ilişkilendirilmektedir. Fakat Kremlin'in yumuşak güç kavramından anladığı, Nye'nin konseptinden ve Batılı güçlerin pratik kullanımından oldukça farklıdır. Rusya'nın izlediği yumuşak güç siyasetinde, Nye'nin konseptindeki çekicilikten (*attraction*) istifade edilmesinin yanında gerektiğinde zor kullanma da söz konusudur. Bu bağlamda Kremlin'in Rus Dünyası üzerinden yürüttüğü yumuşak güç siyaseti, Batı'nın normatif hedeflerinden farklıdır.

Kremlin özellikle Renkli Devrimlerden sonra, kendi dış politika anlayışını Avrasya coğrafyasına anlatamadığını fark etmiştir. Renkli Devrimleri bunun somut örneği olarak görmüş olan Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasındaki toplumsal hareketleri kendisine yönelik bir davranış olarak nitelendirmiştir. Bu minvalde Rusya, AB ve ABD'nin bölgeye demokrasi, insan hakları gibi normatif değerler üzerinden yaklaşmasını tehdit olarak algılamıştır (Feklyunina, 2016: 781). Kremlin bu nedenle kendi dünya görüşünü Avrasya'da daha iyi anlatabilmek ve gelecekte bu tip olayların yeniden yaşanmamasını garanti altına almak için çeşitli politik enstrümanlar geliştirmeye çalışmıştır. Rusya dışında yaşayan soydaşları Moskova etkisinde tutma amaçlı kurulan *Rossotrudnichestvo* ve *Russkiy Mir* Vakfı, bu oluşumların başında gelmiştir.

Kremlin'in 1990'lı yıllarda Yakın Çevre olarak nitelendirdiği coğrafya artık Rus Dünyası kavramı ile anılmaya başlamıştır. Bu minvalde Yakın Çevre kavramının zihinlerde emperyalist bir algı oluşturması, bu değişimin sebebi olarak görülebilmektedir. Neticede Rusya merkezli siyasi anlatının zihinlere yerleşmesi için, kavramların kullanımına dikkat edilmektedir.

Putin'in ikinci başkanlık döneminde Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasındaki çıkarlarını korumak için çeşitli araçlardan yararlanması gerektiğini fark etmiştir. Bu nedenle bölgesel etki alanının devamı için göreceli olarak “göze batmayan” ve “insanlara daha yakın gelen” stratejiler de denenmiştir. Rus Dünyası konseptiyle beraber Avrasya'da farklı teknikler uygulamaya başlayan Moskova hem uluslararası imajını hem de toplumlarla olan bağını iyileştirmeyi planlamıştır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 349).

Mevcut yumuşak güç öğeleri arasındaki Rus dili en değerli varlık olarak görülmüştür. Rusçanın coğrafya üzerindeki birleştiriciliğinin farkında olan Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasında ortak bir ulusal kimlik inşa edebilmek için dilden yararlanmıştır (Frear ve Mazepus, 2021). Bu sayede Kremlin, toplumların Rus Dünyası'na olan katılımının gönüllülük esasında gerçekleşeceğini düşünmüştür. Fakat bu varsayım, yalnızca Rus kültürünün çekiciliği etrafında yapılan tahlillerden ileri gelmiştir (Levada-Center, 2019).

Bu bağlamda ilk etapta Rus Dünyası konsepti, Rusçanın geniş kullanımına vurgu yapmak amaçlı kullanılan bir kavram haline gelmiş ve Kremlin'in eski-Sovyet coğrafyasındaki ortak medeniyet anlatısını göreceli olarak güçlendirmiştir (Keating ve Kaczmarska, 2017: 6). Ayrıca Kremlin'e göre dilin rolü, Rus diasporasıyla olan bağları güçlendirmek, Rusya'da Rusça öğretimi ve öğrenimini teşvik etmek, eski-Sovyet cumhuriyetlerinde Rus kültürünü geçerli kılmak ve Rus üniversitelerine yabancı öğrenci çekebilme açısından işlevli bir araç haline gelmiştir (Sergunin ve Karabeshkin, 2015, Keating ve Kaczmarska, 2017, Trenin, 2019). Ancak Kremlin'in yumuşak güçten Batılı tarzda yararlanma niyetinde olmadığı çok kısa süre içerisinde anlaşılmiş ve sürecin topluluklar arası kültür paylaşımıyla ilerlemeyeceği ortaya konmuştur.

Yumuşak gücü siyasal bir araç gibi gören Kremlin, Rus Dünyası kavramını Avrasya'da ortak bir anlatı inşa etmek amaçlı kullanmıştır. (Zevelev, 2016). Feklyunina'ya (2016: 776) göre yumuşak güç, toplumsal kimliğin oluşturulması ve ortak anlatının zihinlerde yerleşmesi için kullanılan faaliyetlerin bütünüdür. Moskova siyasal hedeflerine ulaşmak için Rus Dünyası'nı bir iletişim aracı olarak kullanmaktadır. Bu kavram vasıtasıyla geçmişe, günümüze ve geleceğe belirli bir anlam yükleyerek, Avrasya coğrafyasında ortak anlatı inşa etmektedir.

Rus kültürünün sistemli bir biçimde yayılmasına çabalayan Kremlin, toplumda kabul gören öğelere atıflarda bulunarak bir anlatı oluşturmaktadır (Kozdra, 2018: 62). Ortak dil, kültür ve değerler, farklı toplumlar arasında köprü görevi görmektedir. Aynı zamanda farklı kültürlerin görece olumsuz olan değerlerini dile getirerek, kendi sosyal grubundaki bağlar güçlendirilmektedir. Moskova söylemleriyle, eski-Sovyet coğrafyasındaki ortaklıkları canlı tutmaya çalışmaktadır (O'Loughlin vd. 2017: 4). Neticede kültürel sürekliliği hayati bir mesele olarak yorumlayan Kremlin, Rus Dünyası anlatısını tepeden inme bir biçimde inşa etmiştir.

İlk etapta 2014 Kırım'ın ilhakı sırasında popülerleşen ve daha geniş kitlelerce kullanılmaya başlanan Rus Dünyası kavramı, ilerleyen süreçte tarihi bir anlatı olmaktan çıkıp güncel meseleleri de ilgilendiren bir anlam kazanmıştır. Savaşla birlikte yeni kahramanlık hikâyelerinin üretilmesini sağlayan Rus Dünyası, insanların değerleri ışığında güncel rol modellerin benimsenmesini sağlamıştır (Matveeva, 2018: 8). Kremlin ise bu yıldan itibaren Rus Dünyası anlatısını Rus milliyetçiliğiyle birleştirmiş ve yumuşak güç siyasetini bölgesel liderliğini sürdürme amaçlı kullanmıştır.

Rus milliyetçiliğindeki yükselişi olumlu olarak değerlendiren Kremlin, söylemlerini devlet merkezli kurumlar aracılığıyla yaymaya çalışmıştır. Kremlin, Rus Dünyası kavramının manevi boyutunu güçlendirmek için Rus Ortodoks Kilisesi'nden de yararlanmıştır. Rus Ortodoks Kilisesi'nin günümüz Rus siyasetinde azımsanmayacak bir etkisi bulunmaktadır. Kimi zaman politik söylemleriyle ön plana çıkan Kilise, kimi zaman da Kremlin'in yumuşak güç siyasetinin parçası olarak rol oynamaktadır. Fakat Rus Ortodoks Kilisesi'nin günümüz siyasetinde etkili olmasının nedeni, yalnızca devletle yüzyıllardır süren bağı değildir. Aynı zamanda Rusya'nın coğrafya üzerindeki sorumluluk ve kader inancını da paylaştığı için kendisine özel bir rol biçilmektedir (Hudson, 2015: 334). Bu nedenle Rus Dünyası Vakfı'nın ve Ortodoks Kilisesi'nin söylemleri benzerlikler taşımakta ve ikisi de Kremlin'in dış politika aracı olarak görev almaktadır (Rotaru, 2017: 5).

Ülke sınırlarının ötesinde bir etkiye sahip olan Kilise, Batı'nın materyal, seküler ve liberal kültürünün Rus Dünyası'na tehdit yarattığını düşünmektedir (Naydenova, 2017: 7). Bu nedenle Rus Dünyası'nı kültürel ve dini açıdan dış etkilere karşı koruma görevi üstlenen Kilise'nin söylemleri, Kremlin'in savunmacı olduğunu

iddia ettiği dış politikayla ve Rus Dünyası anlatısıyla benzerlikler taşımaktadır (Naydenova, 2017: 5). Batı'nın bölgesel hedeflerine şüpheyle bakan Kremlin, kendi etki alanını her türlü dış tehdide karşı korumak için Moskova merkezli birleştirici anlatılardan yararlanmaktadır.

Ayrıca Rus Ortodoks Kilisesi Kremlin'in izlediği yumuşak güç siyasetinin bir parçası olarak, yurt dışında yaşayan Rusların bir Rus gibi yaşamasını teşvik etmekte ve başka kültürle içinde asimile olmasının önüne geçmek istemektedir (Cohen, 2012: 203). Bu sayede adeta onları birer misyoner gibi gören Kilise, güncel Rus etki alanını sürdürme ve genişletme faaliyeti izlemektedir.

3.4. KREMLİN'İN ULUSLARARASI TOPLUMA VERDİĞİ MESAJ

Kremlin'in Rus Dünyası'na ve onun dışında kalan bölgelere yönelik izlediği yumuşak güç siyasetinde farklılıklar gözlenmektedir. Rus Dünyası'na ikna etme ve dış etkilere karşı koruma stratejisi izlenirken, uluslararası arenaya ise imaj çalışması bağlamında yaklaşılmaktadır. Daha basite indirgendiğinde, Kremlin Rus Dünyası'nı ortak bir geleceğin parçası olarak görmektedir. Bunun dışında kalanlar ise kimi zaman potansiyel tehdit olarak algılanmaktadır. Bu minvalde Putin'e göre Rus Dünyası, Rusya dışında yaşayan "Ruslar" olarak da anlaşılmaktadır ve Kremlin'in kamu diplomasisine yön veren bir konumdadır (Just, 2016: 6).

Bu minvalde Kremlin, Rus Dünyası'nda oluşturduğu anlatıların dışında, uluslararası topluma da yeri geldiğinde hitap etmek istemekte ve küresel anlatısını benimseyecek yeni alıcılar bulmayı amaçlamaktadır. Fakat Kremlin'in Rus yumuşak gücünü inşa etme çabası, sıfırdan başlamamıştır. Çünkü Rusya'nın en başında, "Estonya veya Vanuatu gibi dünya kamuoyunun dikkatini nasıl  ekeceklerine dair bir zorlukla mücadele etmesi gerekmemiştir" (Rutland ve Kazantsev, 2016: 398). Aksine Kremlin, halihazırda Rusya'nın küresel açıdan olumsuz olan izlenimiyle yola devam etme mecburiyetindedir. Özellikle Sovyetlerin bıraktığı ve negatif bir etki bırakan propaganda mirası, Kremlin için bir zorluktur. Bu bağlamda Putin iktidarı, Sovyet mirasını reddetmemekle birlikte politika yapımını devamlı olarak tarihten g   olarak sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Sovyet yönetim tarzı da tam anlamıyla benimsenmemekte ve ideolojik çatışma yerine dünya siyasetine adapte olmaya çalışan,

pragmatik lider özelliğine geçilmektedir. Bu sayede Kremlin, yumuşak gücü ideolojik bir mesele olarak algılamamaktadır.

Kremlin'in uluslararası topluma yönelik yumuşak güç politikası, aynı şekilde bir anlatı üzerinden ilerlemektedir. Rusya'nın dünya siyasetindeki rolünün genişletilmesi, buradaki ana hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre Rusya, tarihsel olarak kendi sınırlarının ötesinde, köklü bir medeniyete sahip güçlü bir ülkedir. Neticede Rusya büyük bir güç olmasından kaynaklı, küresel siyasi, ekonomik ve kültürel konularda söz hakkına sahiptir (Hudson, 2015: 336). Bu minvalde Kremlin, büyük güç Rusya, Avrasya'nın veya Rus Dünyası'nın lideri Rusya gibi söylemlerin, herkes tarafından kabul görmesini istemektedir.

Ayrıca Kremlin bu süreçte kendisine rakip olarak Batı'yı görmekte ve geliştirdiği söylemlerle, onun liderliğinde olan uluslararası sisteme yönelik şüpheyi arttırma niyetindedir. Batı'yı her fırsatta eleştiren Kremlin'e göre uluslararası sistem tek bir sosyo-ekonomik ve siyasal yapıyla idare edilmemelidir. Ayrıca sistemdeki bir ya da birden çok baskın devlet, kendi kurallarını dünyanın geri kalanına empoze etmemelidir. Çok kutuplu model herkesin yararınadır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 351). Neticede inşa edilen enformasyon sayesinde farklı kıtalarda alıcılar bulan Kremlin, Batı etkisini azaltarak uluslararası siyasetteki yerini güçlendirmeyi arzulamaktadır.

Bu minvalde geleneksel değerlere bağlılığa dayalı geniş bir topluluk ve Batı'nın görece yozlaşmış kültürüne karşı direnişin merkezi Rusya gibi söylemler hem eski-Sovyet coğrafyasında hem de Avrupa'nın belirli kesimlerinde yankı bulmaktadır (Feklyunina, 2016: 783). Avrasya'da geleneksel siyasete önem verenlerle Avrupa'da yükselişe geçen milliyetçiler, Rus meydan okumasına destek vermektedir (Weiss, 2020). Kremlin'in egemenliğe, güce ve geleneksel değerlere verdiği önem, Rusya'nın zaman zaman izlediği alternatif Avrupa söylemlerini güçlendirmektedir.

Neticede Batı'nın küresel siyasette yaşanan olaylara ilişkin görüşlerine alternatif anlatılar oluşturan Kremlin, kendi hikâyesini uluslararası topluma benimsetmeye çalışmaktadır (Simons, 2018: 206). Ayrıca anlatı inşa sürecine dezenformasyon faaliyetlerini de dahil eden Kremlin, devamlı olarak bilginin dış tehditlere karşı savunma amaçlı kullanıldığı iddia etmektedir.

3.5. BİR DIŞ POLİTİKA “SİLAHI” OLARAK YUMUŞAK GÜÇ VE RUS DÜNYASI

Kremlin, Renkli Devrimlerin ardından yumuşak güç kullanımında diğer uluslararası aktörlerden geride kaldığını fark etmiştir. Fakat Kremlin, Batı'nın yumuşak güç siyasetini birebir kopyalamak yerine kendi argümanları neticesinde bir araç geliştirmeye çalışmıştır. Bu minvalde yumuşak ve sert gücün birlikte kullanımını daha yararlı bulan Kremlin, kavramı kendi doğrularıyla pekiőtirmiőtir (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 350).

2012 yılından itibaren Kremlin, yumuşak güç tanımını genişletmiştir. Onlara göre yumuşak güç, birtakım dış politika teknolojisi olarak görölmeye başlanmıştır. Ayrıca Moskova'nın bölgesel, küresel hedeflerine ulaşmada yardımcı olabilecek önemli bir kavram olduğu da saptanmıştır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 352). Bu bağlamda çeőtli kurumlardan ve sivil toplum örgütlerinden kendi yöntemiyle yararlanmış olan Kremlin, destek gören anlatılara karşı alternatif hikâyeler üretmek için yumuşak gücü kullanmıştır.

Bu minvalde Rus tarzı yumuşak güç, merkezi olarak yönetilen, rejim tarafından onaylanan ve devlet bütçesinden finanse edilen haliyle adeta bir dış politika “silahına” dönüşmüştür (Keating ve Kaczmariska, 2017). Bu altyapı, kendine aykırı olan fikirleri sansürlemek (dezenformasyon) ve mesajını ilgili coğrafyalara ulaőtirmek (enformasyon) amaçlı tasarlanmıştır. Bu haliyle Kremlin'in yumuşak güç kullanımı, Sovyet dönemindeki teknikleri andırmakta ve etki alanını korumaya yönelik faaliyetler üzerinden değerlendirilmektedir (Keating ve Kaczmariska, 2017: 6). Komünist dönemde toplumların ve diğer aktörlerin faaliyetlerini etkileme olarak tanımlanan zamanın yumuşak güç kavramı, bugün de Rus hükümeti tarafından bilginin her türlüünü kontrol etme maksatlı kullanılmaktadır (Ajir ve Vaillant, 2018: 72).

Bilgiyi kontrol etmek, düzenlemek, geniş kitlelere yaymak ve gündemi belirlemek, Moskova'nın yumuőak güç hedefidir (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 352). Rusya'daki en popüler basılı yayın, radyo ve televizyon organları, Kremlin'in dünya siyasetine iliőklin görüşlerini yayma görevi üstlenmektedir (Cohen, 2012: 198). Ayrıca *Rossotrudničestvo*, Rus Evi (*Russkiy Dom*), Rus Dünyası Vakfı, Gorçakov

Kamu Diplomasisi Fonu gibi devlet merkezli kurumlar, yumuşak güç kavramıyla ilişkili olarak faaliyet göstermektedir.

Pieper'e göre en başında Rus dilinin kullanımını teşvik etmek için finanse edilen kurumlar, daha sonra Kremlin'in dış politikasının bir aracı olarak anavatan ve yurtdışındaki Rusça konuşan nüfusa yönelik faaliyet göstermiştir (Pieper, 2018: 8-9). Neticede Avrasya'da tek bir siyasal anlatının hüküm sürmesini isteyen Kremlin, bilginin her türüsünün Moskova merkezli üretilmesini amaçlamıştır. Dış politika konseptlerinde de enformasyonun öneminden bahseden Kremlin, bilginin yönetilmesini geleneksel diplomasi metotlarına ek olarak kullanılabilir siyasi bir araç olarak tanımlamıştır (MFAR, 2016: 4).

Özellikle 2004 yılında Ukrayna Turuncu Devrimi, Rus dış politikası açısından bir dönüm noktası olmuştur. Kremlin'e göre Rusya, Ukrayna ve Gürcistan gibi bölgede değişim talep eden ülkeleri kaybettiğini düşünmüştür; çünkü kendi siyasal teknolojisinin Batı'dan görece zayıf olduğunu fark etmiştir (Laruelle, 2015: 10). Bu nedenle Moskova, bu yıldan itibaren yumuşak güç ve imaj düzenleme faaliyetlerine olan yatırımını arttırmıştır.

Akabinde medyanın toplumlar üzerindeki etkileme gücünün farkına varan Kremlin, daha akılcı bir hedefle eski-Sovyet coğrafyasına kendi inşa ettiği enformasyonu pazarlamaya başlamıştır (Laruelle, 2015: 11). Kullanımı benzer dönemlere denk gelen Rus Dünyası konseptiyse, Kremlin'in tasarladığı "ortak bilgi alanı" fikri etrafında anlam kazanmıştır. Neticede Rus Dünyası, Moskova'nın üzerinde söz hakkı olduğunu düşündüğü ülkeler olarak tanımlanmıştır (Laruelle, 2015: 12). Adeta Rus etki alanını yansıtan bu proje, ortak hafızaya, benzer günlük hedeflere ve planlanmış gelecek tasavvuruna dayanmıştır.

Kremlin, günümüzde Rus Dünyası'na siyasal mesajlarını yaymak için sosyal medyadan ve siber alandan istifade etmektedir. Fakat Kremlin, siber alan yerine "enformasyon alanı" tabirini kullanmaktadır. Bu kavram tüm insani faaliyetleri, basın yayın organlarını ve bilgisayar teknolojilerini tek başlıkta toplamakta ve süreci merkezileştirmektedir (Ajir ve Vailliant, 2018: 74). Bu bağlamda Kremlin, bilgiyi hedef kitleye stratejik bir yolla aktarmaktadır.

Üst düzey, çağdaştırılmış propaganda faaliyetleri için ciddi bütçe ayıran Kremlin, anlatı inşa etmek için tüm medyayı kontrol etmektedir. Bu anlamda siber

platformlar, Rusya'nın siyasi hedeflerine ulaşabilmesi için ciddi bir fırsat yaratmaktadır. Kremlin bu sayede bilgiyi kontrol ederek bireylerden kolaylıkla veri toplayabileceğini, toplulukları etkileyebileceğini ve görece askeri operasyonlara nazaran daha düşük bir maliyetle Rus Dünyası'nı Kremlin merkezli yönetebileceğini düşünmektedir. Kremlin'in varsayımına göre bilgi akışını kontrol eden aktör anlatıyı, anlatıyı kontrol edense insanların iradesini kontrol edebilmektedir (Ajir ve Vailliant, 2018: 76). Tıpkı Nye'in konseptindeki "bilgi güçtür" prensibinden esinlenen Kremlin, yalnızca kimin ordusunun savaşta galip geldiğine değil aynı zamanda kimin anlatısının daha fazla alıcı bulduğuna da önem vermektedir (Rotaru, 2017: 3-4).

Rus Dünyası, asıl anlamıyla Rusya'nın dünyadaki sesi olarak tanımlanabilmektedir. Kremlin'in kendi bilgi alanını oluşturmasını sağlayan Rus Dünyası, aynı doğrultuda etnik Rusların ötesine geçen geniş bir kamuoyunu da beraberinde getirmektedir (Laruelle, 2015: 19). Fakat Rusya'nın kamu diplomasisini yalnızca anlatı inşa etmek amaçlı kullanmaması, yeri geldiğinde dezenformasyon faaliyetleri izlemesi ve gerektiğinde de sert güce başvurması, Avrasya ülkelerinde negatif bir algı da yaratmaktadır (Matsaberidze, 2015: 85).

2008 Gürcistan müdahalesinden önce Kremlin, kendisine somut bir tehdit yaratma kapasitesinden yoksun olan Gürcistan'ı, Rus egemenliğiyle ilişkilendirmiş ve ayrıca Gürcü hükümetinin, -somut verilere dayanmayan biçimde- Güney Osetya'da soykırım faaliyeti izlediğini dile getirmiştir (Cohen, 2012: 208). Bu örnekte dezenformasyon, sahte bir bilgiyi gizlice kamuoyuna ulaştırmak amaçlı kullanılmış ve hem karar vericilerin hem de toplumun algısı şekillendirilmeye çalışılmıştır (Ajir ve Vailliant, 2018: 72).

Algı yaratmak için oluşturulan diğer bir dezenformasyon örneği ise 2014 yılında Ukrayna'nın doğusunda düşürülen Malezya Havayolları'nın MH17 uçağına ilişkin iddialardır. Kremlin, 2014 yılında Ukrayna yakınlarında füze saldırısı sonucunda düşen uçak hakkında henüz resmi soruşturma bitmemesine rağmen, uçağın Ukrayna Ordusu tarafından düşürüldüğünü iddia etmiştir. Anketlere göre de Rus toplumunun yüzde 82'si bu anlatıya hak vermiştir (Levada-Center, 2014). Önemli olanın gerçeklik olmadığını düşünen Kremlin, yarattığı hikâye sayesinde insanların gerçekliğini inşa etmiştir. Neticede sıklıkla yürütülen dezenformasyon kampanyaları,

kısa vadede Rusya'nın belirli stratejik hedeflere ulaşmasını sağlamış; fakat Kremlin'in daha büyük hedefler içeren Rus Dünyası anlatısına olan şüpheyi yükseltmiştir.

Kremlin, bilgiyi silah haline getirmekte ve onu propaganda aracı olarak kullanmaktadır (Simons, 2018: 201). Bu minvalde Kremlin, dezenformasyon ve komplo teorilerini uluslararası yayınlar aracılığıyla geniş kitlelere yaymaktadır. Bilginin üretimini, kontrolünü adeta bir savaş gibi algılayan Kremlin, yumuşak gücü Batı'yla çatışma alanı olarak farz etmekte ve süreci Rus ulusal çıkarlarının savunulması olarak yorumlamaktadır (Simons, 2018: 201). Bu bağlamda bilgiyi üreten devlet merkezli medya, Kremlin'in dış politika aracı haline gelmektedir.

Bununla birlikte Kremlin, diğer ülkelerin karar alma mekanizmalarını etkileyebilmek için de çeşitli dezenformasyon faaliyetlerinden yararlanmaktadır. Putin iktidarı yumuşak gücü, yalnızca çekicilik olarak algılamamaktadır. Manipülasyon ve siyasal rakipleri zayıflatma da konsept içerisinde yer bulmalıdır. Bu bağlamda günümüzde AB ve NATO'nun kararlarını kendi çıkarlarına uygun hale getirmek isteyen Rusya, AB değerlerine şüpheyi yaklaşan ülke liderleriyle (Macaristan vb.) ikili ilişkiler kurmaktadır (Meister, 2016: 7). Hedef, ABD merkezli olduğu düşünülen Batı tarzı siyasete duyulan şüpheyi arttırmak, kamuoyunu kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek ve potansiyel tehditleri azaltmaktır.

Rusya'nın küresel çapta hedefleri olduğu ortadadır. Fakat esasında Kremlin'in yumuşak güçten yararlanma nedeni, Rus Dünyası'nı iç ve dış tehditlere karşı korumaktır. Korumayı ise kendisine verilen bir misyon gibi addeden Kremlin, coğrafyada meydana gelen veya gelebilecek her türlü olayı kontrol etme niyetindedir. Bu sayede politik tutumunu savunmacı olarak nitelendiren Kremlin, yumuşak gücü de dış politika aracı olarak kullanmaktadır.

Kremlin, yumuşak güç sayesinde eski-Sovyet ülkelerinin Rus siyasi anlayışını gönüllü bir biçimde kabullenmelerini beklememektedir. Zaten onlara göre yumuşak güç, istediklerini diğerlerine yaptırabilme aracıdır (Wilson ve Popescu, 2009: 319). Bu nedenle isteklilik veya sempati toplama gibi kavramlar, tartışma içerisinde yer bulmamaktadır. Zorakilik üzerinden konuya yaklaşıldığında Kremlin, çıkar elde edemediği takdirde Rus Dünyası'nda agresif bir tavır sergilemekten geri durmamakta ve bu davranışlarını propaganda faaliyetleriyle maskeleymektedir (Trunkos, 2020: 10). Her fırsatta Rus Dünyası'nı dış etkilere karşı koruduğu için bu tip operasyonlara

giriştiğini iddia eden Kremlin, toplulukların algısını yönetmek için yumuşak güçten yararlanmaktadır. Bu sayede kitlelerin, Rus dış politikasını meşru kabul etmesi arzulanmaktadır.

Özellikle son on yıl içerisinde Ukrayna’da yaşanan gelişmeler, bu argümanı doğrular niteliktedir. Yumuşak gücün yalnızca bir dış politika silahı olarak kullanıldığı ve Kremlin’in çıkarlarını askeri güç neticesinde elde etmek istediği gözler önüne serilmektedir. Kremlin’in Ukrayna siyaseti, kendi bakış açısına göre, Rus Dünyası’nı dış tehditlere karşı koruma iç güdüsünden kaynaklanmaktadır. Fakat sahada yaşananlar bunun tam tersi ilerlemektedir. Yumuşak güç genel anlamda, saldırganlığın üzerini örtmek amaçlı kullanılmaktadır.

Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi 2014 Kırım örneğinde Rusya’nın ilhakı, bir gereklilikle açıklanmıştır. Geçmişte Sovyet lideri Huruşçov’un yaptığı “tarihi hatanın” düzeltilmesi olarak süreç meşrulaştırılmıştır (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 66). Aynı şekilde Rusya’nın kendine atfettiği misyon ve Rus Dünyası neticesinde, Rusça konuşan nüfusun korunması da anlatı içerisinde yer bulmuştur. Bu enformasyonla birlikte, dönemin Yevromaydan liderleri, Putin tarafından faşist, milliyetçi, Rus ve Yahudi düşmanı olarak adlandırılmıştır (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 70).

2022 Ukrayna işgalinde de benzer şekilde Batı’nın ülkedeki neo-Nazi grupları desteklediği ve Rusya’ya karşı kışkırttığı iddiası, Kremlin tarafından gündeme getirilmiştir (TASS, 2022). Ukrayna milliyetçiliğini Nazizmle eş tutan Moskova, birçok yönden Sovyet propaganda yöntemlerini akıllara getirmiştir. Bu minvalde enformasyon ve dezenformasyonu bir dış politika silahı gibi kullanan Kremlin, bölgesel kazanımlarını savunmacı dış politik anlatısıyla kitlelere pazarlamaya çalışmıştır.

Kremlin’in Ukrayna özelinde inşa ettiği anlatı, ülkenin farklı bölgelerinde alıcı bulmaktadır. Ukrayna’nın doğu bölgesinde bulunan Donetsk, Luhansk ve Harkiv’de Rus anlatısına daha büyük bir yakınlık gözlenirken, Lviv ve Kiev’de bu oran görece daha düşüktür (Hudson, 2015: 339). Ayrıca Lviv ve Kiev’de Ukrayna milliyetçiliği oransal olarak daha yüksektir ve anti-Rusya perspektifinde kendi ulus inşalarını gerçekleştirmişlerdir. Bu nedenle Kremlin, Ukrayna milliyetçiliğini Rus Dünyası’na

bir tehdit olarak görmekte ve Rus milliyetçiliği dışındaki her ideolojiyi “aşırı” olarak nitelendirmektedir (Just, 2016: 6).

Rus ulusal çıkarları ve soydaşları koruma, Kremlin’in Ukrayna meselesindeki ana odak noktasını oluşturmaktadır. Fakat sorunların çoğu zaman duygusal biçimde algılanmasının nedenlerinden bir tanesi de Ukrayna’nın Batı medeniyetine kaybedilme endişesidir. Rusya, Ortodoks Ukraynalıları akraba bir halk olarak kabul etmektedir (Hudson, 2015: 334). Putin Kiev’i, tüm Rus şehirlerinin “anası” olarak nitelendirmekte ve Rusya’nın Kiev’den bağımsız yaşayamayacağını dile getirmektedir (Putin, 2014a). Bu bağlamda kardeş ulus olduğu düşünülen Ukrayna’nın Moskova’ya sırtını dönmesi, Kremlin’in Rus Dünyası iddiasının da içi boş ve zayıf görünmesine sebebiyet vermektedir.

Kremlin, Batı’nın gücünü (NATO’nun füze savunma sistemi, AB’nin Doğu İşbirliği Programı vb.) olduğundan fazla göstermekte ve kendisine yönelik her davranışı ölümcül birer tehdit olarak yorumlamaktadır (Larsen, 2015). Dış tehditlere karşı korunması gereken nüfusun sadece Rusya’da olmadığını zihinlere yerleştirmek isteyen Kremlin, Rus Dünyası gibi kavramlar sayesinde diğer devletlerin iç işlerine müdahale edebilmektedir.

Neticede Kremlin, Rus Dünyası’nda birlik sağlamak, coğrafyadaki Rus liderliğini diğer eski-Sovyet ülkelere benimsetmek ve kendi siyasal kampanyasını daha net ortaya koymak için yumuşak ve sert güçten birlikte faydalanmaktadır. Eski Sovyet ülkelerini kendi etki alanında tutmaya çalışan Kremlin siyasal hedefler farklılaştığı takdirde bu ülkeleri cezalandırmaktan çekinmemektedir (Barata, 2014: 39). Her türlü bölgesel krizde ilk söz hakkına sahip ülke rolünü üstlenmeye çalışan Rusya, çeşitli dış politika araçlarıyla Rus Dünyası’nı baskı altında tutmaya çalışmaktadır.

3.6. RUS DÜNYASI'NIN ESKİ-SOVYET COĞRAFYASINDA AZALAN POPÜLERLİĞİ

Kremlin, Rus Dünyası siyasetini koruma üzerinden yorumlasa da eski-Sovyet ülkelerinin bir kısmı bu durumdan hoşnut değildir. Bu bağlamda eski-Sovyet ülkelerinin de aynı Rusya gibi bağımsız birer devlet olduğu düşünüldüğünde, Rus Dünyası anlatısının hegemonik biçimde algılanması olağandır. Günümüzde Kremlin'in algıladığı Batı tehdidinin, aynı oranda diğer aktörler tarafından da hissedilmesi kolay değildir. Neticede Rusya'nın izlediği baskıcı tutum, bölgede Kremlin'in dış politikasına duyulan şüpheyi arttırırken, uluslararası alandaki itibarını da günden güne azaltmaktadır.

Bu minvalde Kremlin'in yumuşak güç faaliyetleri neticesinde kurulan uluslararası televizyon ağı *Russia Today*, ilk etapta Batı'nın dünyada tekel haline gelen medya ağlarına (BBC, CNN, Reuters vb.) alternatif oluşturmak amaçlı ortaya çıkmıştır (Rutland ve Kazantsev, 2016: 402). Ancak günümüzde Rus medyası, komple teorilerini popüler hale getirmeye ve herkesin yalan söylediği izlenimi yaratmaya çalışmaktadır (Meister, 2016: 8).

Bu sayede kamunun gerçeği sorgulaması istenmekte ve her şeyden şüphe duyacak seviyeye gelmesi amaçlanmaktadır. Fakat birçok araştırma, günümüzde yerel dijital platformların ve hatta bloggerların uluslararası yayın organlarından daha etkili olduğunu iddia etmektedir (Tsvetkova ve Rushchin, 2021: 55-56). Bu nedenle Rusya'nın küresel algısı, günden güne zedelenmektedir. Devamında Kremlin'in izlediği askeri operasyonlara dayalı sert güç faaliyetleri, Rusya'nın uluslararası ve hatta bölgesel imajına da zarar vermektedir. Çeşitli raporlara göre Rusya'ya duyulan sempati, 2010'lardan sonra azalmaya başlamış ve 2022 Ukrayna müdahalesinin ardından ciddi bir düşüşe geçmiştir (Softpower30, 2022).

Nye'in düşüncesine göre Rusya ve Çin gibi Batı'dan farklı kamu diplomasisi izleyen ülkelerin yaptıkları en büyük hata, yumuşak gücü sıfır toplamlı (*zero-sum*) bir oyun olarak görmeleridir (Nye, 2017). Fakat her ülkenin diğerinin çekiciliğinden elde edebileceği belirli kazançlar vardır. Rusya ve Çin'in yumuşak güç girişimleri, genellikle uluslararası aktörlerin görüşlerini dikkate almadan yapılan, pragmatik ve çıkar odaklı bir siyasete dayalıdır (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 352). Bu nedenle

günümüzde Kremlin'in yumuşak güç faaliyetleri, birçokları tarafından şüphe ve düşmanlık uyandırmaktadır.

Moskova'nın günümüzde Avrasya üzerinde izlediği dostluk politikası da oldukça çelişkilidir. Dostluk karşılıklı sözlere, faydaya, sabra ve anlamaya dayanmaktadır. Fakat pratikte Kremlin'in Rus Dünyası'yla olan ilişkisi şantajlarla, ultimatolarla ve hakaretlerle sürmektedir (Feklyunina, 2016: 787). Gönüllülük esasına dayanmayan iş birliği çabası, Batı'ya entegre olma fikrine sıcak bakan ülkeleri Rus Dünyası anlatısından uzaklaştırmıştır. Rusya'nın geçmişte bölge üzerinde doğal biçimde elde etmiş olduğu yumuşak güç, zorlayıcı politikalar neticesinde anlam kaybına uğramıştır.

Bu minvalde Kremlin tarafından inşa edilen ve devamında kontrol edilen enformasyon, Rus Dünyası'nda farklı algılanmaya başlamıştır. Kremlin, insanların gönüllülerini kazanmak yerine kendi dış politika hedeflerini coğrafyaya dikte etmeye çalışmış ve halihazırda onu benimseyenlerle yola devam etmiştir (Sergunin ve Karabeshkin, 2015: 357). Tüm bu kampanya Rusya açısından olumsuz bir gelişme değildir. Fakat bazı eski-Sovyet ülkeleri, Rus yumuşak gücüne şüpheyle yaklaşmış ve süreci Rus liderliğinin yansıması olarak değerlendirmiştir.

Bu bağlamda Kremlin'in yumuşak güç kapsamında değerlendirdiği ülke dışındaki soydaşlara yönelik tutum (pasaport siyaseti, koruma sorumluluğu vb.) yıllar içerisinde milliyetçi bir hal almış ve bu durum eski-Sovyet ülkelerinde endişeye sebep olmuştur. Soydaş siyasetini diğer ülkelerin iç işlerine müdahale şansı gibi gören Kremlin, 2009 yılında çıkardığı yasayla Rus Askeri Kuvvetleri'ne, Rusya sınırları dışında oluşabilecek saldırılara karşı da soydaşlarını koruma hakkı vermiştir (Rotaru, 2017: 7). Özünde pasaport siyasetini de yumuşak güç faaliyetleriyle bir tutan Rusya, Rus Dünyası'ndaki baskıcı tutumuna devam etmiştir.

Yıllar içerisinde giderek Rus milliyetçisi bir kavrama dönüşen Rus Dünyası, 2008'de Gürcistan'ı, 2014'te ise Ukrayna'yı kaybetmiştir. Özellikle 2014'ten sonra Ukrayna toplumunun birçoğuna ve yöneticilerine göre Rus Dünyası kavramı, savaşla bir tutulmuştur. Bu nedenle günümüze kadar gelen süreçte Ukrayna üzerindeki etkisini yitirmeye başlayan Rus Dünyası anlatısı, 2022 işgaliyle birlikte tamamen ülkeden dışlanmıştır. Hatta görece daha otoriter ve anti-liberal eğilim gösteren Belarus ve Kazakistan dahil Rus Dünyası'nı sorgular hale gelmiştir. Belarus'da devlet

başkanlarının zorlamalarıyla devam eden süreç, Kazakistan'ın kendi milliyetçi grubunu oluşturmasıyla popülerliğini yitirmiştir. Bu minvalde Avrasya'da nispeten Rusya'nın lider pozisyonu benimsense de her bir eski-Sovyet ülkesi, kendi ulusal kimliğini inşa etme arzusunda.

Bu bağlamda Kremlin, zaman zaman Sovyet nostaljisiyle Rus Dünyası'ndaki yerel milliyetçiliklerin önüne geçme niyetindedir. Kremlin'e göre tarih ve yakın döneme ilişkin hafıza, günümüz algılarını oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Bu minvalde Kremlin açısından ortak geçmiş, yalnızca yumuşak güç kaynağı değildir aynı zamanda Rus Dünyası'ndaki ortak kimlik inşasının da bir aracıdır.

Bu nedenle Kremlin, Moskova'da her yıl büyük bir törenle kutlanan İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'na karşı alınan zaferin, tüm eski-Sovyet coğrafyasında kutlanmasını istemektedir (Rotaru, 2017: 9). Çünkü Sovyet zaferi, Rusya'nın küresel bir güç olduğunu vurgulamakta ve Rus Dünyası'ndaki birlikteliğe işaret etmektedir (Meister, 2016: 10). Fakat Rus Dünyası içerisinde addedilen ve Batı'yla yakın ilişkiler kurma isteğinde olan Ukrayna, Gürcistan gibi ülkeler, belirli öğeler nedeniyle Sovyet geçmişini kendi ulus inşalarına birer tehdit olarak yorumlamaktadır (Rutland ve Kazantsev, 2016: 400).

Bu minvalde karşı tarih anlatısına göre Sovyetler, bölge ülkelerini askeri operasyonlarla işgal etmiş, toplumları büyük çaplı göçlere tabii tutmuş ve onları kıtlığa sürüklemiştir. 1932-33 yıllarında Ukrayna'da gerçekleşen Holodomor kıtlığı⁶ bu farklılığı doğrular niteliktedir. Kremlin'e göre bu tarihi olayın Kiev tarafından zıt biçimde yorumlanması, Ukrayna'nın Rusya'dan bağımsız ve egemen bir devlet olduğunu göstermiştir (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 69).

Aynı şekilde 2013 yılında Ukrayna'daki Lenin heykellerinin yıkılmaya başlaması da tarihe olan bakış açısıyla birlikte gelişmiştir (Makarychev ve Yatsyk, 2014: 68). Tarih anlatısında yaşanan değişiklik, Moskova açısından endişeyle karşılanmıştır. Çünkü Kremlin açısından Lenin anıtları Rusya'ya duyulan sadakatle, bu mirasın reddi ise tehditle ilişkilendirilmektedir (Rotaru, 2017: 8). Fakat görüldüğü üzere dağılmasının üzerinden 30 yıldan fazla bir süre geçen Sovyetlerin ve nostalji

⁶ 1932-33 arasında, o dönem Sovyetler Birliği'nde, şimdiki Ukrayna ve Rusya'nın Kuban bölgesinde suni olarak yaratılan kıtlık sebebiyle yaklaşık 8 milyon insanın öldüğü olaylara verilen addır. Bu olay günümüzde Rusya açısından olağan ve plansız, Ukrayna açısından ise planlı bir kıtlık, hatta soykırım olarak nitelendirilmektedir.

üzerinden inşa edilen yumuşak gücün etkisi, günümüzde ciddi bir biçimde azalmıştır (Tsvetkova ve Rushchin, 2021: 57).

Kimlik anlatısında yaşanan nüans geçişi, Ukrayna'nın Avrupa olduğu söylemini ortaya çıkarmış ve ulus inşasındaki "öteki" söylemi Rusya ile doldurulmuştur (Feklyunina, 2016: 785-786). Bu durum "Ukraynalılık" anlatısının Kremlin tarafından tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır. Farklı kimlik inşası tarihin, günümüzün ve geleceğin de başkalaşması anlamına gelmiştir.

Bu bağlamda eski-Sovyet ülkelerinin günümüzde Avrupa anlatısını benimsemesi, Batı'nın normatif üstünlüğünün kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca Rus söyleminden uzaklaşacak olan Rus Dünyası, akabinde Kremlin siyasetini tehdit olarak algılamaya başlayacaktır (Feklyunina, 2016: 786). Dolayısıyla Moskova'nın anlatısındaki alternatif Avrupa idealini benimsemeyecek olan Rus Dünyası, kültürel ve siyasal açıdan yüzünü Batı'ya dönecektir. Kremlin açısından bu durum kabul edilemezdir.

Rus Dünyası, yalnızca Kremlin'in ortak anlatısıyla var olabilmektedir. Bu hususta zaman içerisinde Ukrayna örneğinde olduğu gibi eski-Sovyet ülkelerinin kendi dilinde eğitime ve kültüründe yaşayışa önem vermesi, ortak Rus anlatısının baskınlığını azaltmaktadır (Rotaru, 2017: 2). Neticede Renkli Devrimler, Gürcistan ve Ukrayna müdahaleleri, Rus Dünyası'ndaki ülkelerin Kremlin ile arasına set çekmesine neden olmuştur. Devamında Rus Dünyası'nı dış politika aracı haline getiren ve yumuşak gücü zorlama ve baskıyla bir tutan Kremlin, inşa ettiği anlatının coğrafya üzerinde daha az kabul edilebilir olmasına sebebiyet vermiştir.

SONUÇ

Bu çalışma Rus kimliğinin günümüz Rus dış politika pratiğini, özellikle de Kremlin'in eski-Sovyet coğrafyasındaki tasarruflarını etkilediğini iddia etmektedir. Çalışmaya göre, Kremlin eski-Sovyet coğrafyasını hayati çıkar alanı olarak görmekte ve buradaki muhtemel kayıpları bir beka meselesi olarak değerlendirmektedir. Her ne kadar Rus dış politikası iddialı ve hegemonik niteliklere sahip olsa da Kremlin için ana hedef hayati çıkarlarını savunmaktır. Bu yüzden, günümüz Rus dış politikası, Rusya'nın askeri ve siyasi gücünü vurgularken savunmacı bir dili benimseyen bir anlatı üzerine inşa edilmektedir. Bu anlatı Rusya'nın coğrafi özellikleri ve tarihi tecrübeleri etkisiyle şekillenen güvenlik endişelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu savunmacı anlatının merkezinde Rus Dünyası kavramı yer almaktadır. Bu sebeple Kremlin, eski-Sovyet coğrafyasını Rusya'nın merkezinde olduğu bir medeniyet alanı olarak yeniden inşa etmiştir. Rus Dünyası olarak adlandırılan bu medeniyet havzasına liderlik yapmak, Rusya'nın küresel siyaseti ve etkisi için elzem görülmektedir. Bu medeniyet alanına yapılan her türlü müdahale Rus çıkarlarına ve kimliğine karşı yapılmış açık bir saldırı olarak görülmektedir. Dolayısıyla Rus Dünyası'ndaki muhtemel Batı etkisi, Kremlin'i tedbir almaya ve sert bir dış politikaya sürüklemektedir. Son yıllarda Gürcistan ve Ukrayna ile yaşanan krizler bunun bir sonucu olduğu gibi, 2022 yılındaki gelişmeler de Kremlin'in tehdit algısının Ukrayna'yı işgal edecek boyutta olduğunu göstermiştir.

Bu tez iki temel sonuca ulaşmıştır. Öncelikle Kremlin, revizyonist dış politikasını Rus Dünyası kavramıyla savunmacı bir anlatıyla dönüştürmekte ve onu meşrulaştırmaktadır. İronik bir şekilde Rus Dünyası anlatısı, eski-Sovyet coğrafyasında Rusya şüphesini artırmıştır. Eski-Sovyet ülkeleri Kremlin merkezli bir medeniyet tasavvurunu benimseme konusunda isteksizdir. Rus Dünyası, kültürel ve dilsel ortaklıkların doğal bir sonucu olarak medeniyet havzasını korumak ve buradaki iş birliklerini geliştirmek fikri üzerinde ortaya çıkarken, Rusya'nın bölgesel liderliğinin gerekirse askeri araçlarla gerçekleştirilmesini salık veren revizyonist bir dış politika doktrinine dönüşmüştür. Bu durum, Rus Dünyası kavramını bir yumuşak güç aracı olmaktan uzaklaştırmış, hatta emperyalist bir projeye dönüştürmüştür.

İkinci çıkarıma göre her ne kadar Rus Dünyası günümüz Rus dış politika retoriğinde eskisi kadar kullanılmasa da kavramın içeriği Rus dış politika pratiğinde

varlığını devam ettirmektedir. Son dönemde Rusya'nın Ukrayna ve Gürcistan'daki siyaseti, Rus Dünyası kavramının eski-Sovyet coğrafyasında giderek negatif bir anlam kazanmasına neden olmuştur. Politika yapımcıları ve akademisyenler tarafından 2012-2016 yılları arasında yoğun bir şekilde kullanılan Rus Dünyası kavramı, sonrasında eski popülerliğini yitirmeye başlamıştır. Bu dönemde yeni bir jeopolitik tahayyülü içinde barındıran *Büyük Avrasya* konsepti ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda *Büyük Avrasya*; yeni bir siyasi, ekonomik alanı niteleyen (Murmansk'tan Şangay'a) ayrıca Rusya, Çin, İran, Hindistan ve Orta Asya ülkelerini kapsayan, ABD liderliğindeki liberal sisteme meydan okuyan bir coğrafya anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Kremlin'in siyasal konjonktüre göre etki alanını Yakın Çevre, Rus Dünyası, *Büyük Avrasya* gibi tabirlerle yeniden inşa etmeye çalıştığı söylenebilmektedir. Ancak bahsi geçen kavramların her birinin ötekinden çok da farklı olduğu söylenemez. Bu kavramlar temelde Avrasya'daki Rus etki alanına vurgu yapmakta, büyük güç kimliğini korumaktan bahsetmekte ve yumuşak gücü Rusya'ya has biçimde değerlendirmektedir.

KAYNAKÇA

Ajir, M. ve Vailliant, B. (2018). "Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory", *Strategic Studies Quarterly*, Cilt: 12, No: 3, ss. 70-89.

Akchurina, V. ve Della Sala, V. (2018). "Russia, Europe and the Ontological Security Dilemma: Narrating the Emerging Eurasian Space", *Europe-Asia Studies*, Cilt: 70, No: 10, ss. 1638-1655.

Bagnovskaya, N.M. vd. (2020). "Sobornost as a Specific Phenomenon of Russian Culture", *International Journal of Applied Exercise Physiology*, Cilt: 9, No: 4, ss. 158-173.

Barata, P. (2014). "Ukraine, EU and Russia: Soft Power versus Realpolitik?", *e-journal of International Relations*, Cilt: 5, No: 1, ss. 32-47.

Biersack, J. ve O'Lear, S. (2014). "The Geopolitics of Russia's Annexation of Crimea: Narratives, Identity, Silences, and Energy", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt: 55, No: 3, ss. 247-269.

Bloomberg., "Here's the Full Translation of Vladimir Putin's Victory Day Speech", 2022, (Çevrimiçi) <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-05-09/full-transcript-here-s-russian-president-vladimir-putin-s-victory-day-speech>, 10 Mayıs 2022.

Cohen, A. (2012). "Ideology and Soft Power in Contemporary Russia", Editör: Stephen Blank *Perspectives on Russian Foreign Policy*, Strategic Studies Institute, US Army War College, Pennsylvania, ss. 195-214.

Delwaide, J. (2014). "Identity and Geopolitics: Ukraine's Grappling with Imperial Legacies", *Harvard Ukrainian Studies*, No: 32-33, ss. 179-207.

Dibb, P., "Why Russia is a threat to the International Order", ASPİ, 2015, (Çevrimiçi) <https://www.aspi.org.au/report/why-russia-threat-international-order>, 10 Nisan 2022.

Dubnov, A., "Kazakhstan: a coup, a counter-coup and a Russian victory", Aljazeera, 2022, (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/1/16/a-coup-a-counter-coup-and-a-russian-victory-in-kazakhstan>, 6 Şubat 2022.

Feklyunina, V. (2016). "Soft Power and Identity: Russia, Ukraine and the Russian World(s)", *European Journal of International Relations*, Cilt: 22, No: 4, ss. 773-796.

Forsberg, T. ve Pursiainen, C. (2017). "The Psychological Dimension of Russian Foreign Policy: Putin and the Annexation of Crimea", *Global Society*, Cilt: 31, No: 2, ss. 220-244.

Foxall, A. (2017). "From Evropa to Gayropa: A Critical Geopolitics of the European Union as Seen from Russia", *Geopolitics*, Cilt: 24, No: 1, ss. 174-193.

Frear, M. ve Mazepus, H. (2021). "Security, Civilization and Modernisation: Continuity and Change in the Russian Foreign Policy Discourse", *Europe-Asia Studies*, Cilt: 73, No: 7, ss. 1215-1235.

Graham, N. (2015). "Russian Foreign Policy Towards Central Asia and the Caucasus since the End of the Cold War: A Search for Identity with Geopolitical Characteristics", Editör: Mohammed Ayoob ve Murad İsmayilov *Identity and Politics in Central Asia and the Caucasus*, Routledge, New York, ss. 103-133.

Götz, E. (2016). "Russia, the West, and the Ukraine Crisis: Three Contending Perspectives", *Contemporary Politics*, Cilt: 22, No: 3, ss. 249-266.

Gülseven, A. Y. (2019). "Geçmişten Günümüze Ruskiy Mir (Rus Dünyası): Bir Kimlik Projesinden Uluslararası Politikaya", *Avrasya Etüdüleri*, Cilt: 25, No: 56, ss. 33-52.

Haring, M. ve Cecire, M., "Why the Color Revolutions Failed", *Foreignpolicy*, 2013, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2013/03/18/why-the-color-revolutions-failed/>, 5 Nisan 2022.

Haukkala, H. (2008). "The Russian Challenge to EU Normative Power: The Case of European Neighbourhood Policy", *The International Spectator*, Cilt: 43, No: 2, ss. 35-47.

Hopf, T. (1994). "Managing the Post-Soviet Security Space: A Continuing Demand for Behavioral Regimes", *Security Studies*, Cilt: 4, No: 2, ss. 242-280.

Hopf, T. (2016). "Crimea is ours: A Discursive History", *International Relations*, Cilt: 30, No: 2, ss. 227-255.

Hudson, V. (2015). "Forced to Friendship? Russian (Mis-)Understandings of Soft Power and the Implications for Audience Attraction in Ukraine", *Politics*, Cilt: 35, No: 3-4, ss. 330-346.

Just, T. (2016). "Promoting Russia Abroad: Russia's Post-Cold War National Identity and Public Diplomacy", *The Journal of International Communication*, Cilt: 22, No: 1, ss. 82-95.

Kazharski, A. (2019). "Civilizations as Ontological Security", *Problems of Post-Communism*, Cilt: 67, No: 1, ss. 24-36.

Keating, V.C. ve Kaczmarek, K. (2017). "Conservative Soft Power: Liberal Soft Power bias and the "hidden" Attraction of Russia", *Journal of International Relations and Development*, No: 22, ss. 1-27.

Koch, N. ve Tynkkynen, V. (2019). "The Geopolitics of Renewables in Kazakhstan and Russia", *Geopolitics*, Cilt: 26, No: 2, ss. 521-540.

Kolsto, P. ve Tyldum, G. (2006). "Common Values and Social Cohesion in Ethnically Divided Societies", *Ethnicity Studies*, No: 1, ss. 121-146.

Kosłowski, R. Kratochwil, F.V. (1994). "Understanding Change in International Politics: The Soviet Empire's Demise and the International System", *International Organization*, Cilt: 48, No: 2, ss. 215-247.

Kotkin, S. (2016). "Russia's Perpetual Geopolitics: Putin Returns to the Historical Pattern", *Foreign Affairs*, Cilt: 95, No: 3, ss. 2-9.

Kotkina, I. (2017). "Geopolitical Imagination and Popular Geopolitics between the Eurasian Union and Russkii Mir", Editör: Mark Bassin ve Gonzalo Pozo *The*

Politics of Eurasianism Identity, Popular Culture and Russia's Foreign Policy, Rowman and Littlefield, Londra ve New York, ss. 59-79.

Kozdra, M. (2018). "The Boundaries of Russian Identity: Analysis of the Russkiy Mir Concept in Contemporary Russian Online Media", *Lingua Cultura*, Cilt: 12, No: 1, ss. 61-66.

Krastev, I. (2006). "Sovereign Democracy, Russian-Style", *Insight Turkey*, Cilt: 8, No: 4, ss. 113-117.

Krickovic, A. ve Bratersky, M. (2016). "Benelovent Hegemon, Neighborhood Bully, or Regional Security Provider? Russia's Efforts to Promote Regional Integration after the 2013-2014 Ukraine Crisis", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt: 57, No: 2, ss. 180-202.

Kuus, M., "Critical Geopolitics", Oxfordre, 2017, (Çevrimiçi) <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-137>, 4 Nisan 2022.

Larsen, J., "Review-Russia and the New World Disorder" e-IR.info, 2015, (Çevrimiçi) <https://www.e-ir.info/2015/11/27/review-russia-and-the-new-world-disorder/>, 9 Ekim 2021.

Laruelle, M., "The Russian World. Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination", Research Gate, 2015, (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/344222398_The_%27Russian_World%27_Russia%27s_Soft_Power_and_Geopolitical_Imagination_Center_for_Global_Interests_Papers_May, 6 Şubat 2022.

Lavrov, S., "Address by Russian Foreign Minister Sergey Lavrov to the 69th Session of the UN General Assembly", Russiaeu.ru, 2014, (Çevrimiçi) <https://russiaeu.ru/en/news/address-russian-foreign-minister-sergey-lavrov-69th-session-un-general-assembly-new-york-27-sep>, 10 Ocak 2022.

Lavrov, S., "Russia's MFA will Continue to Protect Interests of Russians Abroad", Russkiymir, 2021, (Çevrimiçi) <https://russkiymir.ru/en/news/284457/>, 26 Mart 2022.

Levada-Center., "Who Downed the Malaysian Boeing in Eastern Ukraine?", 2014, (Çevrimiçi) <https://www.levada.ru/en/2014/10/03/who-downed-the-malaysian-boeing-in-eastern-ukraine/>, 3 Nisan 2022.

Levada-Center., "Russia as a Great Power", 2017, (Çevrimiçi) <https://www.levada.ru/en/2017/01/09/russia-as-a-great-power/>, 6 Şubat 2022.

Levada-Center., "National Identity and Pride", 2019, (Çevrimiçi) <https://www.levada.ru/en/2019/01/25/national-identity-and-pride/>, 6 Şubat 2022.

Makarova, E. vd. (2019). "Divergence of Supreme Values of Russian World and Western Civilization Social and Philosophical Analysis", *European Journal of Science and Theology*, Cilt: 15, No: 3, ss. 97-107.

Makarychev, A. ve Yatsyk, A. (2014). "The Four Pillars of Russia's Power Narrative", *The International Spectator*, Cilt: 49, No: 4, ss. 62-75.

Marten, K. (2017). "Reconsidering NATO Expansion: a Counterfactual Analysis of Russia and the West in the 1990s", *European Journal of International Security*, Cilt: 3, No: 2, ss. 135-161.

Mearsheimer, J., "Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault", *Foreign Affairs*, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>, 28 Şubat 2022.

Medvedev, D., "Medvedev Describes Georgia Attack as Russia's 9/11", *The Guardian*, 2008, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2008/sep/13/russia.georgia>, 15 Aralık 2021.

Meister, S., "The Roots and Instruments of Russia's Disinformation Campaign", *The German Marshall Fund of the United States*, 2016, (Çevrimiçi) <https://www.gmfus.org/news/isolation-and-propaganda-roots-and-instruments-russia%E2%80%99s-disinformation-campaign>, 3 Mart 2022.

Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation., "Foreign Policy Concept of the Russian Federation", 2016, (Çevrimiçi) https://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248;, 3 Eylül 2021.

Morozova, N. (2009). "Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy under Putin", *Geopolitics*, Cilt: 14, No: 4, ss. 667-686.

Matsaberidze, D. (2015). "Russia vs. EU/US through Georgia and Ukraine", *Connections*, Cilt: 14, No: 2, ss. 77-86.

Matveeva, A. (2018). "Russia's Power Projection after the Ukraine Crisis", *Europe-Asia Studies*, Cilt: 70, No. 5, ss. 711-737.

Narozhna, T. (2021). "Incoherent Biographical Narrative, Recognition and Russia's Ontological Security-Seeking", *Central European Journal of International and Security Studies*, No: 2, ss. 56-81.

Naydenova, N. (2017). "Holy Rus: (Re)construction of Russia's Civilizational Identity", *Slavonica*, Cilt: 21, No: 1-2, ss. 37-48.

Neumann, I. (2008). "Russia as a Great Power, 1815-2017", *Journal of International Relations and Development*, No: 11, ss. 128-151.

Neumann, I. (2015). "I Remember When Russia Was a Great Power", *Journal of Regional Security*, Cilt: 10, No: 1, ss. 5-16.

Neumann, I. (2016). *Russia and the Idea of Europe A Study in Identity and International Relations*. Routledge, New York.

Nitoiu, C. (2016). "Towards Conflict or Cooperation? The Ukraine Crisis and EU-Russia Relations", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt: 16, No: 3, ss. 375-390.

Nye, J. (2017). *Yumuşak Güç*, BB101, Ankara

O'Loughlin, J. vd. (2004). "Russian Geopolitical Storylines and Public Opinion in the wake of 9-11: a Critical Geopolitical Analysis and National Survey", *Communist and Post-Communist Studies*, No: 37, ss. 281-318.

O'Loughlin, J. vd. (2005). "Russian Geopolitical Culture and Public Opinion: The Masks of Proteus Revisited", *Transactions of the Institute of British Geographers*, Cilt: 30, No: 3, ss. 322-335.

O'Loughlin, J. vd. (2017). "Who Identifies with the 'Russian World'? Geopolitical Attitudes in Southeastern Ukraine, Crimea, Abkhazia, South Ossetia, and Transnistria", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt: 57, No: 6, ss. 745-778.

Omelicheva, M. (2016). "Critical Geopolitics on Russian Foreign Policy: Uncovering the imagery of Moscow's International Relations", *International Politics*, Cilt: 53, No: 6, ss. 708-726.

Omelicheva, M. (2018). "Central Asia", Editör: Andrei Tsygankov *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, Routledge, New York, ss. 325-337.

Pieper, M. (2018). "Russkiy Mir: The Geopolitics of Russian Compatriots Abroad", *Geopolitics*, Cilt: 25, No: 3, ss. 756-779.

Polegkyi, O. (2011). "Changes in Russian Foreign Policy Discourse and Concept of Russian World", *Portal on Central Eastern and Balkan Europe*, No: 16, ss. 5-21.

Prentice, A., "France's Le Pen, in Moscow, blames EU for New Cold War", Reuters, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-le-pen-russia-idUSBREA3B09I20140412>, 7 Mart 2022.

Putin, V., "Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy", Kremlin.ru, 2007, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>, 12 Aralık 2021.

Putin, V., "Address to the Federal Assembly", Kremlin.ru, 2012, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/17118>, 15 Aralık 2021.

Putin, V., "Meeting of the Valdai International Discussion Club", Kremlin.ru, 2013, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/19243>, 25 Aralık 2021.

Putin, V., "Address by President of the Russian Federation", Kremlin.ru, 2014a, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>, 9 Kasım 2021.

Putin, V., "Conference of Russian Ambassadors and Permanent Representatives", Kremlin.ru, 2014b, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>, 10 Aralık 2021.

Putin, V., "Meeting of the Russian Literature and the Language Society", Kremlin.ru, 2016, (Çevrimiçi) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/52007>, 6 Eylül 2021.

Reshetnikov, A., "What Does Russia Mean When It Talks Greatness?", e-IR.info, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.e-ir.info/2018/05/20/what-does-russia-mean-when-it-talks-greatness/>, 12 Eylül 2020.

Rich, P. (2009). "Russia as a Great Power", *Small Wars and Insurgencies*, Cilt: 20, No: 2, ss. 276-299.

Roberts, K. (2017). "Understanding Putin: The Politics of Identity and Geopolitics in Russian Foreign Policy Discourse", *International Journal*, Cilt: 72, No: 1, ss. 28-55.

Ruskiy Mir Foundation., "About Foundation", 2021, (Çevrimiçi) <https://ruskiymir.ru/en/fund/index.php>, 11 Eylül 2021.

Rotaru, V. (2017). "Forced Attraction?", *Problems of Post-Communism*, Cilt: 65, No: 1, ss. 37-48.

Rutland, P. ve Kazantsev, A. (2016). "The Limits of Russia's Soft Power", *Journal of Political Power*, Cilt: 9, No: 3, ss. 395-413.

Scott, H.M. (1990). "Russia as a European Great Power", Editör: Roger Bartlett ve Janet Hartley *Russia in the Age of the Enlightenment*, Palgrave Macmillan, New York, ss. 7-40.

Sergunin, A. ve Karabeshkin, L. (2015). "Understanding Russia's Soft Power Strategy", *Politics*, Cilt: 35, No: 3-4, ss. 347-363.

Shevtsova, L. (2014). "The Russia Factor", *Journal of Democracy*, Cilt: 25, No: 3, ss. 74-82.

Simao, L. (2012). "Do Leaders Still Decide? The Role of Leadership in Russian Foreign Policymaking", *International Politics*, Cilt: 49, No: 4, ss. 482-497.

Simons, G. (2018). "Media and Public Diplomacy", Editör: Andrei Tsygankov *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, Routledge, New York, ss. 199-217.

Softpower30., "Russian Federation", 2022, (Çevrimiçi) <https://softpower30.com/country/russian-federation/>, 22 Mart 2022.

Sputnik., "Ukraynalı neo-Naziler: Kimler ve nasıl bu kadar güçlendiler?", 2022, (Çevrimiçi) <https://tr.sputniknews.com/20220225/ukraynali-neo-naziler-kimler-ve-nasil-bu-kadar-guclendiler-1054241362.html>, 2 Mart 2022.

Surkov, V. (2009). "Nationalization of the Future: Paragraphs pro Sovereign Democracy", *Russian Studies in Philosophy*, Cilt: 47, No: 4, ss. 8-21.

Suslov, M. (2018). "Russian World Concept: Post-Soviet Geopolitical Ideology and the Logic of Spheres of Influence", *Geopolitics*, Cilt: 23, No: 2, ss. 330-353.

TASS., "Peskov: Putin is a Guarantor of Russian World's Security", 2014, (Çevrimiçi) <https://tass.com/russia/722667>, 9 Ekim 2021.

TASS., "Russian Top Diplomat Stresses Need to Unite and Protect Compatriots Abroad", 2021, (Çevrimiçi) <https://tass.com/politics/1381923>, 7 Şubat 2022.

TASS., "Supporting Kiev is Culmination of West's Russophobic Course", 2022, (Çevrimiçi) <https://tass.com/politics/1437567>, 22 Nisan 2022.

Teper, Y. (2015). "Official Russian Identity Discourse in light of the Annexation of Crimea: National or Imperial?", *Post-Soviet Affairs*, Cilt: 32, No: 4, ss. 378-396.

Toal, G. (2008), "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War over South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt: 49, No: 6, ss. 670-705.

Toal, G. (2017). *Near Abroad Putin, West and the Contest over Ukraine and the Caucasus*, Oxford, New York.

Trenin, D., "It's Time to Rethink Russia's Foreign Policy Strategy", Carnegie Moscow, 2019, (Çevrimiçi) <https://carnegiemoscow.org/commentary/78990>, 7 Eylül 2021.

Trunkos, J. (2020). "Comparing Russian, Chinese, and American Soft Power Use: A New Approach", *Global Society*, Cilt: 35, No: 3, ss. 395-418.

Tsvetkova, N. ve Rushchin, D. (2021). "Russia's Public Diplomacy: From Soft Power to Strategic Communication", *Journal of Political Marketing*, Cilt: 20, No: 1, ss. 50-59.

Tsygankov, A. (2005). "Vladimir Putin's Vision of Russia as a Normal Great Power", *Post-Soviet Affairs*, Cilt: 21, No: 2, ss. 132-158.

Tsygankov, A. ve Tarver-Wahlquist, M. (2009). "Duelling Honors: Power, Identity and the Russia-Georgia Divide", *Foreign Policy Analysis*, No: 5, ss. 307-326.

Tuathail, G. (1999). "Understanding of Critical Geopolitics: Geopolitics and Risk Society", *Journal of Strategic Studies*, Cilt: 22, No: 2-3, ss. 107-124.

Tyushka, A. (2018). "Russian Geopolitical Narratives from "Geopolitics 101" to Postmodern Revisionism: Implications for the Baltic-Pontic Region", *Global Affairs*, Cilt: 4, No: 4-5, ss. 487-501.

Wawrzonek, M. (2018). "The Concept of "Russkiy Mir" as an Official Agenda for Prejudice", Editör: Giuseppe Motta *Dynamics and Policies of Prejudice from the Eighteenth to the Twenty-first Century*, Cambridge Scholars, Newcastle, ss. 289-305.

Weiss, A., "With Friends like These: The Kremlin's Far-Right and Populist Connections in Italy and Austria", Carnegie Moscow, 2020, (Çevrimiçi) <https://carnegieendowment.org/2020/02/27/with-friends-like-these-kremlin-s-far-right-and-populist-connections-in-italy-and-austria-pub-81100>, 15 Ocak 2022.

Wilson, A. ve Popescu, N. (2009). "Russian and European Neighbourhood Policies Compared", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt: 9, No: 3, ss. 317-331.

Zevelev, İ. A., "The Russian World in Moscow's Strategy", Csis, 2016, (Çevrimiçi) csis.org/analysis/russian-world-moscows-strategy, 10 Eylül 2021.

Zhurzhenko, T. (2014). "A Divided Nation? Reconsidering the Role of Identity Politics in the Ukraine Crisis", *Die Friedens-Warte*, Cilt: 89, No: 1-2, ss. 249-267.

Zonova, T. (2013). "Cultural Diplomacy as a Soft Power Tool in the EU-Russia Relations", *Rivista di Studi Politici Internazionali*, Cilt: 80, No: 3, ss. 361-365.

